

KOROŠKI

svižinar

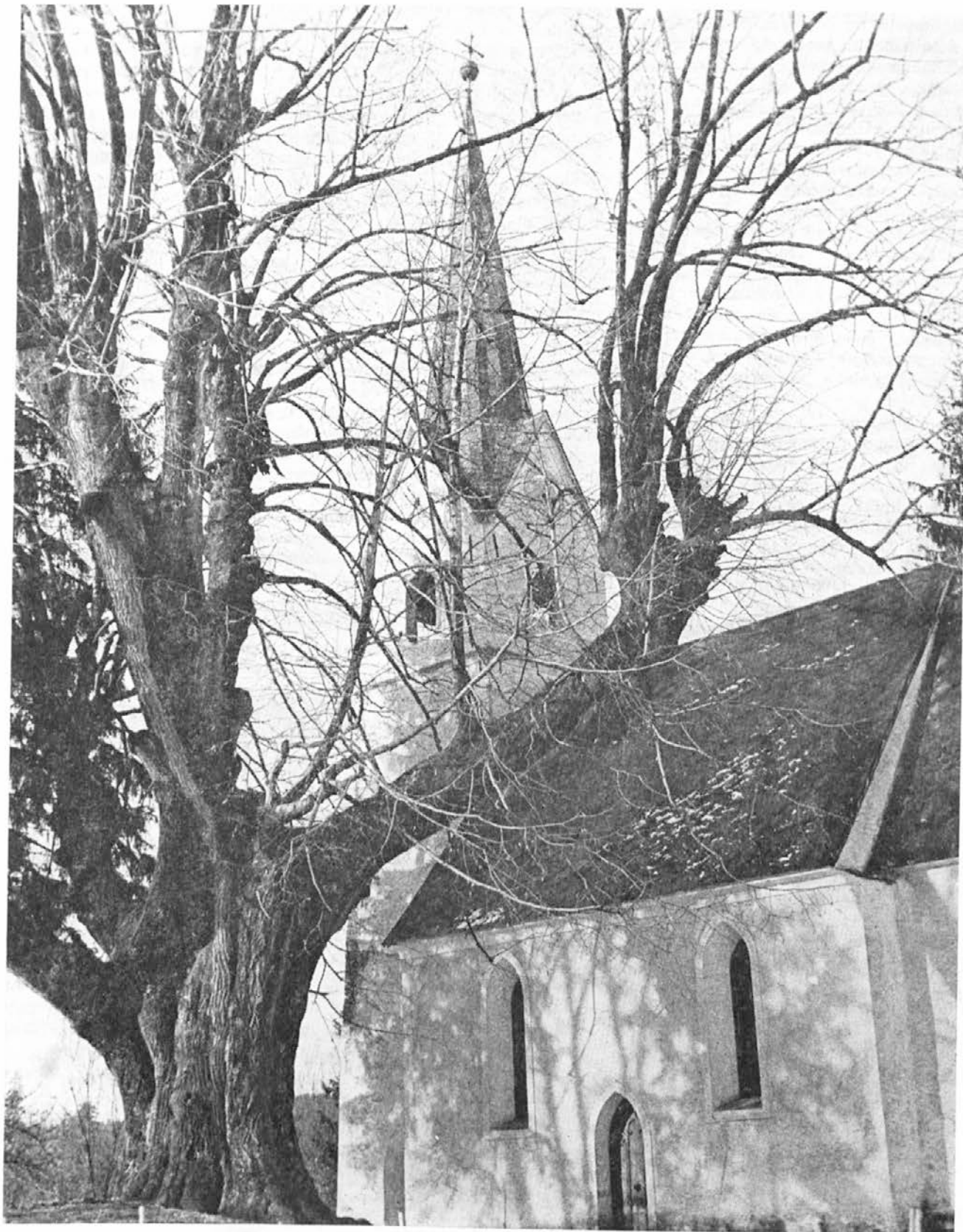
RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXIV

Ravne na Koroškem, 25. novembra 1974

Št. 4

Živel
dan
republike

Šmohor

Foto: Broman

Delo in načrti SO Ravne

Skupščina občine Ravne v svojem novem sestavu ob izdatni pomoči izvršnega sveta že krepko opravlja zastavljeno delo. Do konca oktobra se je sestala trikrat, izvršni svet pa v istem obdobju glede na naloge, ki mu jih nalaga občinski statut, še trikrat več. Tako skupščina kot izvršni svet spremljata, analizirata in usmerjata dogajanja v občini na vseh področjih, posebej natančno še ob četrletjih in polletjih, ko številke zmeraj nepodkupljivo natančno pokažejo poslovne uspehe oziroma neuspehe.

Izvršni svet tako npr. za prvo polletje 1974 ugotavlja, da so **organizacije združenega dela** v občini poslovale v zelo zapletenih ekonomskih okoliščinah. Materialna proizvodnja, produktivnost dela in dohodek so v primerjavi z enakim lanskim obdobjem naraščali, prav tako tudi osebni dohodki. Dokaj ugodne rezultate pa spremljajo tudi nekateri negativni pojavi, med njimi zlasti naraščajoča inflacija in nelikvidnost, ki jo spremlja.

Zaskrbljujoče je, da kazalci poslovnega uspeha kažejo slabše rezultate, kot so poprečno doseženi v SRS. To je toliko bolj resno, ker gre za dolgotrajni pojav. Delež naše občine v celotnem dohodku SRS je zaradi tega v sicer počasnem, vendar nenehnem upadanju. Tako je npr. že v I. četrletju letošnjega leta znašal 1,1 %, v prvem polletju pa je zdrknil na 1,02 %.

Zakonske obveznosti, ki pomenijo predvsem obveznosti po samoupravnih sporazumih za interesne skupnosti, so izredno narasle ne samo pri nas, ampak tudi v republiki in državi. V primerjavi s prvim polletjem 1973 so nominalno porasle v naši občini za 73, v SRS pa za 137 %. Skupna in splošna poraba torej čezmerno raste. Analiza poslovanja v prvih 9 mesecih bo na to še posebej pozorna.

Vse večje organizacije združenega dela so prvo polletje zaključile pozitivno. Razveseljivi so rezultati, ki jih dosega Rudnik Mežica. Tako ugodnih rezultatov v rud-

niku ne pomnijo. Ti uspehi so po eni strani rezultat borzno tržnih gibanj, po drugi strani pa prav tako trdega dela in dobrega gospodarjenja v kolektivu.

Izvršni svet meni, da smo z rezultati poslovanja lahko le delno zadovoljni, pri čemer polletni obračuni seveda niso zanesljivi in se do konca leta lahko podoba spremeni na bolje ali na slabše.

Na **komunalno — urbanističnem področju** si izvršni svet predvsem prizadeva pritegniti investitorja za gradnjo moderne veleblagovnice na Ravnah. Z veliko verjetnostjo lahko računamo, da bomo čez leto dni imeli na Ravnah moderno Namo, s čimer bi imeli občani znatno boljšo izbiro in postrežbo, saj je trgovina v naši občini nasploh zelo slabo razvita.

Potruditi se bo treba, da bi obračuni v prihodnje hitreje in na enostavnejši način prišli do potrebne lokacije in gradbene dokumentacije.

V zvezi z **integracijskimi procesi v kmetijstvu in gozdarstvu** se izvršni svet zavzema za dolgoročno, celovito in perspektivno rešitev, ker bi površne in začasne rešitve pomenile več škode kot koristi. V tem procesu naj bi bili vsi partnerji obravnavani enakopravno.

Delo **upravnih organov skupščine občine** je oteženo predvsem zaradi prostorske stiske. Rešitev se kaže v dveh smereh: kratkoročno s preselitvijo strank iz enega trakta samskega doma, dolgoročno pa s pripravami za gradnjo nove stavbe za občinsko upravo, interesne skupnosti in družbenopolitične organizacije.

Za posodobitev informacijskega sistema je bila imenovana posebna komisija za informacijski sistem in računalništvo.

Posebno resno in pretehtano pristopa skupščina občine k pripravam za izdelavo družbenega plana razvoja občine Ravne za obdobje 1976—1980. Sprejet je bil poseben akcijski program in imenovan odbor za sestavo plana.

Posebno, niti malo lahko poglavje predstavlja kompleksna problematika občinske proračuna, saj je naša občina s proračunsko porabo 418 din na prebivalca prav na dnu slovenske lestvice.

Skupščina je verificirala predlog statuta sveta koroških občin in potrdila statut kmetijske zemljiške skupnosti občine Ravne, sprejela pa je tudi program za svoje delo okvirno do aprila naslednjega leta.

Tako bo novembra in decembra letos obravnavala:

- stanovanjsko politiko v občini in samoupravno stanovanjsko skupnost,
- razvoj infrastrukture v občini in investicije v to dejavnost,
- kadrovsko politiko in šolstvo glede na izvajanje družbenega dogovora o kadrovske politiki in razvoju šolstva v občini,
- financiranje krajevnih skupnosti v letu 1975,
- načrt razvoja občine v letu 1975 in gospodarske rezultate v letu 1974,
- samoupravno sporazumevanje — poročilo SIS o delu in realizaciji planov v letu 1974 in predloge novih samoupravnih sporazumov za leto 1975,
- rebalans proračuna občine,
- davčno politiko za leto 1975,
- spremembe in dopolnitve statuta občine,
- sprejem poslovnika o delu skupščine.

Nadaljnji načrt predvideva:

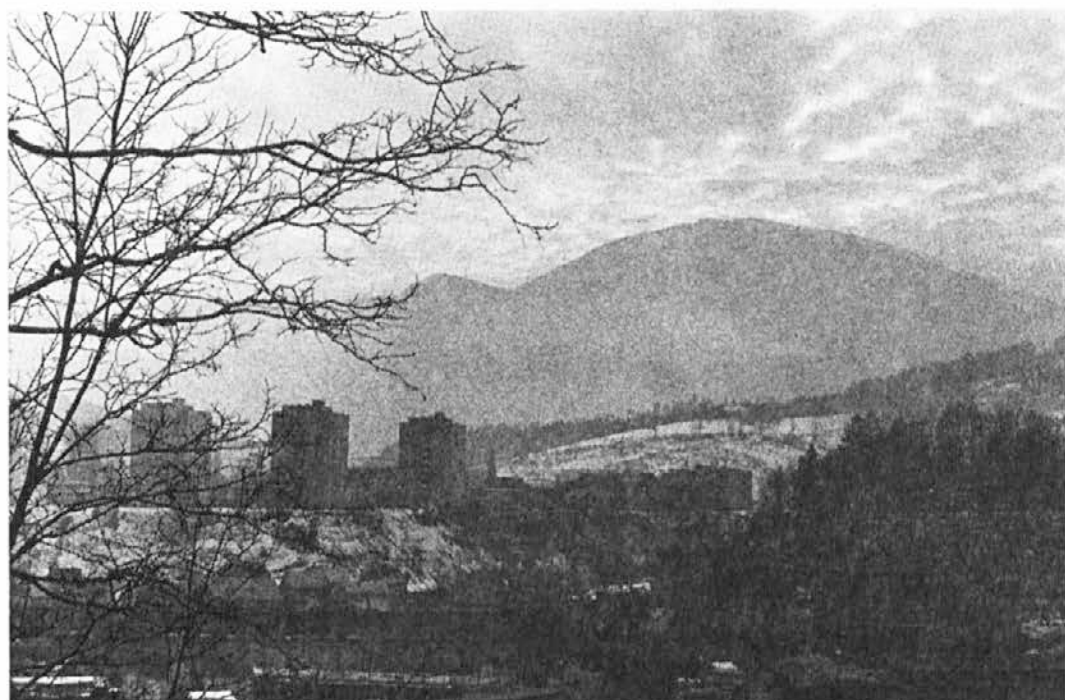
v februarju 1975:

- proračun občine za leto 1975,
- SLO in obrambna pripravljenost občine — poročilo sveta za LO,
- izvajanje investicij v gospodarstvu,
- trgovina, gostinstvo in turizem — koncept razvoja in integracijski procesi,
- delovanje samoupravnih interesnih skupnosti v občini in izven nje,
- poročilo izvršnega sveta skupščine občine,
- odpiranje novih delovnih mest za žensko in invalidno delovno silo v občini.

V aprilu 1975 pa predvidoma sledijo:

- analiza dosedanjega razvoja občine glede na srednjeročni načrt razvoja od 1976. do 1980. leta,
- problematika socialnega skrbstva v občini,
- uresničevanje programa srednjeročnega razvoja kmetijstva v občini,
- integracijski procesi v industriji, gradbeništvu, kmetijstvu, gozdarstvu ter lesni industriji,
- položaj in delovanje zdravstvene službe, bolnišnice in lekarn,
- poročilo o delu občinskega sodišča, sodnika za prekrške in milice,
- poročilo inšpekcijskih služb,
- zaključni računi skladov in davčnega knjigovodstva,
- soglasje k finančnim načrtom skladov za leto 1975.

Sestavni del programa so seveda tudi športne aktualne zadeve, ki pa jih vnaprej ni mogoče predvideti ne vsebinsko ne časovno.

Jesenske Ravne

Foto: F. Kamnik II

Mag. dipl. inž. Franc Pečnik

Naravne danosti - vir bodočega razvoja koroške regije

Ugotavljanje bodočega razvoja gospodarskih področij ter sprememba miselnosti in stališč do osnovnih elementov družbenoekonomskega razvoja v koroški regiji (analiza srednjeročnih programov v regiji)

Uvod

Nosilci razvoja v našem samoupravnem sistemu so delavci in delovni ljudje, na katerih osnovah gradimo našo družbo. Odločanja v temeljnih organizacijah združenege dela, v samoupravnih interesnih skupnostih in v krajevnih skupnostih bodo vplivala na spremembo miselnosti in stališč do osnovnih elementov družbenoekonomskega razvoja regije.

Samo po tej poti se bo izoblikoval aktiven odnos delavcev do napredka in do smotra njihovega življenja. Občine kot prva politična nadgradnja v regiji in medobčinski politični dejavniki bodo morali na podlagi samoupravnega sporazumevanja in družbenih dogovorov vplivati na vse tiste ljudi, predvsem na vodilnih delovnih mestih, ki imajo do racionalnih rešitev svoja subjektivna mnenja (ozkost, lokalističnost) s pomočjo administrativne prisile.

V začrtanem obdobju 1976—1980, ki naj pomeni ponovni vzpon gospodarske rasti regije, je sprememba miselnosti tista, ki mora upoštevati prizadetost vseh ljudi za boljše življenjske možnosti.

Študija najprej analizira prostorsko socialnoekonomsko problematiko regije in kazalce gospodarjenja. V projekciji nadaljnje usmeritve gospodarskih tokov pa daje prednost izkoriščanju naravnih danosti, katere do sedaj predvsem zaradi tako različnih gledanj niso bile oplemenitene. Gradivo analizira srednjeročni program za obdobje 1970—1974 na osnovah rasti družbenega proizvoda in zaposlovanja. Stopnje se ugotavljajo v okviru občin predvsem za gospodarske organizacije.

Na tem pomembnem vozlišču kot središče severovzhodne Slovenije mora Maribor učinkovati kot glavni katalizator gospodarskih, tehnoloških in tehničnih povezav. Skupno reševanje gospodarske problematike v severovzhodni Sloveniji ne pomeni več samo želje, ampak postaja potreba in zahteva. V reševanju možnosti hitrejšega družbenega napredka nastopa vrsta nalog in problemov, ki jih mora vsaka regija posebej analizirati in za njih najti v svojem okviru optimalen izhod. Vloga Maribora kot središča v ekonomskosocialni problematiki se naj kaže v sintezi posameznih regionalnih analiz, iz katerih izhajajo parcialni cilji planov za realizacijo politike, zastavljene na podlagi družbenih dogovorov in samoupravnega sporazumevanja.

Gospodarska usmerjenost Jugoslavije v prvem obdobju nove družbe je bila orientacijsko določena na razvoj energetike in bazične industrije. Za koroško regijo je to pomenilo, da se daje prednost antropogenim danostim, katere je imela črna metalurgija na Ravnah (prisotnost sposobnega kadra in pogojev dela). Tej bazični industriji je družba dajala vso podporo tudi glede razširitve proizvodnje. Enako se je v

koroški regiji v veliki meri pristopilo k izkoriščanju zalog barvnih kovin — cinka in svinca — in izrabi vodnih potencialov za izgradnjo elektrarn.

Jugoslovanska gospodarska politika je po 15 letih forsiranja bazične industrije začela dajati prioriteto predelovalni industriji in terciarnemu sektorju.

V koroški regiji je vsota družbenega proizvoda v teh letih bila sestavljena v glavnem iz deleža železarstva in rudarstva. Bazična industrija po letu 1970 se ni preorientirala v predelovalno ter je še naprej delovala kot proizvajalec surovin za predelovalno industrijo izven meja regije.

V tem obdobju, ko se je v širšem slovenskem merilu začela preorientacija na predelavo, se v naši regiji začne stagnacija v gospodarskem razvoju regije proti drugim področjem. Poleg preorientacije gospodarstva v hitrejši razvoj v regiji zaostajamo tudi v uslugah pri turizmu in gostinstvu ter v drugi predelovalni industriji. V rudniku Mežica pada delež prisotnosti metalov v rudi, kar še pospeši stagnacijo gospodarskega razvoja v regiji.

Tudi spremembe v upravnem in bančnem sistemu so poleg že naštetih sprememb imele močan odraz, da je zaradi nerazvite gospodarske strukture in revnosti v predelovalni industriji ter slabe povezanosti z drugimi dejavniki, ki bi lahko imeli ekspanzijski karakter, prišlo do tega, da so se v slovenskem merilu druge regije in občine hitreje razvijale kot koroška in tako tudi našo regijo glede na razvitost prehite.

2.0 Površine regije in struktura zemljišč

Regijo sestavljajo območja površin občin Dravograd, Radlje, Ravne in Slovenj Gradec. Naloga nima namena, da bi konkretno prikazovala uspehe in neuspehe gospodarskih organizacij glede na srednjeročni plan. V srednjeročnih programih za preteklo obdobje ima samo občina Ravne vnesene konkretne minimalne kazalce razvoja za posamezne gospodarske organizacije. Drugod to manjka. Zato je namen tega gradiva, da pokaže možnost bodočega regionalnega razvoja in regionalnih funkcij, ki imajo medobčinski pomen in katere je treba obravnavati kot celoto.

2. Prostorska socialnoekonomska problematika

Koroška regija spada prostorsko v del severovzhodne Slovenije, katera zajema še podravske in pomurske regije. Geografski položaj prostorske razporeditve koroške, pomurske in podravske regije narekuje korelacijsko ekonomsko povezavo na vseh področjih, ne glede na nakazano smer policentričnega razvoja Slovenije. Stopnja korelativnosti severovzhodne Slovenije in funkcijska povezanost se kaže predvsem v komunikacijski povezanosti (v smeri sever — jug severovzhodno Slovenijo povezuje slovenika in močan železniški promet, v smeri vzhod — zahod sotočje Drave in Mure). Povezanost v smeri vzhod — zahod je regionalnega značaja, medtem ko smer sever — jug dobiva mednarodni karakter.

Celoten teritorialni kompleks zemljišč v regiji znaša 1042 km². Teritorialni delež zemljišč po posameznih občinah je naslednji:

Dravograd	10 %
Radlje	35 %
Ravne	30 %
Slovenj Gradec	25 %

Po strukturi je soudeležba zemljišč naslednja:

njive	10,09 %
sadovnjaki	1,11 %

Preproga

travniki	9,99 %/o
pašniki	8,11 %/o
gozd. površine	66,89 %/o
nerodovitno zemljišče	3,81 %/o

Kmetijskih površin je 30.511 ha, od tega je:

njiv in vrtov	34,42 %/o
sadovnjakov	3,81 %/o
travnikov in pašnikov	61,77 %/o

V lasti družbenega sektorja je le 1637 ha kmetijskih površin ali 5 %/o, ostala zemljišča pa so v lasti kmečkih gospodarstev.

Po številu kmetij ima regija 3353 kmečkih gospodarstev in prek 85 %/o vseh kmetij je v hribovskem svetu. Od navedenih gozdnih površin je po deležu lastništva 57 %/o v lasti zasebnega sektorja.

2.1 Prebivalstvo regije in njegova rast

Iz dinamike rasti prebivalstva je razvidno, da se je v razdobju od leta 1948—1971 v regiji prebivalstvo povečalo za 20 %/o (od 52.000 na 66.000).

Največji porast prebivalstva v tem obdobju je v občini Ravne 48 %/o, najmanjši v občini Radlje 11 %/o. Letne poprečne stopnje rasti števila prebivalstva v regiji so bile v navedenih obdobjih naslednje:

Obdobje	Regija	Slovenija
1948—1953	1,97 %/o	0,88 %/o
1953—1961	1,04 %/o	0,70 %/o
1961—1971	0,53 %/o	0,81 %/o

V zadnjem desetletju regija glede na slovensko poprečje beleži podpoprečno stopnjo demografske rasti, medtem ko se v celotnem obdobju od leta 1948—1971 izenačuje z letnim poprečjem v Sloveniji.

2.2. Stopnje rasti družbenega proizvoda in števila zaposlenih

Za obdobje od leta 1960, ko je jugoslovanska gospodarska politika dala prednost predelovalni industriji, je stopnja rasti družbenega proizvoda na Koroškem ena izmed najnižjih v Sloveniji. Regija se v novi gospodarski preorientaciji ni znašla in v gospodarskih organizacijah, ki so bile nosilci razvoja, je še naprej prevladovala enostranska industrijska usmerjenost (Železarna Ravne, rudnik Mežica).

Vzrok stagnacije je tudi v tem, da se v regiji druge gospodarske strukture niso razvijale. Regija zaradi skoraj enakovrednih gospodarsko razvitih prostorskih centrov (Ravne, Slovenj Gradec, Dravograd, Radlje) ni delovala celovito in enotno. Ti centri so bili kot posamezni gospodarski razvojni poli prešibki, da bi lahko vplivali na spremembo gospodarske strukture, poleg tega pa je še prevladovala miselnost zapiranja gospodarstva v okvire podjetij in občin. Stopnja rasti družbenega proizvoda za desetletno obdobje od 1961—1971, računajoč stalne cene iz leta 1966, je bila v Sloveniji 7,75 %/o. Koroška regija je za to poprečno letno stopnjo v Sloveniji zaostajala za 5,19 %/o. Za navedeno obdobje pomeni zaostanek regije v slovenskem merilu za 52 %/o.

Gledano iz vsote celotnega družbenega proizvoda bi morala biti višina družbenega proizvoda ob koncu decenija 1970 za 52 %/o višja, kot jo je regija takrat dejansko izkazovala. V okviru severovzhodne Slovenije so stopnje rasti za isto obdobje za po-

mursko regijo (občine Ljutomer, Ormož, Radgona, Lendava in Murska Sobota) rasle v letnem poprečju za 5,94 %/o, v podravski regiji (občine Maribor, Slovenska Bistrica, Ptuj in Lenart) pa v poprečju za 5,41 %/o. Koroška regija (občine Dravograd, Radlje, Ravne in Slovenj Gradec) pa beleži v tem obdobju poprečno stopnjo rasti družbenega proizvoda le 1,56 %/o.

Regija je v istem obdobju, računajoč stopnjo zaposlenosti v družbenem sektorju, na repu v severovzhodni Sloveniji. V koroški regiji se je v desetih letih število zaposlenih zvišalo za 12 %/o, medtem ko pomurska regija beleži povišanje za 31 %/o, podravska pa za 20 %/o.

Gospodarstvo regije glede na število zaposlenih v slovenskem merilu predstavlja 3,1 %/o, glede na družbeni proizvod pa koroška regija z ozirom na Slovenijo daje 3,2 %/o deleža.

V koroških občinah je 59 organizacij združenega dela, katere zaposlujejo 16.563 ljudi, s predvidenim dohodkom za leto 1974 3,6 milijard dinarjev.

Največja podjetja v regiji so: Železarna Ravne s 4.270 zaposlenimi, Gozdarstvo in lesna industrija Slovenj Gradec z 2.017 zaposlenimi, Rudnik svinca Mežica s 1.806 zaposlenimi, kar tvori približno dve tretjini deleža zaposlenih in družbenega proizvoda regije.

V kmetijstvu družbenega sektorja je zaposlenih 447 delavcev. V zasebnem sektorju imamo 3.353 kmetij, ki gojijo 14.000 glav govedu, 15.000 prašičev, 700 konj in 61.000 glav perutnine.

V družbenem sektorju je 615 glav goveje živine, in to v večini krave, ki služijo za prirejo mleka.

Število zaposlenih v regiji po organizacijah združenega dela in temeljnih organizacijah združenega dela je naslednje:

I. Elektroindustrija	Skupaj	
PE Slovenj Gradec	216	216
II. Črna metalurgija		
Železarna Ravne	4.270	4.270
Rudnik svinca Mežica	1.806	1.806
III. Kovinska industrija		
FECRO Slovenj Gradec,		
SOPO Gorenje	292	
STROJ Radlje ob Dravi	164	
Tovarna Muta,		
SOPO Gorenje	1.054	1.510
IV. Lesna industrija		
IMONT Dravograd	39	
INGMAG Pohorje, Josipdol	261	
Gozdarstvo in lesna industrija Slovenj Gradec	1.802	
Nova oprema	215	
Tovarna meril Slovenj Gradec	504	2.821
V. Proizvodnja papirja		
Tovarna lesovine in lepenke Podvelka	131	131
VI. Tekstilni izdelki		
Prevent Slovenj Gradec	245	
Tekstilna industrija Otiški vrh	794	
OKUS Radlje ob Dravi	167	1.206
VII. Industrija obutve in usnja		
Tovarna usnja Slovenj Gradec	671	671

VIII. Kmetijstvo

Kmetijska zadruga Dravograd	79	
Kmetijska zadruga Podvelka	73	
Kmetijska zadruga Prevalje	79	
Kmetijska zadruga Slovenj Gradec	73	
Kmetijska zadruga Vuzenica	121	
Veterinarska postaja Dravograd	3	
Veterinarska postaja Prevalje	8	
Veterinarska postaja Radlje ob Dravi	5	
Veterinarska postaja Slovenj Gradec	6	447

IX. Gradbeništvo

Gradbeno podjetje Dravograd	494	
Gradbeno podjetje Radlje ob Dravi	227	
Gradbeno podjetje Slovenj Gradec	231	
Gradbeno podjetje Stavbenik	443	1.395

X. Montaža

Monter Dravograd	211	211

XI. Cestni promet

Avtoprevoz Dravograd	136	136

XII. Trgovina na drobno

NAMA, TOZD Slovenj Gradec	104	
Kolinska Ljubljana, obrat Slovenj Gradec	68	
Trgovsko podjetje Ojstrica Dravograd	71	
Trgovsko podjetje Mesnina Ravne na Koroškem	21	
MERX Celje, TOZD Slovenj Gradec	60	
Trgovsko podjetje Planina Radlje ob Dravi	64	
KOLONIALE Maribor, TOZD Prevalje	115	
INTES Maribor, TOZD Dravski magazin Radlje ob Dravi	88	591

XIII. Trgovina na veliko

Koloniale Dravograd, SOPO Koloniale Maribor	81	81

XIV. Gostinstvo

Gostinsko podjetje Pogorevc	30	
MERX Celje, TOZD Ravne na Koroškem	308	
Okrepčevalnica Radlje ob Dravi	4	
Hotel Košenjak Dravograd	37	
Gostinsko podjetje Peca Mežica	44	
Gostinsko podjetje Pohorje Slovenj Gradec	67	490

XV. Predelava lesa

Mizarstvo in tapetništvo Dravograd	41	41

XVI. Proizvodnja tekstilnih izdelkov

Obrtno podjetje Kroj Vuzenica	58	58

XVII. Proizvodnja živilskih proizvodov

Obrtno podjetje Pekarna Radlje ob Dravi	25	25

XVIII. Gradbena obrt

Obrtno podjetje Meža Dravograd	26	
Obrtno podjetje Instalater Prevalje	212	238

XIX. Obrt — osebne in druge storitve

Dimnikarsko podjetje Ravne na Koroškem	57	
Obrtno podjetje Pralnica Ravne na Koroškem	22	
Frizerski salon »Mojca« Slovenj Gradec	13	92

XX. Stanovanjska dejavnost

Stanovanjsko podjetje Ravne na Koroškem	12	
Stanovanjsko podjetje Slovenj Gradec	35	
Stanovanjsko podjetje Pohorje, Josipdol	1	
Stanovanjsko podjetje Mežica, stanovanjski obrat	—	48

XXI. Komunalna dejavnost

Komunalno stanovanjsko podjetje Radlje ob Dravi	35	
Obrtno podjetje Storitve Ravne na Koroškem	44	79

Skupaj koroška regija 16.563

Stopnje rasti družbenega proizvoda za obdobje 1970—1974 v najvidnejših gospodarskih organizacijah v posameznih občinah so naslednje:

Občina Dravograd

Leto	Stopnja rasti družbenega proizvoda
1970	144,4
1971	172,8
1972	144,9
1973	118,4

Poprečna stopnja rasti družbenega proizvoda je bila v občini Dravograd 41,8 odst.

V analizo so vključena v občini Dravograd naslednja podjetja:

- IMONT Dravograd
- Tekstilna industrija Otiški vrh
- Gradbeno podjetje Dravograd
- IGMP Monter Dravograd
- Avtoprevoz Dravograd
- Trgovsko podjetje Ojstrica Dravograd

Najvišjo stopnjo rasti izkazuje v Dravogradu Tekstilna industrija Otiški vrh. Stopnja zaposlenosti je v občini Dravograd za navedena obdobja naslednja:

Leto	Stopnja rasti števila zaposlenih
1970	136,5
1971	121,5
1972	98,6
1973	111,9

Poprečna stopnja rasti zaposlenih v občini Dravograd znaša 14,9 odst.

V občini Radlje ob Dravi so glede na stopnjo rasti družbenega proizvoda in število zaposlenih v analizo vzete naslednje gospodarske organizacije:

- Tovarna poljedelskega orodja in li-varna Muta
- Tovarna STROJ Radlje ob Dravi
- INGMAG Pohorje, Josipdol
- Tovarna lesovine in lepenke
- Konfekcija OKUS Radlje ob Dravi
- Kmetijska zadruga Podvelka

- Kmetijska zadruga Vuzenica
- Gradbeno podjetje Radlje ob Dravi
- Veterinarska postaja Radlje ob Dravi
- INTES Maribor, TOZD Dravski magazin Radlje ob Dravi
- Trgovsko podjetje Planina, Radlje ob Dravi
- Okrepčevalnica Radlje ob Dravi
- Obrtno podjetje Pekarna Radlje ob Dravi
- Kroj Vuzenica
- Stanovanjsko podjetje Pohorje, Josipdol
- Komunalno stanovanjsko podjetje Radlje ob Dravi

Poprečna stopnja rasti družbenega proizvoda v občini Radlje ob Dravi za obdobje 1970—1973 znaša 29,28 odst. Stopnja rasti števila zaposlenih pa v istem obdobju znaša 4,80 odst.

V občini Ravne na Koroškem je stopnja rasti družbenega proizvoda naslednja:

Leto	Stopnja rasti družbenega proizvoda
1970	113,4
1971	137,4
1972	127,1
1973	118,4

Poprečna stopnja rasti družbenega proizvoda v občini Ravne na Koroškem znaša 27,33 odst. Individualno so za navedeno stopnjo bile v analizo vključene naslednje gospodarske organizacije:

- Železarna Ravne
- Rudnik svinca Mežica
- Tovarna rezalnega orodja Prevalje
- Kmetijska zadruga Prevalje
- Veterinarska postaja Prevalje
- Gradbeno podjetje Stavbenik Prevalje
- Trgovsko podjetje Mesnina Ravne na Koroškem
- Gostinsko podjetje Peca Mežica
- Obrtno podjetje Inštalater Prevalje

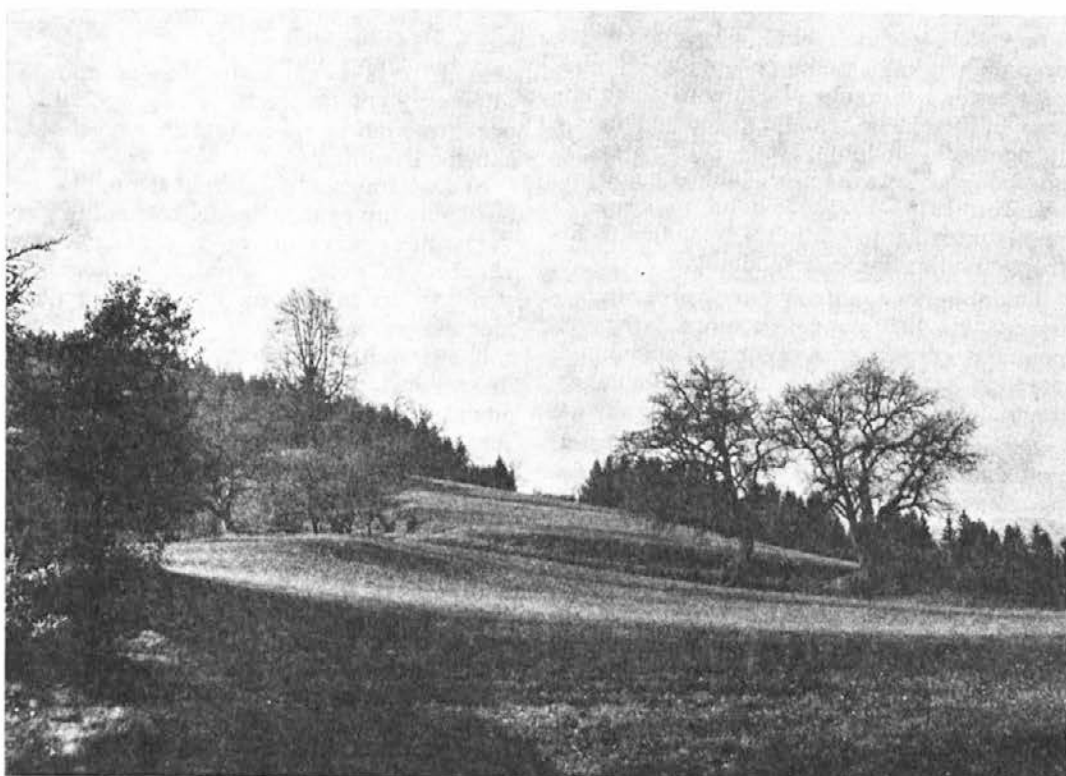
- Dimnikarsko podjetje Ravne na Koroškem
- Obrtno podjetje Pralnica Ravne na Koroškem
- Stanovanjsko podjetje Ravne na Koroškem
- Obrtno podjetje Storitve Ravne na Koroškem

Stopnja rasti zaposlenosti je v navedenih organizacijah bila za navedena leta naslednja:

Leto	Stopnja rasti zaposlenosti
1970	102
1971	103
1972	102,4
1973	105,7

V občini Slovenj Gradec je bila stopnja rasti družbenega proizvoda 28 odst. za navedeno obdobje, stopnja rasti števila zaposlenih 10 odst. V analizo so bila vključena naslednja podjetja:

- Elektro Celje, poslovna enota Slovenj Gradec
- FECRO, s. o. p. o. TGO Gorenje, Slovenj Gradec
- Gozdarstvo in lesna industrija Slovenj Gradec
- Nova oprema, Slovenj Gradec
- Tovarna meril Slovenj Gradec
- Prevent Slovenj Gradec
- Tovarna usnja Slovenj Gradec
- Veterinarska postaja Slovenj Gradec
- Kmetijska zadruga Slovenj Gradec
- Gradbeno podjetje Slovenj Gradec
- NAMA Ljubljana, TOZD Slovenj Gradec
- Kolinska Ljubljana, obrat Slovenj Gradec
- Gostinsko podjetje Pohorje, Slovenj Gradec
- Brivsko-frizerski salon »Maja«, Slovenj Gradec

Dolge sence

— Stanovanjsko komunalno podjetje Slovenj Gradec

Iz analiz za posamezne gospodarske organizacije na območju regije je razvidno, da je obdobje od 1970—1974 obdobje, v katerem koroška regija v slovenskem merilu ne zaostaja, ampak se po višini stopnje rasti družbenega proizvoda giblje v mejah slovenskega poprečja. Družbeni proizvod v koroški regiji v tem obdobju se je v teh letih glede na delež Slovenije gibal od 2,8 do 3,2 odst., kar je obenem dokaz, da se je regija od leta 1970 prestrukturirala, si opomogla in koraka vzporedno s Slovenijo. Predvidevamo, da bo obdobje prestrukturiranja gospodarskih silnic trajalo še do leta 1975. Po tem obdobju pa bo morala regija nadoknaditi rast družbenega proizvoda v letih 1960—1970. Po teh kriterijih glede na zaostanek regije, če bi bila stopnja rasti v poprečju s Slovenijo, bi morala regija imeti 5 milijard dinarjev dohodka. Po dosedanjih kazalcih smo glede na zamujeno v zaostanku za 1,5 milijarde dinarjev.

V obdobju, ko načrtujemo in programiramo nov družbeni plan, mora obdobje 1976—1980 pomeniti za regijo nov gospodarski vzpon in nadoknado tega, kar je bilo v prejšnjih letih izpuščeno.

3. Projekcija dolgoročnega razvoja regije

Poudarek in prednost v nadaljnjem programiranju razvoja gospodarske rasti je treba dati tistim resorjem v regiji, ki imajo optimalne pogoje pred drugimi regijami in republiko. Industrija bo tudi v bodoče nosilec razvoja, vendar je treba dajati prednost predelavi, finalizaciji in osvajanju novih proizvodov.

Nosilci razvoja gospodarske rasti (Železarna Ravne, Gozdarstvo in lesna industrija, Rudnik Mežica) naj v regiji delujejo v smeri razvoja integracijskih procesov zaradi enotnega nastopanja na tržišču in v medsebojnem povezovanju na bazi samoupravnega dogovarjanja in sporazumevanja. Regija mora navzven učinkovati kot enoten gospodarski sistem. V sedanjem stanju je v koroških občinah okoli 60 gospodarskih organizacij, ki se vsaka posebej uveljavlja, zato tudi ne moremo pričakovati skladnejšega in hitrejšega razvoja gospodarstva. Če je pomenilo obdobje 1960—1970 za regijo gospodarsko stagnacijo, lahko označimo obdobje 1970—1975 za dobo naporov za prestrukturiranje silnic za močnejše in hitrejše uveljavljanje gospodarstva.

Obdobje novega družbenega programiranja od leta 1976 naprej pa mora dati regiji ponoven gospodarski vzpon, da nadoknadi pozicije, katere je imela in jih je uživala v prvih letih našega socialističnega razvoja.

Da bomo to lahko dosegli, je v prvi vrsti potrebno angažiranje vseh političnih dejavnikov v usmerjanje ciljev v integracijske povezave na podlagi zavestno dokumentarno pripravljene politike in taktike ter strategije. Nosilci političnega in družbenoekonomskega razvoja v regiji morajo kot subjekti imeti življenjski interes, da izbojujejo bitko, katero terja nova presmeritev gospodarstva in socialno družbenoekonomskih odnosov. Zaradi nerazvite gospodarske strukture v obdobju stagnacije in v obdobju prestrukturiranja je potrebno v programskem delu načrtovanja

dati aktivno vlogo naravnim resursom, ki so prisotni na kraju samem.

Vzporedno z aktiviranjem teh resursov pa naj industrija regije, ki predeluje surovine, katere dovažamo, preide na zožitev števila finalnih proizvodov in omogoči produkcijo v večjih serijah. V prihodnjem obdobju bi razvojni trend regije načrtovali na dveh bazah:

a) baza naravne danosti, ki predstavlja preorientacijo silnic v gozdarstvu, lesni industriji, gradbeništvu, industriji barvnih kovin, energetiki in rekreacijskemu turizmu;

b) baza antropogenih danosti, ki bi morala dajati prioriteto načrtnemu razvoju kovinsko-predelovalne industrije na podlagi črnih kovin.

Vzporedno z razvojem obeh resursov pa se bi lahko razvijal tudi terciarni sektor, predvsem turizem, gostinstvo, transport, trgovina in zasebna obrt. V takšnem programiranju bo tudi kvartarni sektor doživel spremembe, katerih storitve se bodo morale približati porabnikom (izobraževanje, zdravstvo, zavarovanje, telesna kultura, bančništvo in uprava).

3.1 Projekcija rasti družbenega proizvoda

Nadaljevanje z dosedanjo razvojno gospodarsko strategijo v regiji ni sprejemljivo. Družbeni proizvod regije in celotni dohodek, ki znaša v deležu Slovenije le 3 odst., se mora začeti dvigati.

Regija ima možnost, da ob zavestnih naporih predvsem v subjektivnih faktorjih in angažiranju medsebojne povezanosti spremeni dosedanjo gospodarska gibanja, s katerimi se ne smemo v dosedanji obliki zadovoljiti. Če se v rasti družbenega proizvoda nahajamo v slovenskem poprečju, to še ne pomeni, da moramo biti zadovoljni, ker smo v obdobju stagnacije (1961—1970) premočno zaostali.

Razvojna zasnova regije je predvsem odvisna od miselnosti in stališč rasti družbeno-ekonomskega razvoja. V prvi vrsti morajo vsi politični dejavniki vplivati, da se dosedanja miselnost preorientira v naslednje naprednejše programske zasnove, in sicer:

a) Hitrejši razvoj v socialno-ekonomskih integracijskih procesih v gospodarskih organizacijah in na nekaterih negospodarskih področjih.

b) Dati močan poudarek samoupravnemu sporazumevanju in družbenemu dogovarjanju predvsem med organizacijami združenega dela; v sorodnih panogah in panogah, ki bi bile na tak ali drug način medsebojno povezane.

c) Pri vodilnih kadrih v gospodarstvu in drugih ustanovah oziroma organizacijah odstranjevati ozkost, lokalno zaprtost, podjetniške ali občinske okvire ter na vsakem koraku odstranjevati konservativnost, ki je glavni vzrok stagnacije.

d) Aktivirati vitalne subjekte—ljudi ter podjetja, da naj bodo nosilci združenega dela z namenom, da koroška regija zunaj svojih meja nastopa kot enoten gospodarski sistem.

e) Enoten gospodarski organizem v regiji ne pomeni zaprtosti. Regija mora biti odprta in povezana z drugimi gospodarskimi središči v Sloveniji in izven nje.

Gospodarska usmerjenost v prihodnje mora težiti k ekspanziji proizvodnje, pove-

zavi in plasmanu proizvodov z drugimi centri.

f) Policentrični razvoj regije naj omogoči uravnoteženo rast na manj razvitih območjih (občina Radlje ob Dravi).

g) Gospodarske organizacije, ki nastopajo kot najvidnejši predstavniki ustvarjenih dohodkov (Železarna Ravne, Gozdarstvo in lesna industrija, Rudnik svinca Mežica) morajo omogočiti, da se v okviru njihovega programa dislocirajo obrati njihovih baznih produktov na predelovalno industrijo.

Predelovalna industrija naj ne bo koncentrirana samo v centrih, kjer že obstaja višja stopnja razvitosti. Potrebno je težiti k snovanju temeljnih organizacij združenega dela v drugih krajih za industrijsko serijsko in finalno proizvodnjo produktov, ki bi se lahko na primarni bazi razvili.

h) V obdobju ponovnega vzpona gospodarske razvitosti regije 1976—1980 moramo z vsemi silami najprej aktivirati optimalno izkoriščanje naravnih danosti, tj. resursov surovinske baze, ki je na kraju samem, in jo do maksimuma oplemeniti.

i) Nosilci Železarna antropogenih danosti v regiji razen Železarne Ravne, ki ima v načrtu velik sanacijski program za naslednje obdobje, se bodo vzporedno razvile tudi druge dejavnosti (transport, trgovina, gostinstvo, servisna obrt, bančništvo, izobraževanje, zavarovanje, zdravstvo, telesna kultura itd.).

j) Za spremembo miselnosti je glede razvoja regije v prvi vrsti treba angažirati medobčinske politične dejavnike, kot so medobčinski svet ZKS, predsedstvo sveta koroških občin, medobčinski svet SZDL, komisijo za ekonomska vprašanja pri medobčinskem svetu ZKS, da se postavljeni cilji čim bolj približajo realizaciji.

k) Projekcija rasti družbenega proizvoda mora v obdobju ponovnega vzpona spet pridobiti pozicije iz obdobja stagnacije. Zaostanek poprečne letne stopnje rasti družbenega proizvoda v slovenskem merilu za 5,19 % je zgovoren dokaz, da moramo v začrtanem obdobju napredovati hitreje.

l) Ker v dobi preorientacije nismo zaostajali za slovenskim poprečjem, je nujno, da v naslednjem delu programiranja kot regija prehitavamo poprečen gospodarski razvoj Slovenije. Slovenija še naprej računata z rastjo družbenega proizvoda po poprečni letni stopnji za okoli 7 %, vendar se regija ne more zadovoljiti s poprečnimi cilji slovenskega merila, ampak mora napredovati hitreje. Stopnja rasti za regijo bi morala biti v začrtanem obdobju najmanj za 2,5 % višja kot je slovensko poprečje.

3.2 Temeljna usmeritev regije glede na optimalno izkoriščanje virov naravnih danosti

Prirodni dejavniki bodo imeli vedno pomembno vlogo pri usmerjanju prostorskega in družbenoekonomskega razvoja posameznih področij in panog gospodarstva.

Prostorski razvoj določenega področja mora prioritarno upoštevati njegove naravne danosti. Glede na diferencialno rento položaja in plodnosti se mora na podlagi znanstvene organizacije dela stopnja družbenega proizvoda hitreje dvigati, kot pa na področjih, kjer so prisotne le antropogene danosti.

V koroški regiji imamo naslednje vire naravnih danosti:

1. Prirodni rastni potencial gozda
2. Potencial plodnosti kmetijskih zemljišč
3. Zaloge industrijskih surovin, kot:
  - 3.1 barvne kovine
  - 3.2 prodornine kot granit, marmor in apnenec
  - 3.3 aluvijalni in diluvijalni nanosi gramoza, glin in mivke
4. Izkoriščanje prostora za rekreacijske namene
5. Samoupravno dogovarjanje in družbeni sporazumi na podlagi naravnih danosti v regiji in zunaj nje

1. Prirodni potencial gozda koroške regije

Slovenjegraško gozdno gospodarsko območje zajema površine občin Dravograd, Radlje, Ravne in Slovenj Gradec. V občini Radlje se teritorialno območje deli na dve vplivni gozdni gospodarstvi, in sicer polovica spada pod mariborsko gozdno gospodarstvo. V območju regije brez mariborskega dela je prirodni rastni potencial v obliki lesnega etata predviden v višini 210.000 m³ blagovne proizvodnje. Letna blagovna proizvodnja za leto 1980 je predvidena v obsegu 224.000 m³.

Kot osnovna lesna surovina za nadaljnjo predelavo je v navedeni proizvodnji naslednja sortimentacija oblovine:

	iglavci	listavci
hlodi iglavcev	117.319 m ³	
hlodi listavcev		6.525 m ³
tehnični les iglavcev	56.637 m ³	
tehnični les listavcev		1.087 m ³
cel. les iglavcev	25.284 m ³	
cel. les listavcev		4.785 m ³
jamski les iglavcev	3.034 m ³	
jamski les listavcev		653 m ³
drva listavcev		8.700 m ³
Skupaj iglavci	202.257 m ³	
Skupaj listavci		21.750 m ³

Totalna letna proizvodnja oblovine znaša 224.025 m³.

Za tako veliko količino lesne mase ni izdelanega programa za optimalno izkoriščanje surovine in predelave.

Raziskave na tem področju bi bile naslednje:

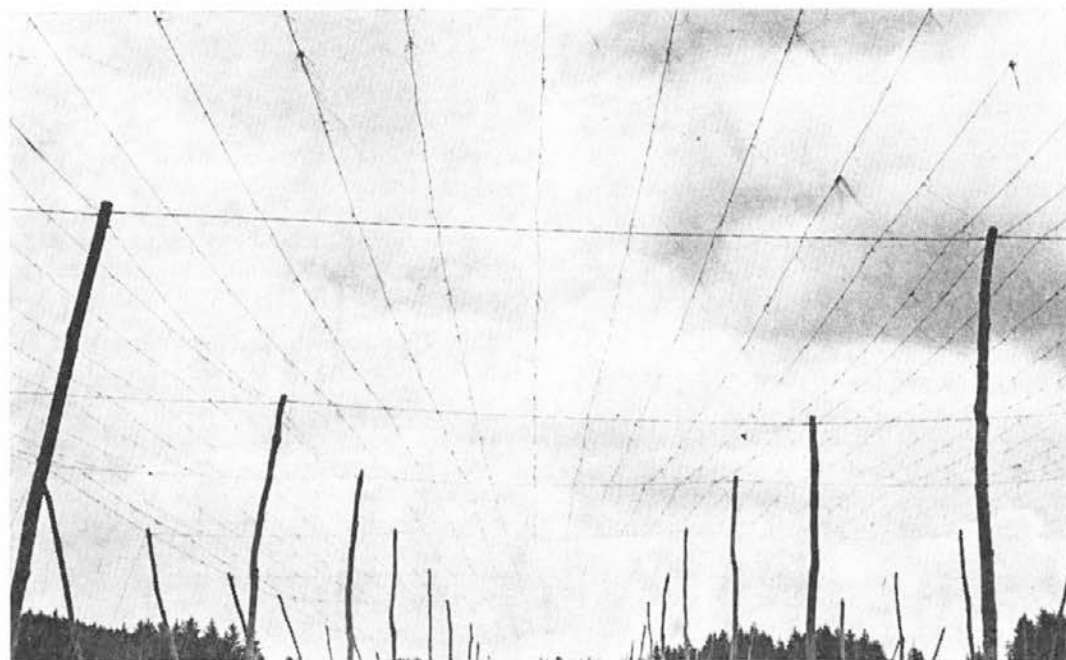
1.1 Linearno programiranje transporta lesnih mas po metodah distribucije glede na površino regije 89.049 ha in površino gozda 59.183 ha. V metodi distribucije se bi upoštevala gostota že obstoječih gozdnih komunikacij v dolžini 642 km ter okoli 300 sečišč, kjer se v oddelkih in revirjih izvajajo sečnje lesnih mas

Naloga bi bila naslednja:

OPTIMALNA GOSTOTA CESTNEGA OMREŽJA IN LESNIH SKLADIŠČ OB KAMIONSKIH CESTAH V REGIJI ZA TRANSPORT LESNIH MAS.

1.2 Izbira najustrežnejše lokacije za primarno predelavo lesa

V okviru regije je 5 lesno industrijskih obratov, ki predelujejo iz hlodovine deske. Poprečna kapaciteta posameznih obratov je od 15 do 35.000 m³ oblovine na leto. V vseh obratih je tehnologija dela zastarela,

Obrano

produktivnost dela v sorazmerju z modernimi tehnološkimi rešitvami na zoposlene ga je do 4-krat nižja, kot bi lahko z uvedbo sodobne tehnologije bila prisotna.

Naloga:

TEHNOLOGIJA PRIMARNE PREDDELAVE LESA V REGIJI Z NAJUSTREZNEJŠO LOKACIJSKO ŠTUDIJO (teorija repov — kapaciteta izvorov in kapaciteta posluževanja)

Naloga bi bila zelo ugodna in koristna, ker so dosedanji žagarski obrati vsi v neposredni bližini, razdalja med njimi se giblje med najdaljšimi od 15 do 20 km.

1.3 Program finalizacije tehnične oblovine v regiji

Pri rastni potencial drobne oblovine, ki glede na premer ni sposobna za predelavo v deske, je na gozdnogospodarska območja glede na delež celotne lesne mase v koroški regiji najvišji. Regija razpolaga letno s 57.000 m³ lesa, ki bi ga bilo treba na kraju samem predelati v takšne finalne proizvode, ki jih posamezniki in naša družba potrebujejo.

Finalizacija za te surovine bi potekala v naslednje finalne produkte:

- drogi za Des in TT (elektrovodi in telegrafski vodi),
- profili za gotove ostrešne konstrukcije (špirovci, lege, podporniki, vešala itd.),
- profili drobnega okroglega preseka za izdelavo brunaric, zidnih oblog, napuščev, fasad, plotov itd.

Naloga:

MOŽNOSTI PREDDELAVE IN FINALIZACIJE TEHNIČNE OBLOVINE V KOROŠKI REGIJI

1.4 Surovinsko zaledje za Tovarno ivernih plošč v Otiškem vrhu

Tovarna ivernih plošč v Otiškem vrhu ima maksimalno letno kapaciteto 70.000 m³. Poraba lesne surovine za to predvideno kapaciteto se giblje letno v višini 110.000 kubičnih metrov.

Surovina za izdelavo iverk naj ne bi predstavljala gozdnih sortimentov, iz katerih lahko pridobivamo proizvode za grad-

beništvo in drugo uporabo naravnega in kompaktnega videza.

Osnovni princip surovinske oskrbe Tovarne ivernih plošč naj temelji na surovini, ki ni sposobna za drugo nadaljnjo predelavo, to je na odpadni lesni masi, ki izvira iz tehničnih predelav lesa in je po svoji kvaliteti, zdravosti in vlakničavosti sposobna za proizvodnjo iverk.

Poleg odpadne lesne mase od predelovalne industrije je treba določiti mejno vrednost oblovine, kateri gozdni sortimenti (drva, jamski les, celulozni les) so glede na klaso in kvaliteto še v območju surovinske baze za proizvodnjo ivernih plošč.

Naloga:

RAZPOLOŽLJIVA SUROVINA ZA TOVARNO IVERNIH PLOŠČ V REGIJI IN TEHNOLOGIJA PRIPRAVE IVERJA NA PODLAGI RAZPOLOŽLJIVE SUROVINE

1.5 Proizvodnja gotovih strešnih konstrukcij

Gozdarstvo in lesna industrija Slovenj Gradec bo do konca letošnjega leta na mehaniziranem lesnem skladišču okrog oblovine v Otiškem vrhu uvedlo postopek izdelave raznih profilov za ustrezne lesne konstrukcije.

Celotna kapaciteta izdelave je letno predvidena v višini 25.000 m³ raznih dimenzij in profilov za gradbene namene. Količinska proizvodnja teh polproizvodov zadostuje za okoli 2.000 ostrešij za enostanovanjske zgradbe. Omenjena proizvodnja lahko pokriva polovico potreb v Sloveniji, gradbenim podjetjem pa bi v tem primeru odpadle skrbi in službe za nabavo tako iskanega materiala.

Naloga:

PROIZVODNJA GOTOVIH OSTREŠNIH KONSTRUKCIJ NA PODLAGI:

1. Klasične proizvodnje (razni profili tramov)
2. Žebljane konstrukcije (deske)
3. Linijsko serijska proizvodnja ostrešnih konstrukcij na podlagi twina plošč.
4. Lepljene ostrešne konstrukcije za objekte večjih razsežnosti

1.6 Program predelave desk

V žagarski industriji primarne predelave je deska kot celulozni artikel vedno zelo cenjena. Iz regije izvažamo okoli 70 % vseh proizvodnih desk, kar predstavlja okoli 50.000 m³.

Dosedanja taktika izvoza je bila za žagarsko industrijo zelo donosen posel (nizke odkupne cene hlodovine in visoka prodajna cena desk), vendar se mora ujemati z daljnosežno ekonomsko in gospodarsko politiko razvoja v regiji in zaposlovanja delovne sile.

Treba bi bilo razviti finalni program za deske, in sicer:

1. Proizvodnja stenskih oblog (razni profili proizvodov iz desk na podlagi mehanične izdelave, stenske obloge na podlagi tehnike peskanja, luženja, profili starinskih videzov v obliki črvojedini in rovov)

2. Fasadne obloge

3. Obloge strešnih napuščev

4. Opažne ploščice za gradbeništvo

5. Ostrešne konstrukcije

6. Letve za razne vrste kritin

Naloga:

DESKE IN NJIHOVI NARAVNI FINALNI PRODUKTI — PROGRAM PROIZVODNJE FINALNIH PRODUKTOV IN DESK

1.7 Možnost nadaljnje finalizacije ivernih plošč

Iverka s svojo kapaciteto proizvodnje v regiji, ne rešuje problema zaposlitve, saj so vsi delovni postopki avtomatizirani in za proizvodnjo potrebuje zelo malo delovne sile.

Ker je iverka regionalni objekt, bi bilo potrebno, da se v posameznih občinah razvije tudi predelava teh plošč v produkte, ki lahko že imajo finalni pomen. Iz tega sledi, da je plošča v Otiškem vrhu surovinski produkt, katerega bo treba v nekem deležu glede na kapaciteto proizvodnje v regiji oplemenititi.

Naloga:

PROIZVODNJA IVERNIH PLOŠČ Z MOŽNOSTJO NADALJNJE PREDELAVE V REGIJI

1.8 Razširitev obsega proizvodnje podjetja IMONT (impregnacija elektro in telegrafskih vodov)

Bogato zaledje drobne tehnične oblovine omogoča trajno oskrbo impregnacije z 20.000 m³ drogov za vodo. Podjetje Imont v Dravogradu, ki se bavi z impregnacijo (po sistemu rippling in bouscheri) impregnira bodisi sveže ali posušeno oblovinno. Veliko povpraševanje po teh produktih v slovenskem in jugoslovanskem merilu zagotavlja podjetju dober plasma, tako da poslujejo brez zalog gotovih izdelkov. Zaradi dobrega surovinskega zaledja se bi lahko obseg impregnacije razširil od dosedanjih 17.000 m³ na 20.000 m³.

Razširitev obsega dela v tem podjetju pa bi bilo treba načrtovati tudi v naslednjih postopkih:

1.8.1 Zaščita naravnih lesnih produktov, lesne predelovalne industrije z različnimi premazi in impregnacijami

1.8.1.2 Ognjevarni premazi

1.8.1.3 Premazi za zaščite pred biološkimi škodljivci

1.8.1.4 Zaščita pred atmosferilijami

1.8.1.5 Estetski premazi

1.8.2 Predelava in osvojitvev postopka za izdelavo plastičnih mas

Po postopku ekstruzije bi se osvojili naslednji proizvodi iz plastike:

— gotovi proizvodi za gradbeništvo, za lesno predelovalno industrijo, za montažne elemente in produkti, namenjeni za široko potrošnjo

1.8.3 Plastične mase v kombinaciji z lesom

Plastične mase v tej tehnologiji predstavljajo le oblogo manj vrednih lesnih produktov, osnovna surovina pa je les. Obloga v kombinaciji z lesom pride v poštev za stavbno pohištvo in notranjo dekoracijo stanovanj ali pa kombinacija plastike z ivernimi ploščami, panel ploščami in podobno.

Naloga:

RAZISKAVE O RAZŠIRITVI PROIZVODNJE ZAŠČITE LESA PRI DANIH LESNIH PRODUKTIH V KOMBINACIJI S PVC MATERIALI

1.9 Elementi za montažna stanovanja

Pred klasično zazidavo imajo montažna stanovanja prednost in perspektivo le tedaj, če je cena občutno nižja. Poleg cene pa mora montažna stavba dajati videz dimenzij in razporeditve, ki se ne ločijo od klasične gradnje (debelina sten, pregrad, višina in širina prostorov).

Dosedanjim proizvajalcem montažnih stavb v slovenskem merilu ni uspelo predvsem zaradi tehnološko zastarelega programa proizvodnje to realizirati. Znani so kanadski in švedski programi stavb, z izbiro do 500 različnih tipov z velikimi stanovanjskimi površinami in v etažnih napravah.

Osnova tega programa proizvodnje so montažni elementi, ki imajo na zunanji in notranji strani leseno oblogo, sredina pa je iz umetne mase, ki je porozna in lahka. Dimenzije elementa so naslednje: debelina stene 18 cm, širina 14 cm, višina 280 cm. Ta element ima enako vlogo kot zidak v gradbeništvu. Možno ga je brez oštevilčenja uporabiti v taki kombinaciji, zunanja in notranja stran pa je obdelana kot naravna lesena obloga. Med stiki posameznih elementov je prostor za napeljavo vseh vrst instalacij.

Program proizvodnje montažnih elementov po tem postopku bi dal veliko izbiro tipov montažnih stanovanj, znižal bi stanovanjsko krizo in napravil dostopna stanovanja tudi tistim, ki do sedaj niso imeli možnosti za gradnjo lastnega stanovanja.

Naloga:

PROGRAM PROIZVODNJE ELEMENTOV ZA MONTAŽNA STANOVANJA NA BAZI NARAVNIH LESENIH OBLOG

2. Potencial plodnosti kmetijskih zemljišč

V regiji je 30.000 ha kmetijskih površin, od tega je 11.000 ha njiv, drugo pa so pašniki in travniki. Delež travnikov in pašnikov proti celotni površini znaša 42 odst. Glede na sektor lastništva je samo 1.600 ha površin v lasti družbenega sektorja, kar predstavlja 5 odst.

Kmetijske organizacije v koroški regiji same niso sposobne zagotoviti sredstva za izvedbo uspešnih programov in akcij v agrarni politiki. Organizacijska razdrobljenost kmetijstva in veliko število kmetičkih gospodarstev narekuje organiziran pristop za izboljšavo sedanjega stanja.

Študija, ki bi analizirala usmeritev kmetijstva v koroški regiji glede na proizvodne zmogljivosti travnatega sveta, bi omogočila intenzivnejši razvoj govedoreje kot najugodnejšo proizvodno komponento kmetijstva v regiji.

Naloga:

POTENCIALNA PLODNOST KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ, REZERVA ZA VEČJO PRIREJO MLEKA IN MESA V REGIJI

RAZŠIRITEV KLAVNICE S PREDELAVO IN SKLADIŠČENJEM ZALOG V ČASU OSCILACIJ

3.1 Zaloge barvnih kovin

Sklad Borisa Kidriča v okviru raziskovalne skupnosti Slovenije že več let sodeluje pri raziskavah rudnega bogastva v Rudniku svinca Mežica. Rudne zaloge po raziskavah se glede na že odkrite zaloge cenijo na okoli 100.000 ton metala v obliki svinca in cinka. Ruda postaja v gornjih plasteh siromašnejša, medtem ko je v globinah več, vendar je izkoriščanje glede na prisotnost vode z dosedanjimi napravami onemogočeno.

Zaradi upadanja zalog metalov je rudnik že sam pričel s preorientacijo proizvodnega programa. Ekonomski center naj bi v nadaljnji preobrazbi metalov v finalne proizvode nudil Rudniku svinca Mežica strokovno pomoč pri usmeritvi programa proizvodnje.

Naloga:

OPLEMENITENJE METALNIH ZALOG CINKA IN SVINCA V RUDNIKU MEŽICA Z NADALJNJO FINALIZACIJO IN MOŽNOST IZKORIŠČANJA ZALOG DIABAZA

3.2 Prodornine kot granit, marmor in apnenec

Prisotnost granita, marmorja in apnenca omogoča specializacijo v gradbeništvo koroške regije. Velike zaloge granita v Josipdolu, apnenca, ki se delno že izkorišča, v Doliču in kristalnega marmorja v Velki pri Dravogradu in Bistriškem jarku dajejo možnost enotnega pristopa k racionalnemu izkoriščanju danih dobrin.

Gradbeno podjetje Radlje ob Dravi naj bi s podjetjem v Josipdolu enotno nastopalo na tržišču glede dobave in zidave s produkti iz granita za fasade, obloge, tlake, ograje itd. Potrebno bi bilo tudi aktivirati nahajališča marmorja. Specializacija v tej smeri naj ne bi zajela gradenj v okviru regije, ampak bi morala delovati tudi izven nje.

Gradbeno podjetje Slovenj Gradec naj bi v okviru svojega poslovanja pripojilo še apnico v Doliču in začelo s proizvodnjo apna po sodobnih postopkih.

Naloga:

PRIDOBIVANJE NARAVNIH KAMENIN IN NADALJNJE VREDNOTENJE PRODUKTOV

3.3 Aluvialni in diluvialni nanosi gramoza kot osnovni element za integracijo gradbeništva v regiji

V zadnjih desetih letih so raziskave na območju Dravske doline pokazale, da se na sotočju rek Mislinje, Meže in Drave nahajajo odlične zaloge zelo kvalitetnega gramoza, katere cenijo na okoli 3 milijone m³. Gramoz, ki je na tem območju prisoten, po kvaliteti in granulaciji v slovenskem merilu prednjači kot eden izmed najboljših. Raziskave Zavoda za raziskavo materialov iz Ljubljane kažejo tudi na prisotnost enako dobrih količin gramoza v Sentvidu pri Vuzenici, kjer je na eni strani izliv Bistrice v Dravo, na drugi pa izlivno območje Vuhrešnice in Cerkevne. Zaloge cenijo na 4 milijone m³. Gradbeno podjetje Dravograd že blizu deset let s pridom izkorišča gramoz v Otiškem vrhu. Tu je zgrajena tudi separacija in tovarna za proizvodnjo strešne kritine z letno kapaciteto 10 milijonov kosov ter manjši obrat za proizvodnjo betonskih zidakov in cevi. Letošnje Gradbeno podjetje Dravograd začelo graditi tudi betonarno. V regiji ima vsaka občina svoje gradbeno podjetje, med njimi pa ni niti po tehnološki ne po organizacijski plati nobene povezave. Gradbeno podjetje Dravograd ima glede na naravno danost gramoza v Otiškem vrhu prioriteten položaj. Prizadevanja, da bi v tem pogledu skupno našli racionalne rešitve, so zaradi subjektivnih mnenj in hotenj na koncu vedno propadla.

Naloga:

SPECIALIZACIJA GRADBENIŠTVA — OSNOVA ZA RACIONALNO IZKORIŠČANJE GRAMOZA IN NJEGOVIH PROIZVODOV V OKVIRU INTEGRACIJE CELOTNEGA GRADBENIŠTVA REGIJE

3.3.2 Nahajališče gline in možnost nadaljnega razvoja predelave

Po podatkih raziskav prof. Gamsa in inž. Dobreta je na Dobravi pri Slovenjem Gradcu za okoli 100 milijonov opečnih enot kvalitetne gline. To naravno danost bi bilo treba aktivirati in študijsko obdelati. Nahajališče gline je komunikacijsko dostopno in omogoča dnevni kop.

Naloga:

ALI SO DANI POGOJI ZA RAZVOJ OPEKARNE IN KERAMIKE V OBČINI SLOVENJ GRADEC

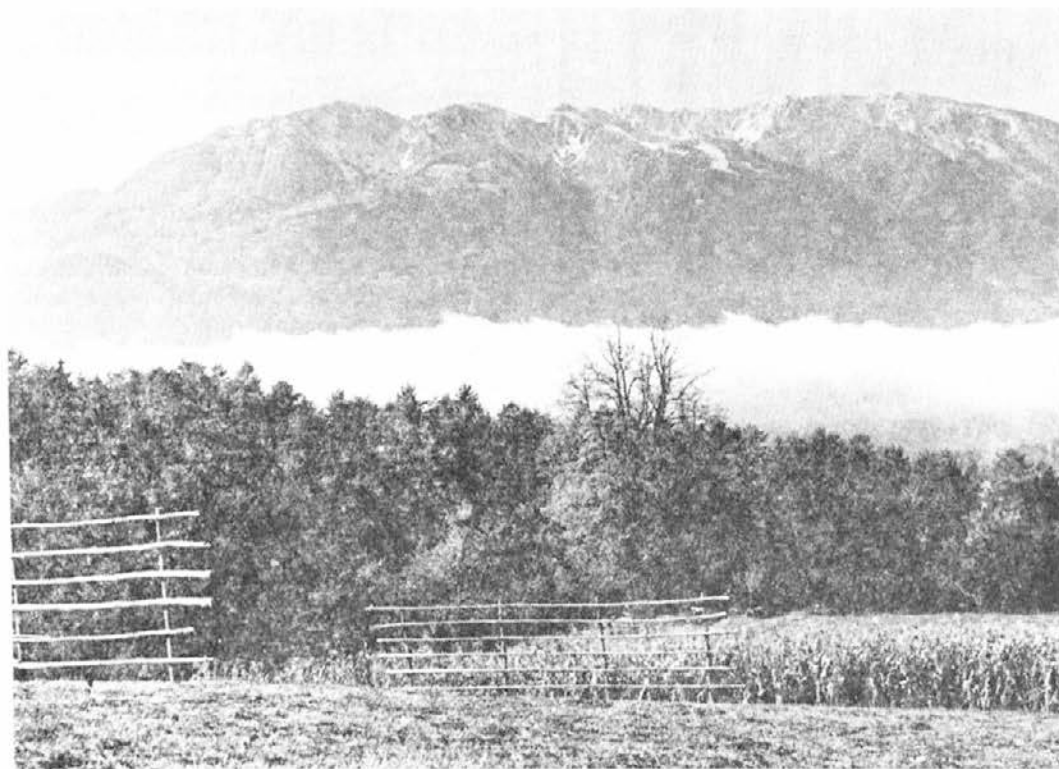
4. Izkoriščanje prostora za rekreacijske namene

Vzporedno z razvojem življenjskih navad in dela moramo iskati najprimernejšo obliko rekreacije. Vse naprave, ki bi služile za rekreacijo, naj bi bile urejene tako, da bi bile dostopne celotnemu sestavu prebivalstva ne glede na socialno, starostno, fizično in umsko strukturo. V to nalogo za izkoriščanje prostora v rekreacijske namene spada:

— rajonizacija gozdov in drugih zemljišč za turizem in rekreacijo,

— programiranje večjih turističnih objektov, vikendskih naselij, ognjišč, zavetišč, stez ipd.,

— ureditev žičnic in smučišč in njihovo vključevanje v letno in zimsko rekreacijo,

Jesen pod Peco

— preusmerjanje in intenziviranje kmečkih gospodarstev ter urejanje kmečkega turizma.

Naloga:

ENOTNO PROGRAMIRANJE IN IZKORIŠČANJE PROSTORA V REGIJI ZA REKREACIJO IN TURIZEM

5. Samoupravno dogovarjanje in družbeni dogovori na podlagi naravnih danosti v okviru regije in zunaj nje

Optimalno izkoriščanje gozdnih sortimentov in drugih produktov lesne industrije se mora usklajevati s severovzhodno Slovenijo glede na celotno surovinsko bazo mariborskega in pomurskega gospodarskega bazena.

Navezanost kmetijstva v koroški regiji na drugo mestno in predelovalno industrijo v regiji in izven nje.

Koordinacija dela glede na finalne produkte gradbeništva v slovenskem merilu in izven slovenskega prostora.

Enotno vodenje turizma, gostinstva in rekreacije v regiji s kontinuirano povezavo z drugimi turističnimi centri v Jugoslaviji.

Prikazati možnost integracije celotne biološke proizvodnje v regiji v OZD (gozdarstvo, lesna industrija, turizem in gostinstvo, s povezavo gradbene industrije in na podlagi samoupravnega sporazumevanja).

Naloga:

SAMOUPRAVNO DOGOVARJANJE IN DRUŽBENI DOGOVORI NA PODLAGI NARAVNIH DANOSTI V OKVIRU SEVEROVZHODNE SLOVENIJE IN KOROŠKE REGIJE

3.3 Antropogene danosti v regiji

Tudi v perspektivi lahko računamo, da bo kovinsko-predelovalna industrija na bazi predelave črnih kovin z Železarno Ravne najvidnejši soustvarjalec višine deleža dohodka regije in eden izmed glavnih no-

silcev razvoja. Na novo izdelan razvojni koncept v Železarni Ravne omogoča razširitev proizvodnje v smeri predelave in finalizacije produktov črnih kovin.

V perspektivnem načrtovanju je treba težiti k temu, da se v tem kompleksu predelovalne industrije razvije predelava tudi na dislokacijah (dogovarjanje med Železarno Ravne na podlagi proizvodnje z gospodarskimi organizacijami Stroj iz Radelj ob Dravi, Monter iz Dravograda, tovarne v Muti itd.). Pri razvoju gospodarskih dejavnosti, kjer osnovna proizvodnja bazira na antropogenih danostih, je modernizacija proizvodnje glede na rentabilnost in produktivnost tista, ki zbira stroške transporta surovin in zaradi prisotnosti tradicije ter sposobnosti kadra omogoča konkurenčnost proizvodnje ne glede na diferencialno rento položaja gospodarske organizacije.

Če so razvojni koncepti črne metalurgije (Železarna Ravne, tovarna poljedelskega orodja in livarna Muta) osnovani na teh izhodiščih, lahko pričakujemo tudi v tej gospodarski veji močan vzpon.

Ker je naša regija v perspektivi zelo pomembna glede na vključevanje mednarodnega plinovoda v vir cenene energije, je treba razmišljati, kako v perspektivi zamenjati drage derivate nafte s pogonsko energijo, kot je plin.

Tekstilna industrija, ki beleži izreden vzpon glede na stopnjo zaposlenosti in rast družbenega proizvoda, je v dosedanem proizvodnem programu gotovo med najsoodnejšimi. Potrebno bi bilo poleg dosedanje proizvodnje misliti tudi na preusmeritev kot dodatni vir razširitve proizvodnje. Proizvodnja naj bi se gibala k osvojitvi produkcije blaga težjih struktur, namenjenih za pohištveno industrijo in za tapetno blago.

Osnovni proizvodi v tej tehnologiji naj bi bile tufting preproge. Nadaljnja smer razvoja tekstilne industrije naj bi bilo različno blago na bazi netkanega tekstila. Obe vrsti blaga sta kemijsko vezani na leplje-

Zadnje poglavje

nje niti in preje na osnovo. Z osvojitvijo tega procesa proizvodnje bi tekstilna industrija v nadaljnji fazi tudi lahko prešla v finalizacijo lastnih proizvodov.

Tovarna usnja v Slovenjem Gradcu bo vsekakor prisiljena k osvajanju novih proizvodov, kar je odvisno od njihovega lastnega razvojnega programa, vendar v drugi fazi naj pričakujemo tesnejše sodelovanje z industrijo pohištva in druge predelave, ki se bo na bazi naravnih danosti lahko hitreje razvijala.

V prometu se mora aktivirati ponovna postavitev železniškega blagovnega prometa na relaciji Otiški vrh—Slovenj Gradec. Ekonomski center bo novembra pripravil študijo, ki bo na podlagi output in input metode ugotovila, v kakšni meri je dana upravičenost podaljšanja tirov glede na dosedanje in perspektivno stanje železniškega transporta do uporabnikov v občini Slovenj Gradec.

Regija se mora prometno aktivirati in vključevati v mednarodne tokove, koordinirati promet z mejnimi prehodi z ustreznimi zmogljivostmi.

Pobude za večji dotok sredstev za vzdrževanje in dograditev obstoječega cestnega stanja ter preusmeritev in izboljšanje težkega tovora na železnico morajo podati posebne študije. Posebno mesto v razvoju prometa ima Avtoprevoz Dravograd, ki naj pristopi h krepitvi razvojnega programa ne samo v smeri avtoprevoza.

Vzporedno z rastjo gospodarstva se naj razvija sektor storitev, zlasti grosistična trgovina in servisna obrt (skupna regionalna servisna delavnica za kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo). Tudi to je področje, ki zahteva poseben dodaten študijski pristop.

— V regiji ni razvita skladiščna služba na podlagi disperzije živil potrošnikom in trgovinam,

— Koloniale v Dravogradu ima vso možnost, da se v tej smeri močno angažira in razvija.

V kvartarnem sektorju v smeri izobraževanja in zaposlovanja moramo enotno napraviti analizo demografskih tokov glede potreb gospodarstva in drugih služb po iskanju primerne delovne sile in njeni zaposlitvi. V obdobju sestave novih družbenih planov pričakujemo tudi konkretna izhodišča za projekcijo razvoja uprave, bančništva, zavarovanja, zdravstva in telesne kulture, ki bodo na nivoju usklajevanja med krajevnimi skupnostmi in temeljnimi organizacijami združenega dela ter samoupravnimi interesnimi skupnostmi doživeli korenite spremembe.

4. ZAKLJUČEK

Gradivo kot smernice za ugotavljanje bodočega razvoja gospodarskih področij v koroški regiji naj služi kot podlaga za programiranje izhodišča za proces družbenega planiranja v posameznih občinskih in krajevnih skupnostih ter v medobčinskem merilu. Globalna izhodišča razvojne usmeritve posameznih občin ne smejo sloneti samo na parcialnih programih temeljnih organizacij združenega dela, ampak morajo biti oplemeniteni z dodatnimi raziskavami o možnosti napredovanja tistih indikatorjev razvoja, ki povečujejo stopnjo družbenega proizvoda in zaposlitve delovne sile.

Študija prioriteto obravnava aktiviranje dobrin, ki so naravno dane in katerih

v preteklem obdobju nismo načrtno, enotno in usklajeno izkoriščali ali plemenitili.

Pri antropogeni danosti pa je treba v gospodarstvu težiti k izvedbi socialno-ekonomskih integracijskih procesov in k odpiranju novih delovnih mest na področju predelave baznih produktov črnih kovin v finalne izdelke.

Zmogljivosti, s katerimi razpolagamo zlasti v industriji, gozdarstvu in gradbeništvu, omogočajo pristop k intenzivnejšemu razvoju.

Treba bo izvesti poslovno reorganizacijo v smislu enotnega delovanja vseh gospodarskih dejavnikov, tako da bodo našete panoge v študiji doživele hitrejšo in učinkovitejšo ekspanzijo ter prodor tudi izven okvirov koroške regije.

Perspektivo imajo zlasti:

— kovinsko-predelovalna industrija,
— lesno-predelovalna industrija v kombinaciji z železarstvom, kmetijstvom, turizmom, gradbeništvom ter kemično predelavo in tekstilom,

— ugodna zemljepisna lega ob prometni vpadnici v Jugoslavijo (Vič) in geografski center regije Dravograd kot prometno središče daje možnost, da se vzporedno z razvojem predelovalne industrije razvijeta tudi promet in kvartarni sektor.

Navedeni zaključki v projekciji rasti družbenega proizvoda (od a do l) naj bodo pri nadaljnjem programiranju vedno prisotni, če hočemo, da se bo obdobje sestave novega družbenega plana 1976—1980 imenovalo za koroško regijo obdobje ponovnega gospodarskega vzpona.

Ogledalo jeseni

Novo lokacije družbene in zasebne stanovanjske gradnje v občini Ravne

Urbanistični biro Ravne je v letošnjem letu po naročilu Rudnika svinca in topilnice Mežica, Železarne Ravne ter v lastni režiji izdelal štiri zazidalne načrte za potrebe stanovanjske gradnje v mestnem naselju Mežica, v mestu Ravne ter na območju Reka graben.

Za potrebe Mežice sta bila izdelana:

- zazidalni načrt blokovne gradnje »Mežica 74«
- zazidalni načrt individualne gradnje »Mrvovo 74«;
- za potrebe Raven:
- dopolnilna individualna zazidava »Šance 74«
- zazidalni načrt individualne stanovanjske cone »Reka graben 74«.

Že sprejeti zazidalni načrt blokovne gradnje »Mežica 74« obsega prostor, ki ga omejuje na vzhodni strani reka Meža, na južni strani Leška cesta, na zahodu Partizanska cesta ter na severu reguliran Šumc. Zazidava se navezuje na gradbeno že načete površine ter predstavlja dopolnitev oz. zazidalno zaključitev stanovanjskega kompleksa severnega dela Mežice. Prostor na levem bregu Šumca je delno že pozidan s poslovno stanovanjskimi objekti, obrtnimi delavnicami, ki tvorijo nekako vmesen člen med blagovno gradnjo na južni strani in industrijskim rezervatom na severni strani. Zazidalni načrt nakazuje tudi povečanje mizarske delavnice proti vzhodu ter lokacije skladišča-prodajalne KZ Prevalje z garažami.

Celotni zazidalni kompleks meri ob upoštevanju obstoječe zazidave 1,56 ha in je razporejen takole:

- obstoječe pozidane površine 0,135 ha,
- projektirane nove zazidalne površine 0,243 ha,
- ceste, parkingi, pločniki 0,350 ha,
- zelenice, parki, igrišča 0,832 ha — skupaj: 1,560 ha.

Projektirana nova zazidava je zasnovana v obliki nizov stanovanjskih blokov, ki spremljajo potezo obodne severne ceste. Notranji prostor ostane na razpolago za urejanje parkovnih zelenic in otroških igrišč. S povezavo posameznih obstoječih objektov na zahodni strani teži zazidalni načrt za tem, da ustvari videz strnjene naselja. Obstoječi stanovanjski blok (haus) v sredini strnjene kompleksa bo petrebnostno asanirati znotraj in zunaj.

Na novih zazidalnih površinah bo zgrajenih 7 stanovanjskih blokov enake velikosti (24 x 11 m) z različnimi gabariti (višinami) od minimalnega P + 2 do P + 4, ki še ne zahteva uporabe dvigal. Skupno število novih stanovanj je predvideno pri poprečni kvadraturi 50 m²/stanovanje — 128, pri 60 m²/stanovanje pa 106 stanovanj.

Obravnavani prostor je komunalno že delno urejen, v perspektivi pa je predvidena rekonstrukcija komunalnega omrežja.

Za celotno izgradnjo naselja po sprejetih zazidalnih načrtih bo potrebno porušiti v jugozahodnem delu leseno enodružinsko

hišo, v jugovzhodnem predelu pa dve stanovanjski hiši.

Zazidalni načrt »MRVOVO 74« Mežica zajema že delno pozidane površine z enodružinskimi hišami in dopolnjuje gradbeno načeti kompleks v obliki plomb v obstoječi zazidavi ter delne razširitve cone proti zahodu. Zazidalni načrt predvideva aktiviranje zemljišča za 18 novih lokacij enodružinskih hiš. Občutljivi teren (nestabilnost terena) pogojuje tudi možnost gradnje montažnih objektov. Zazidalno območje meri 2,4 ha. Po realizaciji zazidalnega načrta bo na tem kompleksu 26 stanovanjskih enot — 8 obstoječih in 18 novih.

Oba zazidalna načrta sta bila z maketo (modelom) razstavljena v izložbenem oknu trgovine v Mežici.

Dopolnilna individualna zazidava »ŠANCE 74« je v bistvu nadaljevanje obstoječe zazidave »Na šancah« in predstavlja obenem zaključek individualne gradnje v jugozahodnem predelu naselja. Za obravnavani prostor so bile pred 10 leti podane idejne zazidalne zasnove, vendar niso bile realizirane zaradi zasebnega lastništva zemljišča. Dograjeni mestni vodovod Kotlje—Ravne, ki poteka vzhodno od obravnavanega kareja vzdolž obstoječega kolovoza, je avtomatično izločil vse potencialne gradbene parcele pod omenjeno cesto in se je zazidalni prostor omejil na plató južno od domačije p. d. pri Sekavčniku. Obstoječo domačijo ohranjamo in jo vključujemo v rezervat za ohišnico v novi zazidavi.

Zazidalno zemljišče meri 0,90 ha; na njem je projektiranih 9 novih in 1 obstoječi stanovanjski objekt.

Zazidalni načrt individualne stanovanjske cone Reka graben 74

Urbanistični program za območje občine Ravne na Koroškem oz. spremembe in do-

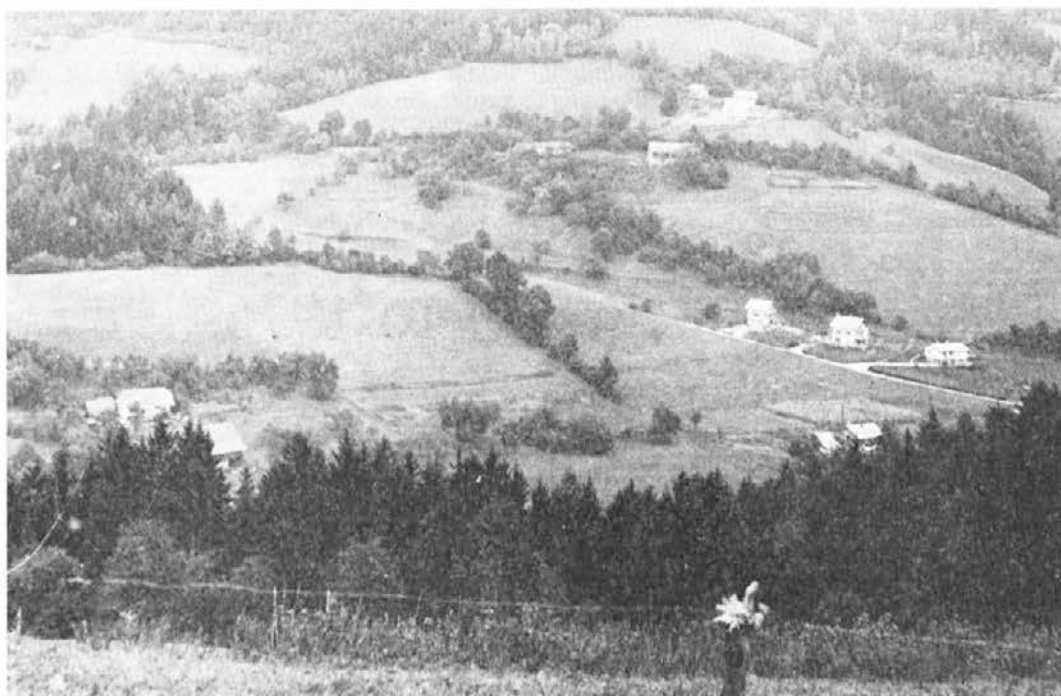
polnitve tega programa predvidevajo del soteske ob strojski Reki (razširjeni del doline oz. soteske) kot rezervat za individualno stanovanjsko gradnjo z označbo »spalno naselje Raven«. Na prostoru je glede na konfiguracijo terena možno organizirati kompleks individualne gradnje stanovanjskih hiš.

Zaradi velikega povpraševanja po individualnih lokacijah za gradnjo stanovanjskih hiš, tudi montažnih, je urbanistični biro že v letu 1972 izdelal zazidalni načrt (24 stanovanjskih objektov) za del omenjenega stanovanjskega rezervata. V času javne razgrnitve zazidalnega načrta so bile od Železarne Ravne dane pripombe, da se naj zazidava razširi na večje število stanovanjskih objektov (slika št. 1).

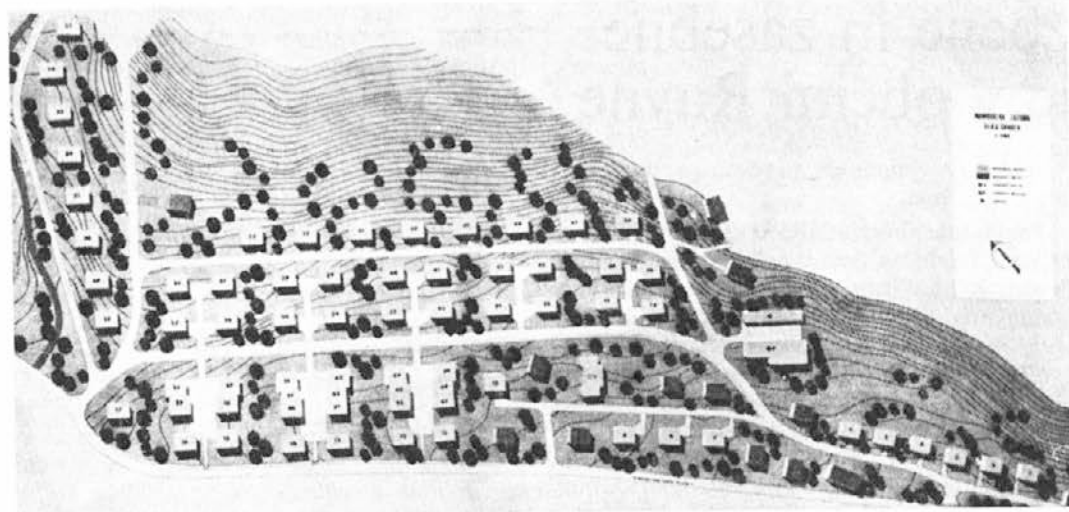
Na podlagi naročila Železarne Ravne je urbanistični biro izdelal več variant idejnih zasnov zazidave in jih predložil občinski urbanistični komisiji v razpravo in izbiro. Na seji omenjene komisije dne 31. maja 1974, kateri so prisostvovali tudi predstavniki železarne, je bila osvojena varianta, ki predvideva gradnjo 53 individualnih hiš ter 16 vrstnih elementov (slika št. 2).

Individualna zazidava obsega kompleks med potokom Reka in pobočjem Tolstega vrha na odseku od obstoječe individualne zazidave do odcepa ceste proti kmetu Kloštrniku v dolžini okoli 250 m. Del obravnavanega prostora je ena več ali manj redkih ravnic v pretežno ozki dolini (soteski) strojske Reke. Če pa ugotovljamo, da je za stanovanjsko izgradnjo sprejemljiv zaradi osončenja predvsem levi breg, je obravnavani prostor še posebej redek in dragocen.

Teren se od cestne strani rahlo dviguje proti pobočju Tolstega vrha, kjer preide v strmino z naklonom nad 20 %. Nosilnost terena je za predvideno vrsto gradnje povsem zadovoljiva in ne terja posebnih oblik temeljenja. Zemljišče je suho, eventualne podtalnice in meteorne vode pa zaradi nagnjenosti terena ni problematično odvajati — kanalizirati. Prek zazidalnega kompleksa poteka daljnovod z napetostjo 20 kV.

Slika št. 1 — predvideno zazidalno območje Reka graben

Slika št. 2 — maketa zazidalnega načrta Reka graben 74

Zazidalni kompleks je na južnem delu zazidalno »načet«, t. j. pozidan s posameznimi enodružinskimi hišami, med katerimi pa so taki razmaki, da so možne še dodatne lokacije. Obstoječe stanovanjske hiše se oskrbujejo s pitno vodo iz posameznih lokalnih vodovodov deloma s pobočja Tolstega vrha, deloma pa s pobočja Stražišča.

Realizacija predmetne zazidave s takim ali podobnim načinom reševanja problema pitne vode ni dopustna in jo je nujno rešiti kompleksno. Pri dosedanjih raziskavah virov pitne vode je ugotovljeno, da obstoječi znani izviri ne bi zadoščali za oskrbo celotne — predvidene zazidave. Realna in končna rešitev oskrbe s pitno vodo tako predmetne zazidave kakor obstoječe in perspektivne terja strokovno obdelavo problema (komunalni del zazidalnega načrta) — priključek na obstoječi ravenski vodovod iz Kotelj. Do sedaj je vodovod speljan do samskega doma Gradbenega podjetja Dravograd. Kanalizacijsko omrežje novega naselja bo speljano v skupne čistilne naprave, za kar bo izdelan glavni projekt, enako kot za vodovod in nizkonapetostno elektroomrežje.

V zazidalnem kompleksu je predvidena trgovina za osnovno preskrbo, otroško varstvena ustanova ter otroška igrišča. V neposredni bližini je »Mladinski dom«, ki se da ob podpori širše družbene pomoči in bodočih stanovalcev urediti za družbeno dejavnost novega naselja. (Oba zazidalna načrta za Ravne sta bila razstavljena v trgovini — papirnici na Čečovju).

Ko govorimo o novih lokacijah, je primerno, da prikažemo vse razpoložljive lokacije po krajih za občino Ravne.

RAZPOLOŽLJIVE LOKACIJE DRUŽBENE IN ZASEBNE GRADNJE NA DAN 15. 10. 1974 in 1. 1. 1975

V kraju	družbena gradnja		individualna gradnja	
	15. 10. 1974	1. 1. 1975	15. 10. 1974	1. 1. 1975
Črna	20	20		
— Pristava			7	7
Mežica	55	55		
— Stržovo			73	71
— Mrvovo				18
Prevalje	128	128		
— Pod gonjami			4	2
— Na Produ				3
— Center ZN			3	3
Ravne na Koroškem	560	560		
— Na Šancah				9
— Reka graben				69
— Janeče			3	3
— Kotlje			156	156
Skupaj:	763	763	246	341

Iz tabele je razvidno, da bo potrebno čimprej izdelati nov zazidalni načrt za individualno gradnjo na Prevaljah oz. obdelati in odpreti novo individualno stanovanjsko cono.

Jože Perovec

Priprave za družbeni plan razvoja koroških občin za leto 1976-1980

V štirih koroških občinah Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec (naštevamo po abecednem redu) so k pripravam za izdelavo družbenih planov razvoja za dobo 1976—1980 pristopili resno, angažirano in aktivno. S posebnim prizadevanjem medobčinskega sveta ZK za Koroško so se domenili za skupen koncept, ki bo štiri koroške občine, to je geografsko koroško regijo, usmeril v skladen družbeno-gospodarski razvoj, in sicer pospešen razvoj, tako da bomo v tem družbeno-gospodarskem prostoru pridobili gospodarsko moč, ki je na podlagi danih resursov možna, ter uresničili družbeni razvoj, zasnovan z ustavo in opredeljen s smernicami in resolucijami VII. kongresa ZKS in X. kon-

gresu ZKJ. Z angažiranim in resnim delom želijo izraziti naše spoštovanje do omenjenih dokumentov in našo soglasnost z njihovo vsebino.

Medobčinski svet ZK za Koroško je obravnaval analizo sedanjih srednjeročnih razvojnih programov naših občin ter dejansko stanje, in ugotovil, da po 1. 1970 koroška regija v primerjavi s Slovenijo zopet dosega poprečna gibanja osnovnih kazalcev gospodarskega razvoja, toda ker smo v obdobju 1960—1970 gospodarsko zelo zaostajali za poprečnim razvojem drugih občin v Sloveniji, je stopnja zaposlenosti, produktivnosti, rentabilnosti in reproduktivne sposobnosti ter osebni dohodek še vedno pod republiškim poprečjem. Tu-

di na področju socialnega razvoja, to je na področju stanovanjske izgradnje, vzgojno-izobraževalnih ustanov, zdravstvenih in telesno-kulturnih objektov smo v zaostanku. Nezadovoljiva je tudi kvalifikacijska struktura zaposlenih.

Medobčinski svet ZK je torej sprejel nekatere sklepe oz. ugotovitve, ki jih moramo pri planiranju družbeno-ekonomskega razvoja upoštevati, če hočemo obvladati in premostiti posledice dolgega obdobja stagnacije:

— letna stopnja rasti družbenega proizvoda v koroškem gospodarskem prostoru mora biti za 2,5—3% višja od predvidene poprečne stopnje rasti družbenega proizvoda v republiki,

— regionalno gospodarstvo je sposobno z večjimi in skladno usmerjenimi naporii povečati družbeni proizvod, zaposlenost in izboljšati kadrovske strukture z intenzivnim razvojem proizvodnje v smeri višje stopnje dodelanosti izdelkov,

— posebno pozornost posvečamo demografskim gibanjem v regiji in bomo izdelali posebno analizo demografskih gibanj,

— organizirano izobraževanje moramo na črtno pospeševati ter razvijati mrežo poklicnih, srednjih in višjih šol. Ustrezno moramo oceniti družbeno-ekonomsko, politično in strokovno izobraževanje ob delu. Skrbeti moramo za načrtno politiko štipendiranja skladno z zahtevami bodočega razvoja.

Medobčinski svet ZK je dal tudi sugestije za razvoj posameznih gospodarskih področij ter povabil komuniste, delavce in odgovorne institucije, da sodelujejo pri sestavljanju družbenega plana za prihodnje obdobje.

Delavci v občinskih skupščinah v občini Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec so do sedaj pripravili osnutek izhodišč družbenega plana in pri tem upoštevali navedene smernice. Po informativnih posvetovanjih s predstavniki organizacij združenega dela in delavci v družbenih službah so opisali nakazani razvoj. Družbeno-gospodarski prostor štirih občin je zelo raznolik, s sporazumno usmerjenim razvojem ga želimo uskladiti v celoto.

Občina Ravne na Koroškem ima izrazito enostransko gospodarsko strukturo; gospodarstvo te občine je izključno usmerjeno v industrijo, ki daje 80% družbenega proizvoda. Ob tem je občutno zaostal terciarni sektor (promet, trgovina, gostinstvo in turizem, obrtna in stanovanjsko komunalna dejavnost). To področje prispeva le 13% družbenega produkta, medtem ko so ustrezni poprečni podatki za republiko 55% in 36%. Delež primarnega sektorja (kmetijstvo, gozdarstvo) z gospodarskega vidika ni velik, saj prispeva le 6,4% družbenega proizvoda občine, pomembnejši pa je z biofiziološkega stališča. Ohranitev »zelenega zaledja« je za industrijsko občino, kot je ravenska, že življenjskega pomena.

V občini se oblikujejo štiri urbane centre, v katerih živi 68% prebivalcev. Proces deagracije in koncentracije prebivalcev v teh urbanih naseljih je močan, kar povzroča še velike stanovanjske probleme. Skoraj celotna občina, t. j. 40 naselij z 23.446 prebivalcev leži v 10 km (zračne črte) obmejnem pasu ob meji z Avstrijo. Ožje obmejno področje, kjer živi v 32 naseljih četrtina prebivalcev občine, je gospodarsko najbolj pasivno.

V konceptu globalne usmeritve bodočega razvoja je predviden za ravensko občino porast družbenega proizvoda po stopnji 10% letno, kar zahteva obseg investicij v višini 36% družbenega proizvoda. Taka intenzivnost bi pospešila gospodarski razvoj občine, delež družbenega proizvoda občine v skupnem republiškem družbenem proizvodu bi se od sedanjih 1,3% povečal na 1,5%, kar je še vedno manj kot l. 1965, ko smo dosegli 2%. Realnost takega koncepta pa bo morala biti še verificirana v diskusiji z glavnimi nosilci razvoja. V občini se predvideva predvsem skladnejši razvoj gospodarstva torej pospeševanje dejavnosti s terciarnega področja, čeprav je težišče razvoja seveda na industriji, v smeri razvoja finalizacije proizvodnje in integracije.

V občini Radlje ob Dravi je nad 17.000 prebivalcev v zadnjih letih sodelovalo pri sorazmerno hitri gospodarski rasti, vendar je delež družbenega proizvoda na prebivalca še vedno

le 2/3 od republiškega povprečja. V občini Radlje si s predvideno 8% stopnjo rasti in z 24% deležem investicij v družbenem proizvodu prizadevajo vsaj ohraniti sedanji nivo v odnosu do republiškega povprečja. Lesna industrija in kovinsko predelovalna industrija pomenita polovico gospodarskega potenciala te občine.

Tudi težišče bodočega razvoja je na teh temeljih. Napredek si obetajo tudi od integracije v gozdarstvu in kmetijstvu, preusmerjanja kmetij, ter pospeševanja razvoja gostinstva, turizma in trgovine.

Občina Dravograd je po obsegu in številu prebivalstva najmanjša med koroškimi občinami ter leži prav tako kot Ravne in Radlje v obmejnem pasu z Avstrijo ob sotočju treh dolin, Dravske, Mislinske in Mežiške. Dravograd je geografsko središče koroške regije, tudi prometno križišče. V občini Dravograd načrtujejo razvoj podjetij, ki se ukvarjajo s prometom ter gradnjo regionalnih skladišč. Gradbena podjetja so v vseh občinah, dravograjsko je največje, ter ima tudi dobre naravne vire surovin za razvoj industrije gradbenih materialov. Med najmočnejšimi industrijskimi objekti pa bo lesna industrija Otiški vrh. Na predelavo lesa so vezana še nekatera manjša podjetja in obrti.

Nerazvitost trgovine je značilna tudi za dravograjsko občino. Trgovina bo morala najti oblike, s katerimi bo zagotovljena učinkovita in hitra preskrba potrošnikov s potrebnim blagom. Na splošno načrtujejo v dravograjski občini letni porast družbenega proizvoda 9,5%, ob 28,5% deležu investicij iz družbenega proizvoda. S tako dinamiko bi l. 1980 dosegli, da bi bil družbeni proizvod 92% od planiranega povprečnega družbenega proizvoda na prebivalca v republiki.

Občina Slovenj Gradec je z družbeno-ekonomsko stališča še najbolj razgibana. Morala bi celo lahko rekli, da je družbeno-ekonomska struktura v tej občini nekako skladna, uravnovesena, toda kazalec nivoja razvitosti, družbeni proizvod na prebivalca, dosega komaj dobro polovico republiškega povprečja. Ta ugotovitev je dovolj neprijetna. Gozdarstvo, lesna industrija, gradbeništvo ter še nekaj tovarn dajejo 60% družbenega proizvoda. Nosilci razvoja s področja industrije sicer predvidevajo zmerno napredovanje, ni pa za sedaj kakih obsežnih novih projektov. Trgovina je z izgradnjo nove trgovske hiše NAMA precej pridobila in je to področje sedaj sorazmerno urejeno. Gostinstvo je razdrobljeno, turizem pa se bo v integraciji z gozdnim gospodarstvom razvijal v smeri kmečkega turizma in zimskega turizma.

Kot kulturno središče in prireditelj pomembnih kulturnih dogodkov uživa Slovenj Gradec velik sloves. Ta komponenta v razvoju mesta oz. občine bo tudi v bodoče poudarjena. Občini Slovenj Gradec dajejo posebno obsežne še druge regionalno pomembne institucije: šolski center, ki bi naj postajal vedno bolj pomembna izobraževalna ustanova na različnih področjih, sodišče, bolnišnica z glavnimi specialističnimi oddelki, kjer je deloma nujno potrebna sanacija oz. dograditev in banka. Na področju telesne kulture bo potrebnih nekaj novih investicijskih naložb in bo s tem dana nova vzpodbuda za razvoj.

Tudi v občini Slovenj Gradec so za cilj postavili pospešen razvoj, kot ga predvidevajo tudi druge koroške občine in si bodo prizadevali najti tudi ustrezne poti za doseg tega cilja.

Celotna koroška regija obsega 1042 km². Na tem področju živi okoli 70.000 prebivalcev. Stopnja zaposlenosti prebivalstva je pod republiškim povprečjem predvsem zaradi manjšega števila zaposlenih žensk, dnevna migracija med občinami pa je zelo velika. Stopnja natalitete pada in smo celo pod republiško stopnjo. Selitve in prirastek pa je tudi negativen. Te neugodne trende moramo spremeniti in doseči, da bo naša dežela zopet privlačnejša in prijetnejša za ljudi.

Vse občine predvidevajo porast števila zaposlenih od 2,5 do 4% letno. Dela oz. delovnih mest bo torej dovolj. V vseh razvojnih programih najdemo posebna poglavja, kjer je posebej poudarjena skrb za čisto in zdravo naravno okolje v bodočem razvoju. Posebno v ravenski občini je problem onesnaženega

okolja — zraka in vode — že sedaj aktualen. V vseh občinah predvidevajo intenzivno stanovanjsko gradnjo ter komunalno urejanje naselij, in pri tem pričakujejo aktivno sodelovanje krajevnih skupnosti in občanov. Samoupravne interesne skupnosti in družbene službe pripravljajo načrte razvoja z vidika ugotovitve, da so družbene dejavnosti integralni del družbeno-gospodarskega razvoja. Pri tem pa bodo upoštevali:

— potrošnja sredstev za splošno in skupno porabo mora biti v skladu z rastjo družbenega proizvoda,

— glede na akumulativno in reproduktivno sposobnost gospodarstva podpirajo težnjo za postopno zmanjševanje obremenitve gospodarstva.

Dokaj obsežne programe razvoja imajo za področje izobraževanja, posebna skrb je namenjena osnovnemu šolstvu, upoštevajo tudi obstoj in razvoj posebnih šol, kolikor je potrebno. V okviru regije bo potrebno še razširiti mrežo poklicnih, srednjih in višjih šol, da bodo dostopnejše mladini in vsem delavcem.

Pri kulturi vzdržujemo in razvijamo naše ustanove (knjižnica, galerija) in se navezujejo na sosednja večja mesta, kjer so profesionalne institucije. Za naše področje je značilna živahna amaterska dejavnost, kar je pomembno in kar želimo v razvojnih planih vzpodbujati in podpirati.

Program v okviru možnosti bo pripravljen tudi za telesno kulturo. Program razvoja in izpopolnitve zdravstvenega varstva bo zahteven predvsem z investicijskega stališča, prav tako tudi program razvoja otroškega varstva; na področju socialnega skrbstva pa ne bo šlo več brez ureditve primerne doma za starejše ljudi.

Nazadnje, vendar kot enega najvažnejših problemov, naj zopet omenim kadrovski problem. Delavcev z visoko, višjo in srednjo izobrazbo imamo relativno polovico manj, kot je republiško povprečje in v vseh službah čutimo to dejstvo. Sprašujemo se, ali bomo prišli tako daleč, da se bodo mladi, izobraženi ljudje radi vračali domov oziroma radi ostali tukaj!?

Vida Potočnik, dipl. ekon.

Mladi po 9. kongresu ZSMS

Vsebinski elementi nove organiziranosti

Osnovni cilj oktobrskega 9. kongresa ZSMS je bil uveljavitev enotne, učinkovite aktivnosti mladih ljudi iz vse Slovenije. Kongresni dokumenti in uvod v referat so nakazali osnovne naloge pri spreminjanju aktivnosti.

Osnovni principi organiziranja in delovanja v ZMS — samoupravni, interesni in princip idejnih jeder, so se v obdobju med 8. in 9. kongresom ob idejni osveščenosti kadrov pokazali taki, kot smo jih razvijali in uresničevali v praksi, torej kot najširša podlaga, na kateri je možno graditi našo organizacijo. V tem obdobju je uspelo množično razgibati mlade ljudi nasploh, da so začeli zavestneje iskati svojo vlogo v družbi, v reševanju najbolj perečih, navidezno njihovih lastnih, v resnici pa splošnih družbenih vprašanj. Od tod tudi naša prizadevanost in aktivni odnos do sprejetja in realizacije zvezne in republiške ustave, naše angažiranje in prispevek k razpravi ob kongresih ZKJ in ZKS.

V zvezi mladine se moramo zavedati, da organizacija ni enkratni poseg, ki ga je možno uspešno ali neuspešno opraviti, ampak je stalen proces spreminjanja organizacije, vsakodnevno prilagajanje družbenim odnosom in

mladim ljudem, skratka sredini, kjer deluje. Prav zato je v organizaciji prevladalo prepričanje, da moramo na sedanji stopnji razvoja, če se želimo še naprej razvijati, doseči korenite premike.

V praksi se niso v celoti uveljavile oblike, ki naj bi zagotovile čvrstše organiziranje specifičnih interesov posameznih struktur mladine. Premalo jasna je bila odgovornost, kontinuiteta in učinkovitost akcije, ni bil zagotovljen prevladujoč vpliv delavske mladine, premalo učinkovito je bilo tudi organiziranje komunistov pri njihovem kontinuiranem dogovarjanju za uresničevanje politike ZK v ZMS in med mladino.

Nemalo pa je bilo tudi poskusov in pritiskov na ZM z namenom, da se mladinska organizacija v družbi preusmeri na področje mladinskih aktivov oziroma »mladinske probleme«. Velikokrat smo nedvoumno povedali, da ni družbenega vprašanja, ki bi ne zanimalo mladine oziroma, da ni problema mladih, ki zanj družba v celoti ne bi bila odgovorna. O škodljivosti takih, v bistvu sektarskih pogledov, za našo hitro se razvijajočo družbo, ne kaže več izgubljati besed. Danes in v prihodnje je edina možna alternativa po-

Ko bo vse polno, homo pa eno mesto

Foto: M. Dolinšek

udarjati samo tako usmeritev ZMS, ki se vključuje v reševanje osnovnih družbenih vprašanj in nasprotij delovnih ljudi in mladine.

Takšna spoznanja in praksa so nam bila vodilo v obdobju priprav na 3. konferenco ZKJ in po njej, ko smo začeli ustvarjalno iskati nove oblike, ki bi pomenile presežanje starih odnosov, ki bodo resnično akcijo mladih usmerile v akcijo vseh socialističnih sil. Vse usmeritve, izhodišča in razmišljanja, ki smo jih sprejemali v tem času na kongresu, so bila plod kritičnih analiz delovanja ZMS kot tudi plod razvoja novih odnosov po pismu tovariša Tita in IB predsedstva ZKJ, 21. seje predsedstva ZKJ in 29. seje CK ZKS.

Uresničevati organiziranje, ki ga podrobneje opredeljujemo v statutu ZSMS, pomeni zavestno zagotavljanje odločno, učinkovito politično organiziranje in izražanje avtentičnih interesov mladih delavcev, kmetov, učencev, študentov, specializiranih organizacij, mladih v JLA ter drugih, ki se združujejo v kakršni koli obliki. S takim načinom in vsebino ter v teh razmerah imamo mladi vse možnosti za delo. To pa ne pomeni, da imamo vedno in povsod dobre pogoje za družbenopolitično aktivnost, to tudi ne pomeni, da se ne zavedamo, da imamo veliko nasprotnikov. Vse ovire — objektivne in subjektivne, ki se nam zoperstavljajo, moramo upoštevati in dokončno obračunati z njimi. Vse možnosti imamo tudi zato, ker hočemo delati in ker je naša usmeritev jasna, vztrajati pa moramo pri njej. Tako bomo dosegli koncentracijo naših sil, večjo osveščenost pri naših akcijah, jasnejše in odločnejše opredeljevanje mladine in drugih družbenih subjektov, čvrstješjo notranjo povezanost mlade generacije in večjo mero politične odgovornosti v ZSMS.

Krajevna skupnost, specializirane mladinske organizacije in JLA

Jasno je bila opredeljena organiziranost osnovnih organizacij ZSMS, povezanost z OK ZMS in RK ZMS v obliki specializiranih konferenc. Prav tako so se opredelile vloge in naloge mladih v aktivnem povezovanju, vključevanju in sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v krajevni skupnosti, še posebej s SZDL kot enotno fronto vseh socialističnih sil. Posebej je bilo poudarjeno povezovanje krajevnih skupnosti v TOZD in OZD.

Pri obravnavi problemov mladih v KS je bil vseskozi prisoten dobro znani problem financiranja in materialne podlage za delovanje ne samo ZSMS, temveč tudi vseh mladinskih specializiranih organizacij in društev ter drugih organizacij, ki vključujejo mlade in imajo važno vlogo pri vzgoji mladega rodu in zadovoljevanju interesov in potreb mladih na posameznih področjih.

Mladi zahtevamo koordinacijo dela in programov od krajevnih skupnosti do zveznega nivoja za enotno nastopanje navzven. Delegati so zahtevali, da se takoj ustanovijo koordinacijski odbori na vseh nivojih. Usmeritev dela teh organizacij mora sloneti na idejnopolitičnih izhodiščih v smislu uresničevanja resolucije 3. konference ZKJ in drugih dokumentov. Notranja organiziranost teh organizacij mora sloneti na samoupravnih načelih naše družbe, pri tem pa se zahteva njihov aktiven in ustvarjalni odnos do družbe.

Na podlagi izkušenj in dela v sodelovanju z JLA se je ponovno potrdila nujnost organiziranja osnovnih organizacij z ZSMJ v JLA in nujnost povezave po delovnem principu v okviru KS. Pri okrepitevi in nadaljnjem razvijanju koncepta splošnega ljudskega odpora imajo mladinske specializirane organizacije poseben položaj in naloge, saj skupaj z JLA, ZRVS, ZZB, partizanskimi enotami in ljudsko milico uresničujejo celoten koncept in naloge na področju obrambe domovine in družbene samozaščite.

Vzgoja, izobraževanje in idejnopolitično delo ter kultura

Resolucija za to področje se uvršča med druge pomembne dokumente, ki obravnavajo vzgojo in izobraževanje, idejno politično delo in kulturo in je v skladu s stališči 7. kongresa ZKS, 10. kongresa ZKJ in stališči drugih

socialističnih sil, ki načrtujejo samoupravni razvoj vzgojno izobraževalnega sistema.

V obdobju med obema kongresoma je bil dosežen pomemben napredek v razvoju samoupravnih odnosov kot tudi v materialnem položaju šolstva. Zgrajena je bila vrsta novih objektov, zlasti osnovnih šol, telovadnic in vzgojnovarstvenih ustanov. Temu primerno se je zmanjšal tudi osip, razširilo se je podaljšano bivanje na šolah in ustanovah, večja pozornost je bila dana osnovnim šolam, posvečena dodatnemu in dopolnilnemu pouku, uveljavlja se mala šola. ZSMS si mora poleg drugih socialističnih sil prizadevati, da se bodo čim prej začela reševati naslednja vprašanja:

- prizadevanja za čim hitrejšo reformo vzgojno izobraževalnega sistema,
- kadrovska problematika in vodenje bodoče kadrovske politike,
- materialni položaj vzgojno izobraževalnih institucij, izgradnje šolskih in kulturnih objektov in
- razvoj samoupravnih odnosov.

Družbenoekonomski odnosi

V ZSMS moramo zagotoviti še večjo in širšo vlogo delavskemu razredu. Opredelili smo se, da je razredni program naše družbe — program ZKJ — osnova programa naše organizacije, zato tudi mora delavska mladina ravno tako kakor delavski razred biti prevladujoča sila in nosilec aktivnosti v naši organizaciji. Zvezo socialistične mladine gradimo na enotnem organizacijskem, akcijskem in idejnem principu v vsej Jugoslaviji. Izkušnje kažejo, da smo vedno, kadar smo imeli in spoštovali te principe enotnosti, imeli tudi močno mladinsko organizacijo. Kadar pa smo na to pozabili, smo prehajali v situacijo oslajljene akcije ter doživljali resne in upravičene kritike. Družbeni odnosi, ki jih izgrajujemo, imajo svoje temelje v TOZD, kjer se začenja resnično uveljavljanje neposredne oblasti delavskega razreda. Kakor se bodo družbeni odnosi razvijali v teh osnovnih celicah, tako neposredna bo oblast delavskega razreda. Tu je prva naloga organiziranja mladih delavcev in njihove akcije, ki mora biti tesno povezana s sindikatom. Bitka za osnovno organizacijo ne more biti oddvojena iz bitke za drugačen ekonomski položaj delavca, za njegovo lastno odgovornost pri razvijanju samoupravnih odnosov. Smisel bitke za družbeno delo je predvsem v izgrajevanju medsebojne odvisnosti in procesu reprodukcije, v družbenih odnosih, ki upoštevajo solidarnost in so proti vsakršnemu zapiranju in monopolizmu. Še vedno so banke, trgovine in izvozna trgovska podjetja tista mesta, kjer je dohodek odtujen od delavskega razreda. Ravno v taki situaciji moramo iskati izhodišča za akcijo socialističnih družbenih sil in v tem okviru tudi akcijo ZSMS.

Nova organiziranost delavske mladine je že pokazala zelo pozitivne rezultate, kvaliteta dela v mladinski organizaciji pa se je z njihovo vlogo močno povečala, s tem pa tudi odgovornost do celotnega članstva.

Kmetijstvo

Kmetijstvo kot proizvajalec hrane in surovin je tudi eden izmed temeljev naše neodvisnosti, stabilnosti in obrambne sposobnosti. ZMS je bila ena prvih, ki se je zavzemala za enakopraven položaj kmetov z drugimi delovnimi ljudmi in za hitrejši razvoj socialističnih družbenih odnosov na vasi, s tem pa tudi za hitrejši razvoj podeželja. Zaradi premajhne osveščenosti in organiziranosti kmetov, nedoslednega izvajanja sprejetih razvojnih sklepov in planov v kmetijstvu in premajhne zavzetosti vseh družbenih dejavnikov se njihov družbenopolitični vpliv in razvoj samoupravljanja kmetov v kmetijskih in drugih organizacijah kot tudi v družbenopolitičnih skupnostih prepočasno uveljavlja in razvija. ZSMS mora zato organizirati kmečko mladino v zadrugah in jo skupaj z zadrugno zvezo strokovno in družbenopolitično usposabljanje.

V prihodnjem obdobju nas čakajo tudi številne naloge na področju mladinske publicistike in tiska. Zoperstaviti se bo treba situaciji, kjer tržne zakonitosti v večini primerov odločajo o kvaliteti in vsebini tiska. Zato na tržišču najdemo zmeraj več manjvrednega

tiska, ki mladega človeka odvrača od resničnih problemov v družbi. Zavedati se moramo, da je pomemben pogoj za uspešno delovanje mladih in njihove organizacije kvaliteten mladinski informativno politični tisk.

Po mnogih letih smo v Sloveniji ponovno afirmirali prostovoljno mladinsko delo. Mladi v SR Sloveniji so pokazali veliko željo, da dajo svoj delovni prispevek pri premagovanju nerazvitosti in zaostalosti. Življenje v brigadi in mladinskih naseljih se kaže kot nenadomestljiva oblika zbliževanja različnih slojev mlade generacije, poglobljanje bratstva in enotnosti in krepitev socialistične zavesti.

Ljudska obramba

Izkušnje nas uče, da sovražniki našega družbenega sistema ne mirujejo. Priče smo teritorialnim zahtevam do naše države, manevrom okoli naših meja, poskusom vpada diverzantov, propagandne in psihološke vojne. Vedno smo ostro reagirali na vse take in podobne provokacije. To bomo tudi v bodoče. Obenem pa je naša naloga, da zadovoljimo interese mladih po učenju tistih vojaških veščin, ki so neobhodne, da bi se revolucija ne samo razvijala, temveč tudi branila. To nas obvezuje, da aktivno sodelujemo v uveljavljanju in nadaljnjem razvijanju koncepta ljudske obrambe, da mlade ljudi še bolj organiziramo v JLA, teritorialnih enotah, društvih in organizacijah, tako da bomo resnično čvrsta organizacija naše neodvisnosti.

Mednarodni odnosi

Mlade moramo pravilno, predvsem pa objektivno seznanjati z dogodki na mednarodnem področju. Borba za enakopravne mednarodne odnose, za nevrščenost in mirosljubno koeksistenco, ki jo vodi naša država, mora postati bližja in razumljiva vsakemu mladincu. Zato je treba krepiti internacionalistično vzgojo mladih v šoli kot tudi v drugih oblikah našega dela. Boriti se moramo za afirmacijo nevrščenosti v mednarodnih razmerah, za internacionalistično zavest in razumevanje. Boj proti imperializmu in hegemonizmu vsake vrste mora postati sestavni del marksistične vzgoje in izobraževanja. Mladina se zaveda življenjske povezanosti politike nevrščenosti s samoupravnim socialističnim sistemom in sprejema nevrščenost kot edino možno mednarodno politiko SFRJ.

Danes sta naši meji z Italijo in Avstrijo med najbolj odprtimi mejami v Evropi in na svetu, kar je v današnjem svetu še vedno edinstven primer odprte meje med državami z različnimi družbenoekonomskimi in političnimi sistemi. Naše odnose z nekaterimi sosedi pa žal še vedno obremenjujejo odprta vprašanja. Deli slovenskega naroda v teh državah še vedno ne uživajo pravic, ki so jim zagotovljene celo z mednarodnimi dogovori, vedno znova pa smo priča zanikanju pravic in celo obstoja manjšin, raznim oblikam asimilacije, pa tudi fizičnim napadom na pripadnike manjšine in na njihove institucije. Priče smo nastopom organizirane reakcije, neonacistov, fašistov, šovinistov, ki napadajo politiko dobrih sosedskih odnosov in ovirajo proces sporazumevanja v Evropi. Slovenska mladina se zavzema za uresničitev pravic slovenske narodnostne skupnosti v sosednjih državah v skladu z njihovimi zahtevami in mednarodnimi dogovori, za razvoj in krepitev slovenske narodnostne skupnosti v zamejstvu na vseh področjih družbenega življenja. Slovenska mladina čuti kot svojo internacionalistično dolžnost krepiti najširšo fronto boja za socializem in podpirati vse, ki se bojujejo za osvoboditev.

Koliko bo ZSMS nova organizacija ne samo po imenu, temveč po vsebini ter množičnem delovanju mladih na liniji ustvarjanja samoupravnih socialističnih odnosov, v dobri meri zavisi tudi od ZK. Člani ZK morajo biti vzor mladi generaciji s svojo revolucionarnostjo, doslednostjo, iskrenostjo in delom, s svojim etičnim in moralnim likom. To so vedno bili, če posebej pa je to važno danes. Posebna pa je tu obveznost nas mladih komunistov. Mi moramo predvsem med mlado generacijo neprenehoma delovno potrjevati našo komunistično opredelitev in zavest. Postati moramo aktivistična jedra ZSM in s svojim delom, obnašanjem in etiko reafirmi-

ratl vse tiste, tako globoke ljudske in resnične vrednote, ki jih je v sebi nosila Zveza komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ). Danes je v ZKS okrog šestindvajset odstotkov članov v starosti do sedemindvajsetega leta, kar predstavlja ogromen aktivistični potencial, ki se mora še kako čutiti v bitki za socialistično samoupravno opredelitev, pa tudi v akcijah mlade generacije. S tem v zvezi ni treba posebej poudarjati, kako važno je, da mora ZK neprenehoma obnavljati svoje vrste z najboljšimi člani ZSMS.

S formiranjem ZSMS zaključujemo obdobje reorganizacije, pred celotno organizacijo pa

je akcija. Izpolnili smo eno od nalog, ki jo je pred nas postavil tovariš Tito v svojem referatu za 10. kongres ZKJ. Pred nami pa je glavna naloga, ki so jo ZK in naši delovni ljudje postavili sebi, svetu in zgodovini. Ostaja REVOLUCIJA in napori, da se ideje Marksa, Engelsa in Lenina uresničijo. Te napore in te ideje mora ta generacija in vse, ki prihajajo, uresničevati in uresničiti skupaj z delavskim razredom, z vsemi delovnimi ljudmi, z narodi in narodnostmi socialistične Jugoslavije.

Gino Krauberger

Med mežiškimi knapi

V naši dolini se je rudarstvo pričelo pred več kot 300 leti. Seveda se je takratni način dela zelo razlikoval od današnjega, predvsem pa je bilo življenje rudarja mnogo težje kot danes, saj se je moral malodane golorok spopadati s trdim apnencem. Da bi na kraju samem spoznal njihovo delo, sem se dogovoril z obratovodjem jamskega obrata 2 tovarišem Mirkom Skudnikom za obisk jame.

Nekega dne sredi oktobra sem se že zgodaj oglašil na Glačniku, kjer so mi posodili celotno knapovsko opremo, od svetilke in čelade do delovne obleke in škornjev. Jamski vlak je že čakal, da nas potegne v rudnik; seveda se precej razlikuje od tistih, ki jih poznamo. Lokomotivo poganja enosmerni tok, osebni vozički pa so leseni, le streha je pločevinasta, saj se nikoli ne ve, kje ti lahko kaj pade na glavo.

Bolj ko smo se bližali črni luknji, bolj mi je postajalo tesno pri srcu, vendar tega nisem pokazal, ko mi je Mirko dejal, da se peljemo v centralno jamo rudnika. Rov je dolg okoli dva kilometra, za vožnjo pa smo potrebovali četrto ure.

Z Mirkom sva izstopila pri Fridrih — jašku, ki je navpičen in meri 158 m, povezuje pa 8. in 4. obzorje. Obzorje je delovišče, ki ima več rogov in se od drugega loči po različni višini oziroma globini.

Z jamskim dvigalom sva se peljala z 8. na 4. obzorje, ki je na nadmorski višini 661 m. Ker je Mirko pred vožnjo dajal strojniku 4. obzorja zvočne signale, sem ga vprašal, kaj pomenijo. Razložil mi je, da so jamski predpisi zelo strogi, od človeka pa zahtevajo ob vsakem času popolno zbranost. Signali za prevoz so: 1 × — stoj, 2 × — gor, 3 × — dol, 4 × — vozi počasi, 5 × — vožnja ljudi. Vsak sprejeti signal mora biti potrjen.

Sledila je vožnja z drugo jamsko kompozicijo do drugega dvigala. Strojnik naju je nato dvignil po halenskem jašku, ki meri okoli 138 m, na višino 787 m. Tu se je pričelo pravo »jamsko življenje«. Vzpela sva se po lesenih stopnicah najprej v višino. Te stopnice imenujemo »fortne«, druge, bolj nerodne, pa se imenujejo »tretne«.

Pridružil se nama je jamski nadzornik Vido Zvonak, ki je Mirka seznanil s stanjem na delovišču. Skupaj smo se nato vzpenjali v goro. Vse bolj vlažno je postajalo in iz daljave se je slišal ropot.

Prišli smo do knapa, ki je z nakladalno lopato (»lodrom«) nakladal nakopano rudo v železne vozičke — »hunte«. Ta lopata je zamenjala prej osnovno knapovo orodje

croko in tregelj. Ta lopata, ki naloži voziček v dveh minutah, se vozi po tiru in se s pomočjo stisnjene zraka zaganja v kup nakopanega materiala.

Skupina je ravno malicala, ko smo prišli do nje. Mirko jih je povprašal za morebitne težave pri delu, vendar ni bilo nič posebnega.

Pot nas je vodila v nove odkope, kjer so naleteli na bogato rudo, lahko rečem, da precej tudi po Mirkovi zaslugi, vsaj tako so mi povedali fantje. Moja spremljevalca sta s svojima kladivoma udarjala po kamenu in ocenjevala odstotek rude v njem.

Ko smo se vračali s tega na novo odprtega odkopa, sta mi pokazala v globini jamski rov — »šuto«, ki ga uporabljajo za spravilo nakopane rude; vse do 7. obzorja gre, tam pa zapusti jamo. Pot rude do končnega izdelka pa je potem še zelo dolga.

Vido se je poslovil, na drugem kraju pa naju je že čakal drugi jamski nadzornik tovariš Jože Petrič. Tudi on je razložil stanje na tem delovišču s pripombo, da eden od rudarjev noče izpolnjevati predpisov. Mirko se je takoj odločil, da ga bomo obiskali in se pogovoril z njim.

Sprejela sta nas močan trušč in prah. Kopač je vrtal v živo skalo. Mož je bil že bolj v letih, a kljub temu krepak. Ko je

vrtalno kladivo obstalo, je ventilator očistil zrak. V stenah se je lepo videla svetleča se ruda.

Mirko se je z možem prav lepo pomenil. Pohvalil ga je kot dobrega kopača in ga opomnil, da tako kot za vse, veljajo predpisi tudi zanj. Rudarjev obraz, ves bel od prahu, je kazal zadrego; seveda je uvidel napako.

Ob tej priložnosti sem se pogovoril s fanti o njihovem delu in zaslužku. Povedali so, da njihove plače niso ravno najboljše, zato pa mladi tudi ne gredo radi v jamo. Mirko se je spomnil, da so bile pred desetimi leti še vrste za sprejem na delo, danes pa tega ni več. Poprečna plača knapa — kopača je okoli 2.700 din. Že gradbeni delavci, ki delajo na svetlem in sploh v mnogo lažjih pogojih, imajo višje.

Zapustili smo skupino. Tu moram povedati, da lahko v svojem rovu dela kopač tudi sam, seveda pa ga mora večkrat obiskati nadzornik. Na težjih terenih pa delajo v skupinah po dva in trije.

Ko smo se oddaljevali od rova, so bile naše svetilke tri pike v črni temi. Hoja je postajala težja, kjer je bila po tleh voda. Potem smo v daljavi opazili svetlobo pri drugem jašku. V jami so namreč razsvetljeni le prostori pri dvigalih, glavnih šutah in prostori, ki so določeni za sestanke in malice.

Pot nas je vodila mimo skladišč in delavnic v nove odkope. Ravnine je bilo konec in Mirko se je že vzpenjal po tretnah v temno višino. Ta rov je bil nižji in večkrat sem zadel s čelado ob kamen. Spet se je začelo močno kaditi, kar je pomenilo, da se bližamo novemu kopaču. Ta je vrtal luknje v skalo, ki bodo služile za odstrel.

Spremljevalca sta ga s svetlobnimi znamenji opozorila, naj preneha, ker je proti nam letelo kamenje. Tu mi je Jože podal roko, da mi ne bi slučajno spodrsnilo. Nisem se še prav začudil, ko sem posvetil v levo in zagledal veliko odprtino, ki je vodila navpično navzdol. Bila je šuta za spravilo rude. Pri takih šutah rudarji s

Teško in zahtevno delo

Foto: R. Vončina

Mirko Skudnik ob novih švedskih strojih

Foto: R. Vončina

skraperji (nekakšnimi lopatami na jeklenih vrveh) spravljajo rudo vanje, da pade v neznanske globine.

Kopač je bil mlad fant, ves bel od prahu. Nenadoma je Mirko v steni opazil zatajivca, to je naboj, ki pri prejšnjem odstrelu ni počil. Torej je kopač delal v življenjski nevarnosti. Tega se knapi tudi najbolj bojijo: če prideš s svedrom na zatajivca, že veš, kje si. Zdaj je Mirko nastopil ostreje do kopača in nadzornika, ker nista izpolnila varnostnih predpisov. Kaznoval pa ju vendarle ni.

Nazaj grede sem opazil na tleh orodje, podobno viteškemu kopju. Povedala sta mi, da je to otrkalni drog. Po vsakem odstrelu mora namreč jamski miner z njim odrgniti strop, da ne bi morda kasneje padalo na kopače zrahljano kamenje.

Ko smo se spuščali po fortinah navzdol, so postajale vedno bolj mokre in spolzke. Mirko mi je razložil, da imajo knapi v nižjih obzorjih veliko dela s podtalno vodo, ki jo morajo črpati z močnimi črpalkami. Opazil sem tudi precej opozorilnih tabel z napisi »zasilni izhod«, pač za primer nesreč.

Po slovesu od Jožeta sva se z Mirkom odpravila na prosto. Ko sem v daljavi zagledal svetlobo, mi je pri srcu postalo topleje in bil sem vesel, da sem lahko spet stopil na beli dan.

V stavbi, kjer imajo knapi garderobe, sva se najprej ustavila pri »lamparni«. Tu sva odložila svetilki, ki sta nama tako dobro služili. Mirko je povedal, da gorijo stoođstotno 8 ur, imajo pa energije za rezervo dodatnih štirih ur. Še pred desetimi leti so uporabljali karbidovke, ki pa so bile nerodne za rokovanje, pa tudi ugašale so na prepihu.

Odtod naju je pot vodila v črno garderobo, v kateri knapi slečejo umazane šihtne obleke in jih na verigah potegnejo pod strop. Potem gredo v kopalnice, kjer sprejejo s sebe kamniti prah, v beli garderobi pa spet oblečejo civilne obleke. Zelo strogo je tudi ugotavljanje navzočnosti pri vходу

v jamo in pri izstopu, da ne bi morda kdo poškodovan ostal v jami.

Iz pogovorov z rudarji, predvsem pa z Mirkom sem spoznal, da bodo z novo, sodobno opremo kos zadani nalogi, ki ni majhna, saj so nekoč že imeli letni plan v višini 500.000 ton, vendar zaradi iztrošene opreme niso mogli dajati več kot 300.000 ton. K temu pa je treba prišteti še pomanjkanje delovne sile. Ker rudarji za

svoje težko in tvegano delo ne zaslužijo dosti, mladi nočejo več v jamo.

Pred slovesom mi je največ o značilnostih mežiškega rudnika povedal Mirko, ki je že 27 let v jami, od tega 20 let obratovodja.

Najbolj ga je prizadelo razno neutemeljeno govorjenje nekaterih ljudi v kolektivu pa tudi zunaj njega o jami, njenem obstoju, zalogah rude, o rentabilnosti in obratovanju. Takšne površne ocene so bile bodisi zlonamerne ali posledica nepoučenosti. V jami so res zmanjšali proizvodnjo, res pa je tudi, da jame niso poglobljali, ampak intenzivno odkopavali le v zgornjih območjih. V tem obdobju so tudi vse premalo raziskovali tam, kjer je bilo rudo pričakovati.

Prav tako se je stalež zmanjšal za polovico in je rudarjev v jami le še okoli 500. Ker je bila mehanizacija tudi že iztrošena, je vse skupaj res imelo za posledico stagnacijo učinka.

Problem mladih rudarjev se pozna že zdaj, še bolj pa se bo čez nekaj let, ker bo takrat odkrite verjetno že več rude, pa bo kopanje otežkočeno zaradi pomanjkaja delovne sile. Premalo so se v preteklosti tudi posluževali dolgoročnih kreditov. To se popravili šele zdaj in že začeli nabavljati nove stroje, v izdelavi pa so tudi projekti, ki obetajo rudarjem lepši jutrišnji dan.

Poslovil sem se od mežiških rudarjev z željo, da bi spet dvignili letno proizvodnjo vsaj na tisto raven, ki so jo nekoč že dosegli.

Srečno!

Franc Rotar

Delo društva računovodskih in finančnih delavcev v občini Ravne

30. marca 1967 je bilo na občnem zboru, ki se ga je udeležilo 74 delavcev iz vseh računovodskih oddelkov pri delovnih organizacijah v naši občini, ustanovljeno društvo knjigovodij občine Ravne. Občni zbor in ustanovitev društva je bil uspeh, ki ga je skupina računovodskih delavcev — članov pripravljalnega odbora dosegla po nekaj mesecih priprav. Društvo knjigovodij je področna, lahko bi rekli osnovna ali temeljna organizacijska celica, in tako del republiškega združenja knjigovodij. Republiška združenja knjigovodij pa so člani zveze združenj knjigovodij, ki ima sedež v Beogradu.

Nova ustavna načela smo želeli uveljaviti tudi v delu našega društva. V tem smislu je bilo potrebno prilagoditi pravila oziroma statut društva, spremenili pa smo tudi ime. Novo je: Združenje oz. društva računovodskih in finančnih delavcev.

V to našo strokovno organizacijo vabimo kot člane vse delavce iz računovodskih in knjigovodskih oddelkov organizacij združenega dela, delavce iz finančnih služb organizacij združenega dela, bank, upravnih ustanov, zavodov in nadzornih ter svetovalnih institucij. Društvo bi bilo močnejše, če bi se kot podporne člani pridružile tudi temeljne organizacije združenega dela, kar je po statutu društva seveda mogoče. Naše združenje v Ljubljani in tudi nekatera druga delovno aktivna in strokovno močna društva so si s sodelovanjem pri družbenem delu na računovodsko-finančnem področju pridobila ugled in pomen.

Iz novega statuta, ki smo ga sprejeli na lanskem občnem zboru izhajajo naslednje naše naloge:

— društvo usmerja delo članov k aktivnemu sodelovanju pri izgradnji računovodskega in finančnega sistema v naši družbi,

— sodeluje pri razvoju delavskega samoupravljanja v delovnih in drugih organizacijah ter vzpodbuja k aktivnemu sodelovanju delavce v vseh organih samoupravne družbe,

— prizadeva si za dosledno izvajanje načel naše gospodarske politike, za pravilno uporabo predpisov in priporočil,

— skrbi za položaj knjigovodskega in finančnega kadra, za njegovo vlogo v družbeni skupnosti in za pravilno zaposlitev strokovnih delavcev,

— skrbi za strokovno izpopolnjevanje in šolanje računovodskih in finančnih kadrov ter prireja samostojno ali v sodelovanju z združenjem tečaje, seminarje, predavanja in posvetovanja,

— proučuje problematiko knjigovodstva iz gospodarsko-finančnega poslovanja, zato da je sposobno strokovno sodelovati z upravnimi in družbenimi organi v skladu s splošnimi interesi in razvojem gospodarstva,

— daje strokovna mnenja in sugestije pri pripravljanju in sprejemanju zakonov in drugih predpisov s področja računovodstva in financ, ki jih sprejemajo zvezni, republiški in občinski organi,

— izdaja strokovno glasilo društva oz. drugo strokovno literaturo, kolikor je potrebno zaradi pomoči strokovnemu kadru in za strokovno izpopolnjevanje v korist članov in delovnih organizacij,

— z izpopolnjevanjem svojih nalog skrbi za strokovno in moralno političen razvoj svojih članov v prid socialistične družbe,

— razvija poklicno etiko in osebno odgovornost svojih članov za delo v organizacijah združenega dela in na drugih področjih,

— skrbi za razvedrilo ter družabno in zabavno življenje svojih članov.

Združenje v Ljubljani izdaja strokovne publikacije in delovne priročnike, naše društvo pa prireja za člane društva razne seminarje in predavanja. V malo širši okolici pa je naše društvo predvsem znano kot organizator lepih in zabavnih izletov. To je sicer tudi nekaj, vendar, kot je razvidno iz opisa naših nalog, bi naj to bil le manj pomemben del naše dejavnosti.

Obilica dela v službi, obveznosti v družini — večina od naših 325 članov so poročene žene in matere, ter še angažiranost kje drugje, pušča malo časa za stalno društveno delo. Toda naših lanskih predavanj in debatnih večerov se je udeleževalo kar lepo število ljudi.

Gustav Broman

DA SE OTME POZABI

Ko razne gozdne sortimente premikamo s sečišča do kakšne gozdne izvozne ceste, pravimo temu — spravilo lesa. To delo opravljamo bodisi samotež z vlačanjem, z živalsko vprego, z motornimi vozili, žičnicami ter s spuščanjem po drčah in rižah. Ker je spravilo po drčah in rižah postalo najbolj zastarelo in neekonomično ter prehaja spričo vedno večje mehanizacije v gozdni proizvodnji po malem v pozabo, velja o njem zapisati nekaj besed.

V prejšnjih časih, ko les še ni imel take vsestranske uporabnosti in ko se ni gledalo toliko na njegovo kakovost, je bilo spuščanje lesa po drčah v naših planinskih krajih gotovo najbolj v navadi. Za drčanje je bilo možno uporabiti le strme terene, koder so tekle naravne smernice v obliki raznih grabnov, jarkov in hudourniških strug.

Take zemeljske drče so bile več ali manj stalne, saj jih ni bilo potrebno kaj posebno obnavljati. Tu pa tam obratujejo še danes, zlasti v snegu ali pa v času, ko drča polede. Na krivinah so drče vzdolž zunanjih robov oblagali in utrjevali z drobnejšim lesnim materialom, da je bilo zaradi sredobežne sile manj izpadov. Za kratke in drobne sortimente je strmina morala biti kar precejšnja.

Zaradi trenja ob kamnita tla pa je les, ki so ga spuščali po takih zemeljskih drčah, utrpel veliko poškodb. Hlodi so bili često čeloma kljub šproncu razbiti, podolžno razklani in v njih je na veliko nevoljo žagarjev in cimpermanov tičalo vse polno skalnih okruškov in peska. Hoteč se izogniti kvarom na lesu, zlasti pa še, da so lažje obšli razne terenske ovire, kakor ravninske predele, skale in jarke, so drvarji začeli graditi suhe lesene riže.

Čeprav je bila gradnja takih lesenih riž razmeroma draga in povrh zamudna, se je vendar splačala povsod tam, kjer oblikovitost zemljišča ni dopuščala drugih pravih možnosti, upoštevajoč pri tem še fratarski način sečnje, velike množine napadlega lesa, tržne razmere in nizke delavske mezde. Pred drčami so imele riže še to prednost, da se je na njih lahko obratovalo tako pozimi kakor poleti in celo ponoči.

Riže so gradili posebni rižarski mojstri. Ko si je npr. tak mojster s svojimi po-

S tem programom, z debatnimi večeri enkrat v mesecu in z organizacijo predavanj in razgovorov o družbeno in strokovno aktualnih temah bomo nadaljevali, poleg občasnih seminarjev seveda, ki so postali že običajna oblika informiranja in posvetovanja o strokovnih delovnih problemih.

Društvo bi tudi naši družbeni skupnosti v lokalnem smislu prav gotovo lahko prispevalo svoj koristen delež, s tem da bi aktivno in konkretno sodelovali pri reševanju družbeno-ekonomskih problemov v okviru temeljnih organizacij in družbenih skupnosti s strokovno kvalificiranimi mnenji, sugestijami in predlogi.

Prihodnje leto bo 5. občni zbor društva. Upamo, da bomo ob tej priložnosti lahko podali novo poročilo o aktivnem delu društva, vseh njegovih članov.

Vida Potočnik, dipl. oec.

»zatelno« moralo biti vedno več, kakor na notranji, da proženi les ni uhajal. Posamezne dele »štoso« so na vsaki strani podolž ob bajonih vezali »ligoni«. Stabilnost visokih koz pa so križem položeni utrjevali še »poki«. »Polži« pa so nosili križe podpornikov.

Žrelo riže se je imenovalo »muša«, celoten prostor okoli žrela in tam za rižanje pripravljena lesna masa pa »kvoda«. Samo mušo so zapirali s posebno pregrajo, da se v času, ko se je npr. kaj obnavljalo, ne bi v rižo skotalil kak hlod sam od sebe in povzročil nesrečo.

»Mački« so bili železni klini, ki so jih na večjih strminah zabijali v dno korita ali na biro, da so zmanjševali hitrost drsečega lesa.

Ob ustju riže, tj. na spodni postaji nakopičenemu lesu so rekali »tason«, tam zaposlenim delavcem pa »tasonerji«.

Ko so rižarji zavzeli točno po mojstru odrejena mesta — »postne« so postali »poštarji«. Gostota stražarskih mest je bila različna. S cepinom v roki in s krempizarji na nogah so morali stati na vseh nevarnih ridah, pa tam, kjer se je riža čez visoke »kere« prevesila v hujše strmine itd. Ob svojih stojiščih so si poštarji postavljali preproste utice, ki so jih ščitile pred nalivi in kjer so si ob hudem mrazu lahko tudi zakurili. Enako je bilo na zgornji in spodnji postaji.

Ker je bilo spuščanje lesa po rižah kaj nevarno opravilo, so se morali rižarji od prvega do zadnjega podrediti strogemu redu, kakor v kakem čehu. Njihova govorica — bili so to sami signali — je bila kaj zanimiva. Klici so odmevali nad hribi, ponavljali so se po večkrat in bili so navadno na zadnjem zlogu hudo zategnjeni. Bila je to zmes nekkih tujih popačenk. Pripovedujejo, da so prav iste izraze uporabljali pri rižanju lesa tudi v Romuniji, kamor so pred I. svetovno vojno od vseh vetrov hodili na delo.

Ko se naj bi torej s spuščanjem lesa po riži pričelo, je dal sam mojster poseben znak: »Kergo — Kergo-o«. Kakor pri vo-

»Prošnja«

Foto: Broman

jakih, so poštarji drug od drugega prenašali signal na vrh. »Kergo« pomeni za one pri muši, naj začnejo valiti in usmerjati les v rižo. Zgornji so morali na »Kergo« odgovoriti z: »Varde — he — varde — he — e!« in prvi hlodi so odbrzeli po riži nizdol. Če je bilo iz kakšnega vzroka potrebno rižanje takoj ustaviti, so zaklicali »obauf«, nakar je od zgoraj obvezno moral slediti »johi — i«. Ako se les na tasonu ni lepo ravnal in se je npr. križem grmadil ter tasonerji lesa niso sami utegnili poravnati ali odstraniti, so klicali tovariše z bližnjih poštarških mest z »obauf« — drejči, drejči — drejčo — o« na pomoč.

Riža je bila razumljivo v mokrem stanju mnogo hitrejša od suhe. Na ovinkih se je često zaradi velike hitrosti in sredobežnosti rado zgodilo, da so hlodi kakor torpeda frčali iz riže po zraku daleč naokoli. Tudi je bila v takem primeru riža rada na kakšnem kraju poškodovana. Nezgoda so javljali z »obauf — kero — kero — o«. Šele, ko so gornji odgovorili z »johi — i«, so pričeli rižo popravljati. Hudo poškodbo, za katere popravilo je bilo potrebno več časa in več ljudi, so signalizirali z »obauf — cuo — cuo — o«.

Podobnost med izrazoma »kero« in »kergo« je bila za nekdanjega rižarja tovariša Pečovnika z Navrškega vrha hudo usodna. Še danes je invalid.

Rižarski mojster, ki je rižanje ves čas budno spremljal, je ugotovil, da bi brez posebnih pripetljajev šlo lahko nekoliko hitreje. V tem primeru je zaklical »meno — meno — meno — «.

Težnostna sila, ki je pravzaprav gnala les v dolino, se je, kadar je bilo korito že čisto suho, na ravninskih delih proge zaradi večjega trenja tako zmanjšala, da so pričeli hlodi v riži zastajati in se celo nevarno kopičiti. Poštarji so s klicem »obauf — bajo — bajo — bajo — o« takrat javljali, da morajo progo poškropiti z vodo ali pa pozimi nametati v korito snega. Vsakdanje večerno polivanje riže z vodo je bilo itak skoraj obvezno.

Stanju riže, ki je bila bodisi zaradi polivanja z vodo ali dežja ali pa tudi zaradi slane zmrzla in zaradi novo zapadlega snega hitra, so pravili »sigont«. Ob sigontu je hlovovina zaradi manjšega trenja drsela navzdol tiho. Rižarji so takrat govorili, da so imeli »uro«, ali pa da je šlo v »štumfih«. Nasprotno pa je bilo ob sušnem vremenu po riži mnogo več hrušča in trušča. Takrat so rekli, da gre v »coklah«.

Nesreče niso bile redke. Ako je koga ranilo ali celo ubilo, so delo prekinili z »obauf morta — morta — a«.

Čas kosila so naznanili z »obauf — polenta«, nakar so dobili odgovor »johi — dura — dura — a« ali pa tudi »johi — frika — frika — a«.

V naši dolini je na območju Bistre pred skoraj petdesetimi leti žalostno zaslovela tako imenovana Korotanova riža. Graditi so jo začeli leta 1925. Tekla je v dolžini čez 8 km od Knezovega mlina do kraj Ježevih njiv, t. j. že povsem pod Raduho. V zgornjem delu je imela celo dva kraka, ker se jarek pod Ježevimi njivami deli v levega in desnega. V rižo so vgradili 1.100 kubikov lesa. Obratovala pa je samo leto dni. Hudo neurje — pravijo da se je utrgal oblak — jo je leta 1926 skoraj docela

odneslo in z njo vred tudi okoli 12.000 kubikov za odpremo pripravljenega lesa. Na Praznikovih in Prevrženovih travnikih so ga izpod grušča rešili 3.000 kubikov, drugega pa je voda odnesla po Bistri naprej proti Črni in dalje v Mežo. Ob tej priložnosti je naraslo vodovje odplavilo od Osojnikovega križa dalje tudi vse mostove razen zadnjega med Cvelbarjem in Pongračičem. Zaradi silnega trušča, ko je posebnela voda valila s seboj na tisoče kubikov lesa, se je pri Prevržnu treslo celo cimprovje, čeprav je do grabna nad 200 m.

Zaradi sklenjenih pogodb je bil Korotan prisiljen hočeš — nočeš rižo spet obnoviti. Ker je od stare riže ostalo bore malo, so znova porabili okoli 1000 kubikov.

Koliko lesa so v obdobju nadaljnjih štirih let iz Ratihovega, Kneževega, grofovskega, Ježevega in Prosenčevega skupno zrižali, ni bilo mogoče zvedeti. Praznikov oče v Bistri, ki je sam pomagal rižati in riže graditi, ve povedati, da je prišlo po riži samo eno jesen do Kneževega mlina okoli 77.000 kosov hlovovine, kar bi zneslo od 30—35 tisoč kubičnih metrov.

Kadar so imeli »uro«, se je rižalo noč in dan. Ob žrelu kakor ob ustju so ponoči gorele karbidovke. V celem je bilo zaposlenih v eni izmeni do 25 ljudi, od tega 13 poštarjev, drugi pa na kvodi oziroma pri tasoniranju.

Po opravljenem spravlilu so kmetje v Bistri zahtevali, da Korotan rižo odstrani, vendar ta zaradi že slabe kakovosti lesa ni maral več tvegati in tako je propadla tudi druga riža. Tu pa tam je še danes videti ostanke visokih joh, ki kot totemi spominjajo na stare čase rižarstva.

Če primerjamo te stare načine spravila lesa z današnjimi po žižnicah in drugih transportnih napravah, se spričo izgub na izdelanem lesu, kakršne je imel Korotan pri tej svoji riži, naravnost zgrozimo. K že opisanim izgubam moramo namreč pršteti še nemalo kubikov, ki so zaradi izpadov obležali vzdolž proge in jih ni mogel nihče več uporabiti, ter končno prav tako vso debelo oziroma predebelo hlovovino, ki je ostala kar na samem sečišču. V odročnih krajih namreč, kamor je bila riža speljana, se doslej skorajda ni sekalo. Drevje je dosegalo neobičajno starost in debelino. Hlodi iz samotno rastočih smrek »strešnic«, do tal obraslih z gostimi vejami, kamor se je ob »lermah« in pripeki rada zatekala pašna živina, so merili tudi

čez poldrugi meter v premeru. Takih hlovov pa po riži nikakor niso mogli spuščati, saj je njena širina bila komaj 75—80 cm.

»Ko sem kot pobič nekoč stal pri riži in opazoval, kako so hlodi kot blisk hitro leteli mimo mene,« se spominja Ratihov Lojze, »so mi dedi rekli, naj skušam s šibo v glavo zadeti kak hlođ. Mahal sem in mahal, pa ničesar zadel. Švicnil sem tu pa tam katerega le še po riti.«

Pripovedujejo, da je Korotan k popravilu riže pritegnil tudi mnogo mladih fantov s svoje parne žage na Prevaljah. Težko so se navadili samotnega kraja, hudo je bilo brez mošta in prične na pogradih so bile tako trde. Približno na sredi brunarice je stalo odprto ognjišče, ob stenah pa so se vrstili pogradi. Dokler si niso skočili v lase — to je bilo nekako že bolj proti koncu — so se pri kuhi tedensko izmenjavali. Jedilni list je bil kaj enostaven. Rapičevi župi so sledili žganki, za temi pa je prišla na vrsto polenta, nato pa za spremembo zopet polenta z ovčjim golažem. Pomivanje posode po jedi pa je imel na skrbi vsak sam. Tudi tukaj se je pokazalo, da pomivanje možem ne leži preveč, kajti neki perzonalčan se je lahko izkazal s kar častljivo skorjo raznih obrokov v svoji menažki.

Od časa do časa pa so prihajali delo nadzirati tudi gospodje s Prevalj. Kakor po navadi brez oštevanja in priganjanja skoraj nikoli ni šlo. V dobrem spominu pa so ohranili rajnega Stampacha. Do delavcev je imel res človeški odnos. Ponosni so bili in ne morejo zamolčati dejstva, da gospoda ni bilo sram poskusiti njihove hrane.

Skupino Prevaljčanov pa je vodil in sploh skrbel za njihovo telesno kakor duševno dobro počutje — stari Volina. Ko so se tako — le ob ponedeljkih — vsi čemerni že zjutraj ob štirih z rudniško železnico vračali nazaj na delo, so bile v Črni seveda še vse oštarije zaprte. Vendar zaradi prehude žeje niso mogli naprej. S svojim gromkim glasom in prirojeno šegavostjo pa je Volina dosegel, da so ranim gostom kar pri zadnjih vratih postregli. In mnogokrat se je zgodilo, da je vodja svojo četico pripeljal v Bistro šele naslednji dan.

H koncu je treba omeniti, da so mnoge podatke posredovali Nantl Pečovnik, Plaznik, Lesjak Lojze in še mnogi drugi. Hvala vsem tudi s tega mesta!

APEL 1942

Modre kolone žena stojijo, glava pri glavi in red za redjo, žalostne žene grenkih obrazov, votlih lic in praznih oči. Žene stojijo ...

Bosih nog tako stojijo, cesta je mokra od dežja, v mlakah, velikih lužah stojijo, bléde mrazi jih do srca. Žene stojijo ...

S hrepenenjem ogledujejo drevje, ki komaj še z roba v lager zre, v njihovih mislih potujejo sanje: ko bi lahko po gozdovih šle. Žene stojijo ...

Modre kolone pod streho oblakov, ki od dežja težki po nebu hite, sonce zahaja, le nekaj žarkov skozi temne oblake prodre. Žene stojijo ...

Bleda luč obsije barake, zrak je čist, od dežja opran, muca teka okoli mlake; podoba v luži in že je stran. Žene stojijo ...

Žene stojijo že dolga leta, modre kolone so pisane vse, skozi vse čakanje, skozi vse stanje plaho, tiho vprašanje gre: »Kako dolgo še ...?«

(Anonimna pesem iz Rawensbrücka. Prevedel Marjan Kolar)

Marjan Kolar

V PREGNANSTVO

(odlomek iz romana Zvezde in križi)

Na manjših postajališčih se ni zgodilo nič, komaj da je kdo vstopil in izstopil. Potem pa so skozi okno zagledali prvo gručo, stisnjeno med cule, nahrbtnike in kovčke, po katerih so čepeli otroci kot piščeta okoli zbegane in objokane matere in vsak tak kupček je bil družina, okoli vseh pa brezčutni zeleni žandarji s puškami, ki so jih zganjali na vlak na tej postaji in potem skoraj na vsaki naslednji do Celja. Kakor da so imele upadle matere desetero rok, da so lahko oklepale, varovale ter dvigale vse svoje otroke in prtljago, kajti nikjer ni bilo nobenega očeta ne brata ali strica, ki bi jim bil pomagal. Edini moški v bližini so bili žandarji in železničarji, ki jim ni bilo mogoče videti pod uniforme, kaj mislijo in kam se prištevajo, ko so s svojimi belo obrbljenimi loparji pošiljali vlak naprej, da bi jim čimprej izginil izpred oči s to klavno človeško revščino vred.

V Celju je šlo nato z zaprtimi tovornjaki enako brezhibno hitro kot dotlej z vlakom in Kristanovi so skupaj z drugimi izgnanci stopili v veliko telovadnico predmestne šole, obdano z bodečo žico, za katero so ob strojnicah čepeli namrgodeni policisti. Sprejel jih je visok pravokoten prostor s sivimi stenami, z okni pod stropom in s slamo na golih tleh, na katerih so se na gosto stiskali ljudje in kjer je bilo treba čimprej poiskati svoje ležišče, potem pa se ogledati in si ga po čemerkoli zapomniti. Po vratih, skozi katera so se gnetle v enakomernih presledkih zmeraj nove ženske s šopi otrok okrog sebe, po sosedih, ki so vdano čepeli ob kupu svoje prtljage in držali otroke, da se jim v gneči ne bi porazgubili, po mladi materi, ki se ni imela kam obrniti, da bi neopazno podojila dojenčka, ki se je blaženo oklepal polnih belih prsi.

Kamor je segal pogled, so imele ženske rute na glavah, kot bi jih bili odpeljali iz hlevov od molže, z vrtov ali dvorišč, kjer so jih odtrgali od dela; dekleta, kot prebujena iz toplih sanj in sami otroci, ki niso mogli biti pri miru kljub še tako strogim ukazom, pa so migali sem ter tja, glava pri glavi, stari od osem do štirinajst, šestnajst let, ko so bili že skoraj dekleta in fantje. Otroci, ki jim tudi ni bilo mogoče ukazati, naj ne bodo žalostni in naj ne vekajo, pa so jokali zaradi čudne tesnobe in strahu, čeprav se je okoli njih trlo ljudi ali prav zaradi njihovih prepadlih obrazov ali zato, ker so videli, da so tudi njihove matere komaj zadrževale solze in v vsej dvorani ni bilo niti enega nasmejanega človeka, samo zaskrbljeni šepet tu in tam, rezki glasovi nestrpnih policistov, vzduh po prašni, drobeči se slami in vsepovsod navzoči nemi strah, kaj se bo z vsemi njimi zgodilo danes, jutri, pojutrišnjem, kajti kdove odkod so nevidno pronicale vesti, da bodo matere za zmeraj ločili od otrok, te pa spet razdelili po starosti ter jih zavlekli neznan kam in so bili zdaj morda še zadnje ure skupaj. Čeprav so bili nagnjeni na slami vedno tesneje, v zmeraj slabšem zraku kot živali, in so tovornjaki brez prestanka še zmeraj dovažali nove in nove pregnancy, ki

so jih policisti trpali k njim, oni pa so se morali pomikati bliže drug k drugemu, da so naredili prostor za prišleke, so bili vendarle vsaj še vedno družine z materami kot malimi središči in s stopničkami otrok okrog njih.

Dvorana je potihnila, ko sta dva orožnika pod roko počasi privedla sedemdesetletno staro, pol zavito in hromo od bolezni, s štirimi otroki; najstarejši je morda imel pet let, najmlajšega, štirimesečnega, je prinesla nemška bolničarka ter ga položila na kup slame ob nemočno babico. Kakor bi koklja še s polomljenimi perutmi hotela zavarovati piščeta, je starka slabotno razširila roke, a pomagati ni mogla nič, zato je sklonila glavo na prsi brez besed in brez solz in tudi njeni mladički so se samo malo bliže pomaknili k njej, potem pa obmirovali z umazanimi palci v ustih.

— Plevnikova mama iz Kozjega je, jo je prepoznala neka ženska. Očeta in mater teh otrok so esesovci ubili.

Kot bi bilo to sporočilo kamen, vržen na sredo bajerja, so se v najbližje nastalem ozkem krogu skrili ženski obrazi za dlani, so se upognile njihove glave v drugem, širšem krogu pa še naprej in v novem enakomernem podrhtevanju daleč naokoli, vse dokler ni val butnil ob steno in se od-

bil nazaj s suhim ihtenjem, s prikritim, stokajočim, tožečim in sproščujočim jokom, ki se je nenadoma pognal kvišku kot jata rib nad gladino. Zajokale so ženske in otroci ter se stisnili drug k drugemu preplašeni, nemočni in obupani.

Zdaj je prvič zajokal tudi Markec, le Plevnikova mama kot da ni imela več solz in Kristanova ne, ker jo je premočno ožgalo spoznanje, da je ta trenutek vsaka žena v tej dvorani jokala za ustreljenim možem, otroci za očetom, redki starci pa, ki so sloveli tu in tam, kakor da so se hoteli nemo opravičiti za to, da so sploh med njimi — živi. Bolečina za mrtvimi ni bila ostra, kakor od pravkar zasekanega sporočila, a bila je še zmeraj tako sveža, da jo je obnovil že najrahlejši dotik in dolgo je trajalo, preden jo je jok polagoma omilil, zabrisal in spet oddaljil. Kajti tu so bili otroci, živi, večno nemirni, že lačni ali podelani in ženske se niso mogle predajati neskončnemu žalovanju.

Ko so gledale, kam z dojenčki, kje bi bila voda, kje vrv za sušenje plenice, se je zganilo v Kristanovi sočutje in želja pomagati tistim, ki so bile pomoči potrebne. Odšla je do nemških sester, nagovorila prvega policaja, drugega. Nemci vendar ljubijo red in snago, higieno...

Red, to je bila prava beseda, in nenadoma je bilo mogoče dobiti malo tople vode za prvo silo; vsaj nekaj je bilo in Plevnikovi je lahko pomagala. Olgi je pokazala, naj umije dojenčka in prinesla je starki juhe, ko se ta ni mogla postavljati v vrsto. Pomoč je bila potrebna tudi v kuhinji;

Albi

Foto: Milko Dolinšek

vsako opravilo je bilo boljše kot sedenje z rokami v naročju in predajanje mislim, ki se niso mogle dvigniti nad strop te dvorane. Vse je prišlo prav, in tako je hodila sem ter tja po prehodih med ležišči, medtem ko je Markec mirno stražil obe košari in je Olga delala v kuhinji, kamor so se hodili gret in pit čaj policisti, polnih ust hvale za veliko Nemčijo in vse, kar je bilo nemškega, za vse, kar so Nemci storili kdajkoli v preteklosti, kar počnejo zdaj in bodo storili v prihodnje. Eni so se vračali nazaj v mrz, drugi so vstopali v soparno toploto, bili pa so v svojih uniformah kot po enem kalupu narejeni in tudi govorili so enako, kakor da bi samo različno zahripani glasovi ponavljali naslove in gesla iz istega časnika.

— Tako sem verjela nekaj časa tudi jaz, ni več vzdržala Kristanova, zdaj pa mislim drugače.

— Pa ne boste razočarani nad Nemci, je odvrnil policist, prav gotovo ne.

— Tako? je zategnila ona. Zakaj pa sem potem tu, pregnana od doma in izseljena?

— Ja, je hladno zmignil policist, če ne bi bili včeraj ustrelili vašega sina, danes ne bi bili tu.

Materi se je stemnilo pred očmi, kot spodrezane so ji odpovedale noge in zgrudila se je na tla. Ni bila nezavestna, čutila je hladni beton pod seboj, videla ljudi okrog sebe, vendar ni mogla premakniti roke, spregovoriti ali sploh storiti karkoli.

Čutila je, da so jo dvignili na klop, in slišala, da je Olga na glas zajokala. Odsotno je pomislila, da je že temno, da Markec že leži in da oče gotovo še ničesar ne ve o Joletovi smrti. Tako brez vsake napovedi je prišlo, ne da bi karkoli slutila ob uri, ko so počili strelji. In kakor da bi bilo zdaj to najvažnejše od vsega, se je zaman poskušala spomniti, kaj vse je počela včerajšnji dan, tačas ko so gnali Joleta na morišče. Vse je bilo en sam počasni vrteči kolobar omotice, obrazov jokajočih žensk v dvorani in odurnih mask policistov; Joletovega ni našla med njimi. Ženske so vse to že imele za seboj. Pred dnevi ali tedni jih je doletelo, kar je njo tiščalo v glavi in prsih zdaj ter ji ni dalo ne misliti ne govoriti.

Lagerfirer je prišel od nekod in se zadržal na Olgo:

— Nehaj se cemeriti!

— Vi bi tudi jokali, če bi vam ustrelili brata! je zabrusila po slovensko.

— Sprich deutsch! je zrasel.

— Ne znam!

— Se boš še že naučila!

Ležali sta na slami, vsaka na eni strani Markca, ki je mirno spal, sredi kmetice, bajtarice in dminark, učiteljice in gospodinje, ki jih je skrb obračala na slami sem in tja brez sna; zdaj se je katera dvignila, da je pokrila otroke, potem je spet zdrsnila na tla. Ene so molile rožni venec in nenadoma se je razodelo, da je molitev in križanje vse, kar jim je še ostalo: molitev, molk, skrb za otroke, da bi mogoče le kako preživele z njimi vred ali pa vsaj oni, če njim ne bi bilo dano.

Bele lise obrazov, tristo neznancev v enem prostoru, slab zrak, ki je bil z vsakim dihom bolj postan in gostejši, stoki in šumenje smrdljive stelje, nemirno premetavanje, kakor da je vsaka od žensk poskušala iztisniti svoj strah, ga izsopsti iz prsi, da bi si tako ukradla malo počitka in moči za naslednji dan, kajti zdaj je bilo gotovo

vsaj to, da jih ne bodo pobili tu, ampak jih bodo poslali nekam naprej, čeprav nobena ni vedela, kam.

So bile te desetine bedečih žena vsenakrog, njihova tiha žalost tisto, kar je polagoma otopilo bolečino Kristanove matere, da ni tudi ona tulila za Joletom, ampak celo jokala ni glasneje od drugih? Saj je že dolge mesece nosila v sebi, da se bo nekoč zgodilo in zdaj se je. Stokrat se je v sebi pač že poslovila od njega in stala ob njegovem grobu; ali je zato zdaj nekoliko odleglo? Je nenadoma prisluhnila Markčevemu enakomernemu dihanju in začutila Olgo, zaznala, da sta tadvda tudi še njena in Kristan tam daleč v Nemčiji na neki način? Toda nobeden od njih ni bil Jole. Tudi Markec, ko bo odrasel, ne bo tak kot on. Jole je bil samo eden, jo je spet preplavilo, njen Jole!

Rezek krik je pretrgal tišino, potem še enkrat. Neka ženska se je pognala pokonci in začela begati sem ter tja. Zmešalo se ji je, je vedela Kristanova, vendar se ni ganila, da bi skočila na pomoč, kakor se tudi večina drugih ni, čeprav so ženske dvignile glave. Mati je bila zdaj samo ena od njih, kot one pribita k tlom je čakala, da bodo tisti, ki so jih spravili sem, kaj ukrenili. Tačas pa so kot uročene gledale temno postavo, ki je poplesavala v mraku med ležečimi, kričala nerazumljive besede in se vrešče smejala, kot bi frfotala smrt nad trupli. Ker se je v svojem brezumju čudežno odrešila njihovega strahu, je postala lahkonožna in breztežna ter ji ni bilo več

treba trepetati ne za to noč ne za prihodnji dan, za nobeno stvar več.

Ubežala je nemškim strojnicam, bodeči žici, esesovcem, grožnjam, stradežu, razpadanju in kočke trepetajočih živcev, strahu za najljubše in za samo sebe. Premagala jih je, ker se je dvignila nadnje v svet, ki jim ni bil dostopen, je poplesavala in se jim posmehovala tudi še, ko so se ji bližali in celo še, ko so jo stražarji odvedli, je bilo slišati njen blazni smeh.

Od strahu in mraza so ženske pretrepale ostanek noči nad otroki ter z rdečimi očmi pričakale popisovalce, ki so jih začeli mučiti z nalašč spakedranimi primki, kakor da ne bi imeli še preveč natančnih seznamov, po katerih so jih našli na najbolj skritih bregovih ter jih prignali sem. Toda končno se je vsaj nekaj začelo dogajati in se gibati v pusti dvorani, od zunaj pa so začele pronicati vesti, da so pri stražarnici sorodniki te ali one prišli vprašat zanje, nekdo je prinesel malo hrane, drugi novico, in že se jim je pokazal megleni dan manj siv. Ko so na dvorišču zabrneli prvi pokriti tovornjaki ter so jih vreščavi policisti začeli naganjati na prosto, so se nenadoma zazdele njihove psovke milejše in surovi obrazi znosnejši, ker je od nekod prineslo šepet, ki se je v hipu razširil med njimi ter jim osvetlil obraze, da tokrat materam ne bodo vzeli otrok, ampak bodo smeje družine v pregnanstvo skupaj. Vseeno, kam, vseeno, kaj vse jih je še čakalo, samo da bodo ostali skupaj.

O novi humanistični republiki

Tako dolgo, da Žid ne bo postal gospodar drugih narodov, se mora hočeš nočeš učiti drugih jezikov. Če pa bi ti narodi postali njegovi lakaji, bi se takoj morali učiti nekakšnega splošnega jezika (recimo esperanta), da bi židovstvo tudi po tej poti moglo zavladati.
(Adolf Hitler, Mein Kampf, str. 603—607)

I.

Sile, ki delujejo proti vsakršnemu znosnejšemu nadaljevanju človeške zgodovine, se vse bolj organizirano združujejo. Mednarodni kriminal je okrepljen z intelektualno elito in povezan v močno organizacijo, fašisti vseh celin se povezujejo v enotno zarotniško fronto. Mednarodne gospodarske družbe z vsemi močmi držijo razprte škarje med proizvodnjo surovin in proizvodnjo končnih izdelkov. Imperializem si je s pogajanjem in sodelovanjem zavaroval hrbet in piše račune majhnim narodom. Mojstri denarja, mojstri železa vse bolj prepričujejo človeštvo, da je v njihovem početju zaobsežen ves realizem, kolikor je sploh na svetu in človeku realnega. Zlo se je torej povežalo, si voli kralje in predsednike, si riše samovoljne črte po zemljevidu, piše usode posameznikom in narodom...

Vendar ni še tako daleč čas, ko so kralji in knezi klicali majhnega moža za svet, ko je ta mož mogel odločati o razkolu ali pobotanju papistov in luteranov. Se se po zaprašeni policah najdejo knjige, od Barcelone do Krakova tiskane v enem jeziku, v latinščini. Izobraženci evropske civilizacije so tedaj imeli mnogo skupnih reči, ki so povezane tvorile republiko zase, republiko humanistov: Erazma in Spinoze, Kopernika in Huma, Bacona in Savonarole... Republika je združevala možgane najboljših glav vsega zahodnega sveta. Španec je mogel študirati na Poljskem, Dalmatincev v Franciji in ga niso vpraševali po krvi in imenu. Znanje latinščine, takrat mednarodnega jezika humanistične inteligence, je bilo vizum in spričevalo, edini pogoj za

vključitev v katerokoli univerzo. Danes se kregamo za odprtejšo univerzo, a smo jo zdavnaj že imeli, ko bi potni list bil še neverjetna perverzija in ko še ni bilo verjeti, da si bodo morali učenjaki istega kontinenta z rokami pritelovaditi najpreprostejša medčloveška sporočila. Ne vem, kdo si je izmislil, da sta si koordinacija in spontanost navzkriž, da se organiziranost ne poda boljšim duhovom, da velja samo za profane in nasilne strukture sveta. Da se smejo povezovati samo zlikovci, globlje misleči ljudje pa naj kakor ovce vsak zase držijo vrat, da jim ga nekdo v objestni omejenosti prereže. Da ljudem razuma in plemenitega čustvovanja ne pritiče nekaj tiste družbene discipliniranosti, ki daje njenim članom učinkovito moč? Mar ni prav ta »akademski liberalizem«, to apriorno zavračanje vsakršne ideologije pripeljalo mnoge najbistrejše glave, da kakor omejeni slugi delujejo in ustvarjajo neznanske moči za njim popolnoma neznan, človeštvu pa prozorno sovražno silo? Ali ni ta, iz razočaranj porojena apolitičnost in aideološkost naredila iz umetnikov dvorne norčke, iz profesorjev komornike, iz znanstvenikov fahidiote ali drugačne posebnosti...?

Ako je zlo kvalificirano, povezano, politizirano, bi morali biti možgani sveta marljivejši, lekcijo pred aktivnim mrakom, s prižganimi lučmi povezani in dogovorjeni za splošne cilje človeštva. Restavrirati je treba republiko, ki ji je predsedoval Erazem, prekopatiti in obljuditi domovino poštenih in pametnih zemljanov, ljudi, ki so z vso svojo naravo zaskrbljeni za možnosti nadaljnega bivanja na tem planetu, ki so mu drugi podtaknili že toliko pasti in razstreliva, da je vsakršna misel na prihodnost samo še utopija ali spekulacija.

II.

Novodobne svetovne republike humanistov si ne morem predstavljati drugače kot duhovno domovanje ljudi, ki zagovarjajo in uresničujejo vse, kar prispeva k človekovi in člove-

čanski dezalienaciji. Pregledati je treba, kaj vse trga človeka in človeštvo od samega sebe in od svojih smotrov, pa bomo dobili dokaj natančno nalogo, ki jo ima izpolniti prebivalstvo te republike. Mnogo je že narejenega. Marksizem in delavsko gibanje sta tako rekoč napisala zakone za republiko. Humanist naj predvsem spozna, da je tudi sam delavec, da je humanizem v svoji osnovi nadaljevanje tistega, kar je odtrgalo človeški rod od živalskega, da je torej delo samo. Humanist noče ustvarjati kulta dela, kar so počenjali fašisti in stalinisti; ve pa, da se prek dela povzpneja čez vse kulte, kar si jih je nekdanji naredil. Humanist se ne more zavzemati za poljuben sistem človeške ureditve. Humanist ve, da ljudje niso rojeni enaki, da pa imajo enako pravico razviti vse svoje konstruktivne zmožnosti, svoje različnosti. Humanist ne zavrača združb in trdnih organizacij; toda ve, da so ljudje rojeni za sodelovanje, ne za uboganje. In ve, da sredstva ne morejo biti božanstva, kar se tako rado zgodi, kadar poprimajo za devoto strastni topoglavci. Kaj bi torej lahko bil humanist drugega kot socialist, kot premišljevalec in praktik družbe, v kateri bo vsakdo z radovednostjo in spoštovanjem (kar je mogoče le ljudem z domišljijo) spremljal in pospeševal posebnosti vsakega posameznika, se veselil raznolikosti in barvitosti bivanja, se ob njem opajal in doživljal srečo? Humanist je s Hemingwayem prepričan, da zvoní njemu, kadar zvoní komurkoli od nas — in da zvoní hkrati nam vsem. Zato ne bo dopustil, da bi še kdajkoli komu na silo zvonilo. In po tem ima svoje nazorsko in delovno ime — humanist.

Esperanto je povsem nesprejemljiva jezikovna solata, ki prihaja iz židovskih možgan, toda tudi to po moje ni glavna nesreča. Jasno je, da potrebujemo vseevropski jezik. To bo nemščina! Nemški lingvisti so že izdelali poenostavljeno nemščino, ki smo jo krstili »Weltdeutsch« ...

(Rudolf Hess — intervju s H. Ungerjem)

III.

Večina ljudi sočustvuje z invalidi, ki si morajo z umetnimi podaljški: lesenimi okleščki za roke in noge, z berglami, pasovi za kilo, z vozički in invalidskimi avti pomagati, da preživijo svoj vek vsaj približno tako, kakor drugi ljudje. Kovina in les, plastika in usnje, vse to, kadar je pripeto na okrnjene človeške okončine, zares zbuja nekaj groznega; kakor da je nam teže gledati kot onemu nositi... A komaj je kdo s tako občutljivim razumom in srcem, da bi se mu v dno duše zasmilili krunjavci današnjega časa — zares, samo današnjega, prav poučno! Proteze teh nesrečnikov so nameščene na glavi (saj kar simbolično omejujejo možgane!), delujejo s pomočjo žic in magnetov, so elektrodinamično uho novodobnega človeka, ki mora imeti nekaj kilogramov električnih čirečar, da mu lahko tovariš z iste celine sporoči, da ga ima rad...! Govorim o posebne vrste pohabljenosti, kjer so mikrofoni, ojačevalci in slušalke proteze in simultani prevajalec bolniški strežnik. In pri vsem tem si ti bolniki multilingvizma mislijo, da ohranjajo nekaj naravnega, kajti že zdavnaj ponujeni rešitvi rečejo očitek, da je umetna in ne more živeti; železje in zvit baker na glavi pa se jim zdita po naravi in po najboljšem okusu...

Izobraženi prebivalci indijske podceline se že dve tisočletji pogovarjajo v sanskrtu (sanskrt pomeni dobesedno: urejen jezik — slovnico je napisal Panini okrog leta 300 pred našim štetjem). Sumerijski jezik je bil latinščina davnih kultur Babiloncev, Asircev in drugih. Za Aleksandra Velikega je s helenizmom grščina postala jezik izobražencev takrat znane sveta. Po zmagi krščanstva so ljudje dolga stoletja z vseh koncev Evrope razumeli drug drugega v latinščini, pozneje ljudstvo vedno manj, a izobraženci še dolgo, kar tja do prve svetovne vojne, ki je dokončno razmajala vero v pripadnost istemu kontinentu, isti kulturi. Uvedli so potne liste, uvedli so prevajalce — in danes imamo umno izdelane proteze, ki se jih nositelji vesele, kakor smo se otroci, zdravi, z veseljem spakovali hodeč ob dedovi palici, a so odrasli karali našo objest-

Strugarji in ključavničarji v železarni leta 1897. Ležita: neznan, neznan. Sedijo: Zore, strugar valjev, Herič, strugar, neznan, Johan Majerhofer, strugar, Leopold Vidman, ključavničarski in strgarski mojster, Josip Legner, ključavničar, Josip Gruber, strugar, Gek, strugar, neznan. Stojijo: Josip Kajzer, ključavničar, Henrik Korat, strugar, Ulbink, strugar, neznan, Papež, skoblar, Napotnik, ključavničar, Jurij Lesjak, strugar, neznan, Ernst Pipan, strugar, neznan, Franc Mihelič, strugar, Leopold Kotnik, strugar. (Po pripovedovanju Mirka Rožanka.)

nost. In — te proteze so tako drage, da si jih lahko privoščijo veliko veliko manj ljudi, kot se jih je nekdanj moglo naučiti latinščine. Torej odločen korak nazaj v demokraciji komuniciranja!

Esperanto — latinščina demokracije!

Jean Juarès

IV.

Procesi materialnega razvoja so dali proletariatu realno možnost, da jih začne zavestno uravnavati — z njimi pa tudi odnose med ljudmi v tem procesu. Marksizem je dal tej možnosti duhovno moč in utemeljitev, apel zavesti in čustvom. Zamenhof pa je z mednarodnim jezikom esperantom dal svetovnemu proletariatu fantastično komunikacijsko sredstvo, ki radira politične in jezikovne izohipse na zemljevidu sveta, ki do skrajnosti demokratizira pogovor med ljudmi kateregakoli dela zemlje. Zamenhof je dal Marxovemu geslu iz Manifesta: Proletarci vseh dežel, združite se! — najučinkovitejše izrazilo, v katerem se bo dala vsebina gesla nekoč dejansko doklicati v življenje. Latinščina je bila za izbrance, esperanto bo za tiste, ki sami izbirajo — a to so vse bolj delavci, tisti predvsem, ki vedo za svojo moč in svoj pomen.

Ako hočeš spoznati karakter stvari, spoznaj njene nasprotnike in njene zaveznike. Hitler, Stalin, Salazar; to so preganjalci esperantske ideje. Jonas, Tito, Brandt, Mao — to so njeni zavezniki in celo aktivisti. Pokojni avstrijski predsednik Jonas je med obema vojnama načeloval delavskemu esperantskemu gibanju v Avstriji. Josip Broz se je v zaporu učil esperanta, ker je zaslužil njegov pomen za delavsko gibanje. Pa resolucija II. kongresa KPJ v Vukovarju, ki izrecno nalaga delavskim aktivistom, da se zavzamejo za esperantske ideje. In uredništvo revije La suda stelo, ki je celo padlo pod streli okupatorja — in koliko najvidnejših organizatorjev in borcev NOB je prišlo iz vrst esperantistov... Ko je atmosfera hladne vojne najbolj zastrupljala svet, je 25 mladih esperantistov zagrebškega observatorija zakričalo svoj krik po pametnejšem svetu in napisalo knjigo Drama v vesolju — danes je prevedena v številne jezike... Ali ni s tem postal esperanto tista možnost, ko lahko sleherni posameznik deluje v veliki diplomaciji miru, ko je lahko vsak delavec aktivist neznanosti in mednarodnega sodelovanja? Resnično, vsak esperantist postane hote ali neho-

te zunanji minister svoje dežele; ekskluzivnost državnih omizij se zmanjšuje, ljudje sami poprijemljejo za ojes svetovne politike. A esperantist je tudi kulturni ataše svoje dežele. Kaj niso Japonci preko esperantskega prevoda dobili v svoj jezik Cankarjevega Hlapca Jerneja — in nedavno je izšel v esperantu Njegošev Gorski venec, pa Prešernov Sonetni venec, in revija, ki izhaja v Rotterdamu, propagira obe knjigi skupaj z Goethejevo Herman in Doroteja, z Dantejevo Božansko komedijo, s Koranom in Tagorejevimi novelami... Enakovredno, pesnika med pesniki sveta — in nihče ne vpraša, koliko nas je, med katerimi je pesnik prebival! A to so šele skromni začetki, šele poskusna porcija, a dano nam je videti, kakšne fantastične perspektive se v duhovnem svetu obetajo prav najmanjšim narodom, saj tu ni več števila, ni nafte in jekla, je zgolj pesnik ob pesniku, sodrug od vekomaj, enakovredno predstavljen in prebiran!

Slovenci, ako čakate slovarja, ne čakajte ga od abecedarja!

Prešeren

V.

»Izdajstvo intelektualcev«, naslov pamfleta Juliana Bende, ki ga je tako smiselno ponovil Gramsci, velja v vsej svoji ostrini tudi na področju lingvistike — interlingvistike še posebej! Francoski esejist prof. Gaston Waringhien pravi v nekem zapisu takole: »Pri opravljanju svoje naloge so se pokazali jezikoslovci kot neutrudljivi, čisto prav herojski ljudje. Oboroženi s svinčniki in svojimi listki niso oklevali niti pred neobljudeno azijsko ali avstralsko puščavo, niti pred afriškimi ali južnoameriški pragozdovi niti pred višinami Andov ali Himalaje. Komaj da je kak popotnik omenil neznan jezik, ki ga govori sto ali dvesto domorodcev v kakšnem prekletem kotu novega kontinenta — ali ugašajoče narečje, ki ga še govori nekaj deset ljudi v izgubljeni vasi starega sveta, že sestavijo ekspedicijo — snemalna kamera, magnetofoni, diktafoni — in ob velikanskih stroških in z veliko skrbjo zbirajo te koščice človeške jezikovne zgodovine. Kako ne bi občudovali in hvalili tolikšne predanosti, te požrtvovalnosti ob tako veliki nalogi?! Toda, prav pred njihovimi očmi in ušesi, v njihovih stanovanjskih soseskah, pri samih vratih institutov in muzejev, vsak dan govore neki jezik, ki je v polnem razvoju; v izložbah knjigarn vsako leto nove desetine del

v tem jeziku, na straneh časopisov tisoče informacij o njem. In ko te znanstvenike povprašate zanj, v najboljšem primeru odgovore, da to ni njihova specialnost, v najslabšem pa zmignejo z rameni in omenijo nekaj o abotnosti in »blefu« esperantistov.

Pa nam je zares treba hoditi v Pariz in vpraševati sorbonske akademike, ki so tako ali tako zavrnilo že Rodina, Dalija, pa skupino neodvisnih, da omenim samo likovno umetnost? Kaj nimamo tudi Slovenci univerze, ki se prizadevno ukvarja z islandščino in kaj vem s čim še, nobenemu teh »objektivnih znanstvenikov« pa še ni prišlo na misel, da bi v vsem svojem akademskem stažu vsaj za hip stopil v Tavčarjevo ulico, kjer se bolj ali manj neuki, preprosti ljudje tekoče pogovarjajo v jeziku, ki ga je akademska pamet razglasila za mrtvega, ki se v njem kdaj tudi živo sporečejo in se jezni razidejo, a naslednji četrtek so zopet tu, da počaste slučajnega gosta iz Milana — nihče ne bi mogel vedeti, da je iz Milana, da je sploh iz Italije, ko bi tega ne povedal predsedujoči. Imamo torej univerzo, ki nekega dovolj širokega pojavnosti noče niti registrirati, kaj še, da bi ga obdelala ali ga celo s svojimi močmi poglabljala. Od kdaj neki je ignoranca postala sinonim učenjanske države...? Od kdaj je učenjarska samozagledanost ubila tisto minimalno mero radovednosti in sle po preiskovanju, ki jo vsak zdrav človek prinese na svet že ob rojstvu? No, esperantisti pač lahko rečejo navkljub sv. oficiju »znanosti«, ki se hvali s plotovi: — E pur si muove... In prej kot iz establiiranih kabinetov bo prišel pameten glas — ex ore infantium!

Pa ni takšna samo univerza; v Ljubljani se drenja publicistov, ki si marsikdaj iščejo kruha tako, da črnijo drug drugega — a nobenemu še ni prišlo na misel, da bi sociološko pojasnil stanje in perspektivo esperantskega gibanja. In imamo fakulteto, ki bruha literarne komparativiste, pa se nobenemu od njih ne sanja, da obstaja kakšna originalna esperantska literatura, ki bi jo kazalo reprezentirati, jo morda tudi prevajati in se celo vključiti vanjo. In prav tako je s časopisi, z radiom in televizijo, tako je z vsemi institucijami! Seveda, esperanto danes ni več senzacija, ni klik-klak, ni kupljiva modnost, ni nekaj, kar bi osvajalo naša porabniška srca. Ne piha v jadra snobizma, se ne baha s tujostjo x-ov, y-ov in w-jev. Ne obljublja višje plače, boljšega delovnega mesta, vidnejšega statusnega simbola. Resnično, »intelektualci« bi komajda imeli kaj početi pri tem prizadevanju. Saj je že od vsega začetka bolj stvar neukih, pa do-

bro mislečih ljudi. In v tem je njegova živost. Intelektualec pride, se navduši, užije — in gre. Preprost človek pa vztraja desetletja in ne izgublja živcev, če stvar ne steče, kot bi bilo želeto. Esperanto v resnici pripada dvanajsterim predanim ribičem — veliko manj učenim dialektikom patristike in sholastike. Čeprav je skrajno razumen, je prepričan čustva; čeprav je nastal skoraj v kabinetu, ga širijo ljudje odprtih prostorov. Ker je ljudski, bo živel, kakor je preživela slovenščina, ki so jo trmoglavo prenašali rodovom neuki hlapci in dekle in ni bila odvisna od muhavosti učenjakov!

Esperanta sem se učil v zaporu. Po številu govore na svetu največ angleško, toda to nima zveze z mednarodnim jezikom. Esperanto ima vendar resnično univerzalni značaj. Naravno je, da bo imel esperanto vedno nasprotnike med reakcionarji, posebno med ekstremnimi reakcionarji.

(Josip Broz Tito ob svetovnem kongresu v Zagrebu)

VI.

S tem pa smo večji del tudi že popisali prebivalstvo nove humanistične republike. Kjer je bila poza, mora biti prava zavzetost; kjer je bil učenjaški dekor, mora biti pogumno miselno iskanje; kjer so bili štiti debele kovine, naj lete puščice iskrivosti in neomejene domišljije. Pozabiti je treba iluzijo, da lahko človek postane intelektualec samo na en, določen način. In prepričati se je treba, kje se konča smiselno znanje — in pričanja nakit. In preizkusiti moramo, kdo z znanjem zavlja, kdo pa vodi. Kdo blešči in kdo sveti. Kdo opeče in kdo ogreje. Humanistična republika potrebuje delavce, ki imajo v rokah spretnost duha — in v duhu marljivost roke. Ki govorijo en skupen jezik — in razumejo milijon namigov. Ki grade in svetu izvablajo milijarde oblik. Ki spijo v šotorih vsakdanjih potreb — in rišejo velike palače razumnosti. Ki jim noga nosi telo — in hip v dna svetov premakne misel.

In ko bo vsakdo mogel biti nekomu učitelj in drugemu učenec. Ko bo vsak znal svoj dialekt, knjižni jezik svojega naroda, jezik človeške vrste esperanto, ter jezik reči in pojavov, čigar slovnico in besedišče trudoma pišejo znanstveniki, filozofi, umetniki in magi vseh časov...

Vinko Ošlak

Monika Plestenjak

V slovenjegraški bolnišnici smo obiskali prejšnjega pevovodjo tega zbora Viktorja Krivca in ob tej priložnosti priredili tudi koncert za bolnike. Seveda je zbor ta nastop podaril bolnikom in osebju bolnišnice. Udeležili smo se tudi turističnega tedna v Črni in s tem pripomogli k večji udeležbi. Zbor se je odzval še vabilu Radia Maribor za snemanje.

Kakšne načrte pa imate za nadaljnje delo?

Predvsem naj bi zbor vadil za samostojni koncert. Sodelovali bomo na reviji »Od Pliberka do Traberka«, odzvali se bomo vabilu za snemanje Radia Maribor in lokalne postaje iz Celovca. V načrtu imamo tudi snemanje za ljubljansko televizijo. Predstavili se bomo s pesmijo »Ravenski fužinarji«, ki jo je za ta zbor napisal pokojni Viktor Krivec.

Pri tolikem delu mora biti vaš zbor zelo discipliniran?

Res so fantje disciplinirani, saj so kot ena družina. Naše delo je oteženo le takrat, kadar morajo pevci zapolnjevati šihite, da se lahko udeležujejo pevske vaj. Ob tej priložnosti se vsem pevcem prav lepo zahvaljujem za njihovo delo v zboru.

Mi pa vam, tovarišica Monika, želimo pri vašem nadaljnjem delu še mnogo uspešnih nastopov!

F. Rotar

Ljudstvo je neumno, ampak nabrito.

Tucholsky

Volitve — državljanova možnost, da odloči, kdo bo zapravljajal njegov denar.

Amerika

Iz vrste ničel je lahko narediti verigo.

Lec

Ali ima ljudožerec pravico govoriti v imenu tistega, ki ga je požrl?

Lec

„Nadaljevala bom očetovo delo“

V naši dolini je kultura kar dobro razvita, posebno na pevskem področju, kjer skoraj vsako leto zaživi kak pevski zbor in se pridruži že obstoječim, ki jih ni malo. Seveda ima vsak pevski zbor tudi svojega pevovodjo. Na Ravnah je mogoče edinstven primer pri nas, da vodi pevski moški zbor »Fužinar« — ženska.

Obiskali smo pevovodkinjo tega zbora tovarišico Moniko Plestenjak in se pogovorili z njo o njenem delu.

Tovarišica Monika, kako dolgo že vodite moški pevski zbor »Fužinar«?

Ta zbor vodim oziroma vadim že tretje leto, prej pa sem vadila na Prevaljah še moški oktet Tovarne rezalnega orodja.

Bolj poredko se dogaja, da ženska vodi moške pevske zборе. Kaj vas je privedlo do tega, da ste pričeli s tem delom?

Že v rani mladosti sem se navduševala za to delo. Moj oče je bil namreč vsa leta zelo dober in priznan organist in pevovodja. Z 12 leti sem se odločila, da bom nadaljevala očetovo delo. Že takrat sem pela v njegovem mešanem zboru. Seveda sem ta-

ko lahko do podrobnosti spoznala lepo stran petja, ki me je tako navduševalo.

Dovolite mi tudi, da vas vprašam, kakšno glasbeno izobrazbo imate in ali morda igrate tudi na kakšen inštrument?

Prvo glasbeno izobrazbo mi je dal moj oče. S 17 leti sem se odločila in naposled tudi končala učno dobo za orgle pri dr. Francetu Kimovcu v Ljubljani.

Moj učitelj mi je dokazal, da če hoče človek biti dober organist in pevovodja, da mora imeti veselje in ljubezen do glasbe. Vse to sem jaz po končani izobrazbi imela. Danes igram na orgle in harmonij.

Kateri so bili najuspešnejši nastopi vašega zbora?

Z moškim pevskim zborom »Fužinar« sem se udeležila tekmovanja pevske zborov na Ravnah. Od 90 možnih točk jih je naš zbor dosegel kar 68, kar je po mnenju strokovnjakov lep uspeh, za nas v zboru pa poplačan trud.

V preteklem letu smo se udeležili pevske revije »Od Pliberka do Traberka«, imeli pa smo tudi samostojni koncert na Ravnah.

Lep naj bo nanju naš spomin

Moj stric Franc Kotnik se je moral z družino v letu, ko je Italija napovedala Avstriji vojno, umakniti iz Trsta. Ker je bila tedaj slučajno stara Juričeva bajta na Dobrihah prazna, mu jo je moj oče odstopil. Ko je še pred prvo svetovno vojno služboval v Trstu, je primorske fante, ki so bili sprejeti v službo pri državni železnici, vabil k sebi in jih navduševal za slovenstvo, ker je bil pač tudi sam izredno zaveden Slovenec. To mi je večkrat pravil Leopold Bole iz Šmartnega ob Paki, oče Toneta Boleta, člana predsedstva SR Slovenije.

Po končani vojski je prišel za njim tudi njegov sin Rajko Kotnik, ki ga starejši Ravenčani dobro poznajo kot uradnika Bratovske skladnice in požrtvovalnega tajnika guštanjskega Rdečega križa, o katerem je »Koroški fužinar« že precej pisal. Nekdanji Malgajev borec je bil kot zaveden Slovenec med drugo svetovno vojno izdan in aretiran v Ljubljani leta 1941. V celovškem zaporu je ogromno pretrpel, ko je bil tam zaprt, obsojen na smrt. Smrtna obsodba je bila izvršena šele februarja leta 1945, ko so ga v Gradcu gestapovci obglavili.

Njegov mlajši brat Ciril Kotnik se je rodil 20. decembra 1895. Izučil se je trgovine. Tudi on je bil zelo zaveden Slovenec. Ko je leta 1912 izbruhnila prva balkanska vojna, je še z dvema tovarišema kot 17-leten fant pobegnil od doma, ker so nameravali priti v Srbijo in tam stopiti v srbsko vojsko ter se skupaj s Srbi bojevati proti Turkom, ki so takrat še tlačili slovanske narode na Balkanu. Ostala dva sta se bega ustrašila ter se vrnila domov v Trst. O svojem begu nista nikomur nič izdala, kajti drugače bi avstrijska policija naredila pogon za Cirilom. On pa je nižje Zemuna ponoči odvezal neki čoln ter se po Donavi sam spustil po vodi in skušal priti na srbsko stran. Bil je dober plavalec, pa se je kljub temu slekel in obleko privezal na rame, če se bi slučajno čoln prevrnil. Po dveh urah vožnje je daleč nižje Beograda dosegel srbsko stran. Ko je srečno prispel v Srbijo, se je najprej dodobra naspal, skrit v grmovju. Ko pa je postal lačen, se je moral pokazati ljudem. Tu pa so ga aretirali srbski orožniki in ga odpeljali v zapor, kjer so ga temeljito zasliševali, zakaj je prišel v Srbijo. Še prej pa so mu dali nekaj hrane. Ko jim je po večkratnem zaslišanju stalno govoril, da se hoče boriti na srbski strani proti Turkom za svobodo slovanskih narodov, so mu končno verjeli in ga usposobili za boj.

Kmalu po tem so ga z drugimi vred poslali na fronto. Po šestih mesecih je postal že narednik. Imel je trgovsko šolo, znal slovensko, poleg tega pa še italijansko in nemško, zato ni čuda, da je tako hitro napredoval. Tudi druge balkanske vojne se je udeležil. To je bil bratomorni boj med Srbi in Bolgari. O Bolgarih ni imel preveč dobrega mnenja.

Spomladi leta 1914 pa je dobil njegov oče Franc pismo iz Beograda, v katerem mu javlja, da je v srbski vojski. V tem pismu pozdravlja vse svoje v Trstu, pa tudi vse Kotnike na Dobrihah. Sporoča tudi, da se mu dobro godi in da je postal podporočnik. To novico pa je moj stric Franc takoj sporočil svojemu bratu, staremu Dominiku Kotniku na Dobrije. Dobro se še spomi-

njam, kako smo bili vsi veseli, da Ciril še živi. Ker se od leta 1912 ni oglasil, je stric mislil, da je morda utonil v morju, ko se je vedno tako rad kopal. Stric ga je nameraval leta 1914 v počitnicah obiskati v Beogradu, a politične razmere tedaj tega niso dopuščale. Sarajevski atentat, nato pa začetek prve svetovne vojne snidenja očeta s sinom niso omogočile.

Jasno je, da se je Ciril udeležil tudi te vojne na strani Srbov proti Avstriji. Udeležil se je tudi žalostnega pohoda — umika prek albanskih gora na otok Krf. Oslabljeno je tako, da je moral v bolnišnico. Le-tu, kjer se je zdravil, je bil tudi zdravnik italijanskega Rdečega križa iz Rima, katerega se je Ciril tako prikupil, da ga je vzel s seboj v Rim. V Rimu ga je dal šolati naprej, ob koncu leta 1918 pa je že bil nastavljen kot uradnik pri našem poslaništvu v Rimu. Slovenci, ki so bili takrat v Rimu in pozneje, se ga še danes s hvaležnostjo spominjajo, ker je vsakemu, kdor je imel tam opravke, z uspešnimi intervencijami, marsikateremu tudi gmotno, pomagal. Bil je poročen z Italijanko, kar mu je pripomoglo do vstopa tudi v marsikatero italijansko družino. Zato ga je poslaništvo uporabljalo večkrat za delikatne posle, katerim drugi uradniki niso bili kos, ker niso imeli vstopa v italijanske politične kroge. Mnogo je tudi potoval, večkrat v Pariz, v Združene države in drugam. V Sloveniji je bil trikrat, prvič, ko se je poročil leta 1922, nato pri očetovem pogrebu leta 1931 in končno pri Jaroševi promociji leta 1937.

Pred drugo svetovno vojno je bil na podlagi nekih intrig prestavljen za nekaj mesecev v Beograd, nakar je bil dodeljen našemu poslaništvu pri Vatikanu. Na tem mestu ga je zalotila druga svetovna vojna. Tako je lahko pod okriljem Vatikana in ker je bil poročen z Italijanko ostal v Rimu. Med vojno je bil povezan z mednarodnim Rdečim križem in pomagal marsikateremu antantnemu državljanu, zlasti pa Zidom, da so se rešili. Za to je bil po smrti

odlikovan z zlato medaljo. Ko pa so leta 1943 zasedli Nemci Rim in Italijo, so leta 1944 po nekem nerodnem naključju prišli na sled njegovemu delovanju, ga ujeli in mučili ter obsodili na smrt. Rešil ga je neki italijanski kardinal, pa tudi že antantni vojaki, ki so zasedli Rim. Po vojni ga je naše poslaništvo v Rimu znova nastavilo in izkoristilo zlasti njegovo poznavanje rimskih razmer. Veliko zaslug si je Ciril pridobil posebno v času mirovnih pogajanj v Parizu, kjer je s svojo spretnostjo in poznavanjem rimskih krogov prišel do marsikaterega važnega dokumenta. Umrli je leta 1946.

Oba brata sta nam lahko za vzgled, kako se služi domovini. Niti prvi niti drugi si ni naredil nobenega premoženja, niti hiše ni imel nobeden. Kar sta storila, sta storila iz pristne ljubezni za svoj narod. Darovala sta narodu največ, kar človek more dati, dala sta svoji življenji. Lep naj bo nanju naš spomin!

Zorko Kotnik

Muševa mati — Jožefa Skobir

Nekoč, pred kakimi šestdesetimi leti, je stala mlada, štirinajstletna deklica iz Podgorja pri Slovenjem Gradcu s svojimi prijateljicami na vrhu Uršlje gore in se veselila ob čudovitem razgledu, ki se obiskovalcu nudi z vrha gore daleč po naši lepi deželi. Pogled ji je takrat splaval z vrha tudi sem dol na »hotuljsko« stran, na Podgoro, v Kotlje, na Brdinje. In takrat ji je bilo, kot da bi bile vstale v njej neke nejasne slutnje, da je prestrašeno vzkliknila: »Joj, dekleta, poglejte vendar dol v Kotlje, so pa res čisto v ,kotlu'! Tukaj pa jaz že za vse na svetu ne bi hotela živeti! Tu mora biti tako samotno in tako strašansko dolgočas, da bi človek umrl!«

O, ironija usode, ironija človeškega življenja! Tista mlada deklica, ki je tedaj stala vrh Uršlje gore in zrla sem dol z nekakim skritim strahom pred Kotljami v srecu, je bila Muševa mama — Jožefa Skobir!

Družina Franca Kotnika, višjega železniškega uradnika. Sedijo od leve proti desni: Ciril, mama, Jaroš, Mici, Rajko, stojijo od leve proti desni: Bogomil, Mirko, Franc

Celih 53 let je preživela pozneje tukaj med nami pri Mušu na Brdinjah v Kottljah. Mogoče bi še dolgo živela med nami, če je ne bi pred nekaj dnevi po usodnem naključju na cesti povozil avto in jo smrtno poškodoval. In glejte zopet ironijo človeškega, ironijo njenega življenja! Umreti je morala ravno zaradi avtomobila, kateremu ni nikoli v življenju zaupala in ki se mu je podzavestno vseskozi izogibala, tako da se v življenju nikdar, nikoli, nikamor ni hotela peljati z njim. Nitj se ni hotela peljati s svojim sinom, še manj pa seveda s kom drugim.

Dragi pogrebci, dragi sorodniki, znanci in prijatelji! Pokojna Muševa mati, od katere se sedaj tukaj na hotuljskem pokopališču za vedno poslavljamo, je bila rojena marca leta 1900 pri planinskem kmetu Vravarju v Podgorju pri Slovenjem Gradcu. Zelo zgodaj, komaj štiri leta stara, je izgubila starše in ostala sama pri tujih ljudeh. Sama do leta 1919, ko se je poročila z Znidarjevim sinom Antonom Skobirjem iz Suhega dola. Leta 1922 sta kupila Muševo posestvo na Brdinjah in se priselila k nam v Kottlje.

Rodila je sedem otrok. Dva sta umrla pred njo, pet pa jih še živi. Življenje je bilo takrat na takšnih malih »fretah«, kakršen je Mušev »grunt«, težko. Veliko jih je hotelo biti sitih in oblečenih, zaposlitve, dela in zaslužka, kakor je to dandanes nekako samo po sebi umevno, pa tedaj ni bilo. Vsi so bili doma, in mati je bila z njimi, kajti življenje Muševe matere je bilo samotno! Že po naravi je bila vase zaprta ženska, ki je ljubila samoto, saj je v njej zrasla, saj je že v rosnih mladosti ostala sama. Pa tudi pozneje v življenju je bilo pogosto tako. Oče je odhajal večkrat po več dni od doma po svojih poteh, ona je pa ostajala sama. Sama s posestvom in živino, sama z otroki. In tedaj v tisti samotni, po večerih, brez električne luči, tedaj, ko so čakali, kdaj se vrne oče, takrat je mati zbrala okrog sebe otroke in jim v kuhinji ob plapolajoči svetlobi odprtega štedilnika pripovedovala pravljice! O krutem graščaku Viderdresu, ki je mučil kmete tlačane, o divjem možu na Plešivcu, o povodnem možu na Uršlji gori in Pohorju, o žal ženah v Kotniških pečeh. Otroci so jo takrat strahoma poslušali, toda posredno je materino pripovedovanje gotovo pripomoglo, da so se, ko so odšli od doma, znašli v življenju in prišli naprej.

Sama je bila in ostala tudi, ko so otroci odrasli in odšli v svet. Sama, še posebno po smrti moža pred štirimi leti. Smrt sina, pozneje pa bolezen in smrt moža sta jo močno prizadeli. Ob smrti je možu obljubila: »Saj ne boš dolgo sam, čez štiri leta pridem za teboj!« In bodo štiri leta!

Osamljenost je bila tudi vzrok, da je rajnka v zadnjem času mnogo hodila na pokopališče. Hodila je predvsem po večerih. Sama je skrbela za grob moža, za rože na njem. Skrbela pa je tudi za grobove zapuščenih, pozabljenih ljudi. Večkrat se je zato zgodilo, da je predstavila nekaj rož z bogato okrašenih grobov na zapuščene, od nikogar vzdrževane grobove. Želela je, da bi si bili ljudje vsaj v smrti enaki.

Dragi prijatelji! Muševa mama je imela v svojem življenju le malo dobrega, pač pa veliko dela in trpljenja. Kdor jo je poznal, ta je vedel, da je bila kljub zaprtosti vase

dobra, zlata duša. Kogar je imela rada, tega je imela skozi vse življenje; vedno in povsod ji je bil dobrodošel. Takšna je bila tudi do nas, doraščajočih fantov, ki smo se po večerih zbirali pri Mušu pred vojsko in še dolgo po njej. Ni se sicer mešala med nas, toda trpela nas je in rada je videla, da smo prihajali. Kolikokrat je še v zadnjih dneh svojega življenja poudarila: »Da, takrat, ko ste se fantje zbirali pri Mušu, ko ste peli, vriskali, plesali in muzicirali — takrat je bilo najlepše v življenju in pri Mušu, tako nikoli več ne bo!«

Res je! Takrat, ko so pri Mušu skoraj vsak dan pele citre, violina, harmonika in drugi instrumenti, takrat, ko so poleg domačih godcev Tončka, Pepija, Gelke, prihajali še Rožijev Maksi, Ladinikov Franci, Černjakov Franci, Naceski, Smonkarjevi in še drugi muzikantje, z njimi pa mi drugi fantje, takrat je bilo zares lepo! Hvala ti, Muševa mati, da si tedaj potrpehla z nami, da nas nisi nikoli kregala in se jezila nad nami!

Poleg osamljenosti in dela na »gruntu« in polju, ki jo je spremljalo skozi vse njeno življenje prav do smrti, so ji pomenili vse in ji bili v ponos njeni otroci. Svoje otroke je ljubila s pravo materinsko ljubeznijo, ljubila jih je vse enako, sinove in hč-

Ajnžik

Z nobenim purgarjem k'ne grem jaz tavšat

»Češena si Marija, gnade si polna, gospod je s teboj, ti si, Marija, žegnana med ženami in žegnan...« je v lepo julijsko delavniško jutro na vsem lepem zadonel močen glas moškega molivca, hip nato pa je že zadonela zborovska »sveta Marija«.

Travnekarjeve žanjice, ki so bile na Opriesnikovi njivi, so se najprej prestrašile, potem so se pa začudile. Iz globače v Rutarjevem lesu so iz ride prihajali pogrebci in radovedne žanjice so hitro zvedele: pri Jezerčniku, malem pavru na libeliški strani, so imeli mrliča in tega so nesli na pokopališče na Faro. Predaleč je namreč do Jezerčnika, zato se novica o smrti ni zvedela na naš kraj.

Ob pogledu na zemljevid Slovenije je podoba, kot da ima Slovenija na vzhodni meji nekakšen žep. Goričko, ki je del Prekmurja, nekako izstopa iz zaokrožene meje Slovenije, stiska se namreč med sosednjo Avstrijo in Madžarsko. Prav takšen žep dela na severni meji občine Ravne na Koroškem Jezerčnikov grunt, ki leži v katastralni občini Tolsti vrh, čeprav je njegova lega močno poveznjena na libeliško stran. Čudno: Gampret in Pisar, ki sta precej bliže Ravnam, spadata pod občino Dravograd, veliko bolj oddaljeni Jezerčnik pa pod Ravne. Ne samo občinska meja, tudi področja far in meje gozdnega sektorja, so na tem kraju šle do nedavna čudno navzkriž.

Zakaj je prišlo do take zmešnjave na tem vrhu, so vedeli povedati stari ljudje. Svet, na katerem je sedaj Jezerčnik, je bil nekdanj last Šteknije, največjega kmeta na Tolstem vrhu. Šteknje je dal nemu svojemu hlapcu na odročnem kraju, na skrajni severni meji svojega grunta šestintrideset

re. Če je nanese pogovor nanje, si na njenih očeh lahko spoznal, kaj čuti in koliko ji pomenijo, kako so ji pri srcu.

Kakor da ima vsak človek na svetu nekaj, s čimer se tolaži in kamor se zateče, ko mu je hudo, tako je imela in tudi naša pokojna Muševa mati svojo tolažbo v rožah. Njene rože, kdo jih ne pozna?! Vsa okna, vrt in še zunaj na gorici, povsod jih je polno. Povsod so cvetele in kako cvetele! Tako kot nikjer drugje. Bala se je zanje, skrbela je zanje. Če je bilo seno na travniku in je grozilo, da bo zadnji voz sena ostal zunaj, da ga bo zmocilo — rože so dobile svoje!

Ljubezen do rož, ljubezen do otrok, do dela, skrb za grobove, veselje do petja in muzike, skromnost in želja, da človek drugim nikoli ne bi povzročal sitnosti in skrbi — vse to, dragi pogrebci, so v življenju lastnosti dobrega, poštenega človeka. In tak dober človek je naša Muševa mati vse svoje življenje bila!

Draga Muševa mama! Hvala vam za ljubezen, za poštenost, za skrb, za delo, za rože, za vse! Počivajte v miru v domači »hotuljski« zemlji, naj vam bo lahka! In rože, ki ste jih v življenju tako zelo ljubili, naj krijejo vaš grob!

Kottlje, avgusta 1974

Rok Gorenšek

joh sveta. Hlapec si je tu svet iztrebil, posekal je les in grmovje, izkopal panje, da je imel nekaj malih njivic, si postavil bajto in hlev, se oženil in začel avžvati na svojem. Čeprav zveni ime Jezerčnik lepo slovensko, ni znano, zakaj se je to ime tega grunta prijelo, tod okoli ni namreč nobenega jezera.

Vsa leta dela Jezerčnik težave vsem tistim, ki morajo tja spraviti kakšno pošto. Za dolgoletnega in priletnega občinskega poštarja Šaverja to gotovo ni bilo lahko. Odročno je tudi za razne popisovalce in aktiviste ob volitvah.

Sodeč po tem, da so se do nedavnega za Jezerčnikov grunt pipali občina Ravne, prevaljska fara in gozdarski obrat Ravne na eni, občina Dravograd, libeliška fara ter gozdarski obrat Dravograd na drugi strani, bi lahko sklepali, da je pri Jezerčniku čudna bogatija. Vendar je prav nasprotno res. Šteknje, ki je dal ta svet hlapcu, je že vedel, kaj je dal. Prav gotovo je na tistem kraju bolj špuravo rasel les, saj imajo vse njive, poleg tega da so brežne, zelo tenko zemljo, bogate pa so s pečovjem, ki ti vrže merjasca, da ga dobiš v glavo. Ob dobri letini ti da taka freta za sproti za skromno življenje. Včasih so pravili, da pri Jezerčniku še z mrličji trpijo, ker jih morajo tako daleč nositi.

Glede verskih zadev so se Jezerčniki leta osemindesetdeset zmenili z libeliškim župnijskim uradom. Rajna Jezerčnikova mati zato že sme počivati na libeliškem britofu, njenega moža pa so še morali nositi mimo Trotovega križa čez Šelemperk in Petkovec na Faro.

Tudi pri prodaji lesa so sedaj Jezerčniki na boljšem. Ko je še bivša tolstovrška za-

druga barantala z lesom, so morali prihajati sem k Jagru na obračune. Ko je s prvim julijem triinšestdesetega leta prevzelo gozdno gospodarstvo v upravljanje tudi privatni les, je obrat Ravne prepustil gozdnemu obratu Dravograd Jezerčnikov les.

Nerešena pa je še vedno občinska meja, kajti občini Dravograd in Ravne še vedno čudno spoštujeta meje katastralnih občin, kakršne so bile že za Marije Terezije. Zategadelj se morajo Jezerčnikovi po občinskih opravkih še vedno voziti mimo Dravograda na Ravne.

V mladosti sem bil večkrat pri Jezerčniku. K Pódrčniku na Libeliški gori, ki je precej nižje od Jezerčnika, smo nosili h kavcu delat hodni prt. Pred vojno smo se namreč tudi še pri nas štatili z laneno setvijo, teritvijo in izdelovanjem domačega prta. Za posteljino, moške srajce in brisače je moral biti hodni prt. Mimogrede omenjam, da sem v življenju ponosil tri hodne srajce.

Te poti na Libeliško goro so bile za mene posebno doživetje in se jih po tolikih letih še vedno spominjam. Na to pot nisem šel sam, pomagal sem nesti hlapcu ali dekli, kajti imeli smo navadno za dva žaklja kvončičev. Do Štebarskega križa je pot strma, od tam naprej pa je skozi zložna, vmes je le tu in tam majhen klanec ali graben. Skozi Biderši les prideš do razpotja pri Jakoplji tabli. Od tam naprej se mi je zdela pot zelo skrivnostna. Kot bi stopil v temačno dvorano: les, vsenaokoli les. Na tej nicini namreč raste les bolj hitro kakor pa na sončni strani Tolstega vrha. Lahen vetrič se nekako boječe podi med košatimi krošnjami, pirava veja kdaj pa kdaj zapoka pod nogo. Kdo bi poznal toliko sort ptic, ki te na tej poti spremljajo s svojim žvrgolenjem. Na desni roki zapuščaš Gampreči Pikel, skrivnostni, z gostim košatim drevjem poraščeni prepad, kjer je pravi ptičji raj. Ker je les zelo gost in zaokroža vsak posamezen grunt, ne zgledaš cimprovja prej, da že v njega trkneš. Še od sosedu do sosedu se redko kje vidi. Pogled je odprt le na črneško in libeliško ravnino, kjer teče Drava. Vendar se od tam Drava ne vidi, ker teče v globoki strugi in ker jo zakrivajo jeziki borovega lesa ali drugega drevja. Šele pri dravograjskem Kolovratu se prikaže na dan in ob sončnem vremenu odbija kakor »špegel« svetlobo na Črneško in Libeliško goro. Čudno sem gledal prvič na svet tam na oni strani Drave, ko mi je hlapec rekel, da je tam že druga država in da drugače marnejo. Vendar tisti svet tam se mi ni videl nič drugačen kakor naš.

Prvi paver na liberiški strani je Gampret, kjer še danes stoji cimprovje. Druga kmetija je Pisar, ki pa obstaja le še v mapi. Cimprovja že davno ni več, po nekdanjih njivah pa raste les kakor solata. Dolgo je že tega, kar je tam pogorelo. O tem dogodku sem čul to zgodbo. Neke noči sta šla tam mimo dva orožnika na nočno patroljo. Pred hišo sta videla znošeno fantoro in čula sta ženski glas: »Si stóli že zanesel vun?« Orožnika se za vse to nista zmenila. Ko pa je pri Pisarju še tisto noč pogorelo, je njuno pričevanje bilo dokaz, da so sami zažgali.

Omenil sem že, da je bila ta pot zložna. Če pa neseš na rami cel žakelj kvončičev,

ki sicer niso bogvekakoli težki, so pa zato toliko bolj avbetni za nositi, jih moraš vedno bolj pogosto predevati z ene rame na drugo. Počasi tudi to ne pomaga več in si moraš odpočiti.

Na tej poti sva imela vselej isto postojanko: pri Jezerčniku. Pri tej hiši sva se ustavljala že prej, ko pa se je leta dvaintrideset priženil tja Kólarjev Lipi, ki je bil naše zlahte, sva se k Jezerčniku še bolj poupala. Še danes ne morem pozabiti, kako dober mošt so zmeraj imeli, k temu so dali urezati tudi kruha. Radoveden sem, kaj bi moral dati sedaj gostu na mizo, da bi se mu tako uslužil, kot so se nama takrat te dobrote.

Prišla je vojna in od tistimal se z lanom ne bajžamo več. Zato so se zame nehale tudi te, tako zanimive poti na Libeliško goro. Med vojno in po njej sem bil nekajkrat pri Ridlnu, vendar sem se peljal okoli na Dravograd, tako da mi pri Jezerčniku ni bilo grieda.

Naneslo je tako, da sem moral to jesen na vsem lepem k Jezerčniku. Nepričakovano sem dobil pošto, da je Jezerčnik umrl.

Tudi Jezerčnikovo ni sedaj več Bogu za hrbtom. S kratkim priključkom so povezani na gozdno kamionsko cesto Dobrava — Trotovo križ. Pri tem priključku se cepi tudi kamionska cesta na Libeliče. Zategadelj mi sedaj ni bilo treba iti k nogam mimo razpoti pri Jakoplji tabli, ampak sva se tja peljala s prijateljem. Ko sva se tistega oktobrskega jutra bližala Jezerčniku — priključek zaradi mokrote ni bil prevozen — je bilo vreme še nekako prizanesljivo. Cotave, breje megle so se sicer vlačile po lesih, vendar rosilo ni. Bil je dan, kakršnih je bilo preteklo jesen zelo malo. Zaradi megle nisva zagledala domačije prej, ko bi lahko dosegla marof z roko. Prvo, kar sem zagledal pri Jezerčniku, me je stisnilo pri srcu. Na mali in zelo strmi njivi je bil razvožen in rastrosen gnoj. Čisto malo ga je bilo, niti prva leha ni bila skozi. Tega je rajni razvozil tja z garami, pa še te je moral abvati, da se mu niso zvrnile. Dež, ki je bil preteklo jesen vsak dan naređen, ga je pregnal, da je izpregel. Izpregel pa je tudi sam. Vole je dal v hlev, sam se je pa ulegel na pare.

Čudno lep pogreb je imel. Milo se mi je storilo, ko sem videl, da je poleg bližnje in daljne soseske prišlo toliko ljudi iz Libelič, Črneč, Dravograda, Raven, Dobrij in Tolstega vrha. Ko smo prišli na vas, se nam je pridružilo še več pogrebcev. Takrat je posijalo sonce. Kot bi se hotelo rajnemu opravičiti za to, kar mu je letošnje poletje, posebno v jeseni, nagajalo, da za jesensko setev niti merjasca ni mogel privleči izpod strehe. Štirje puobi so mu iz srca zapeli, mi pa smo tako doživeto poslušali:

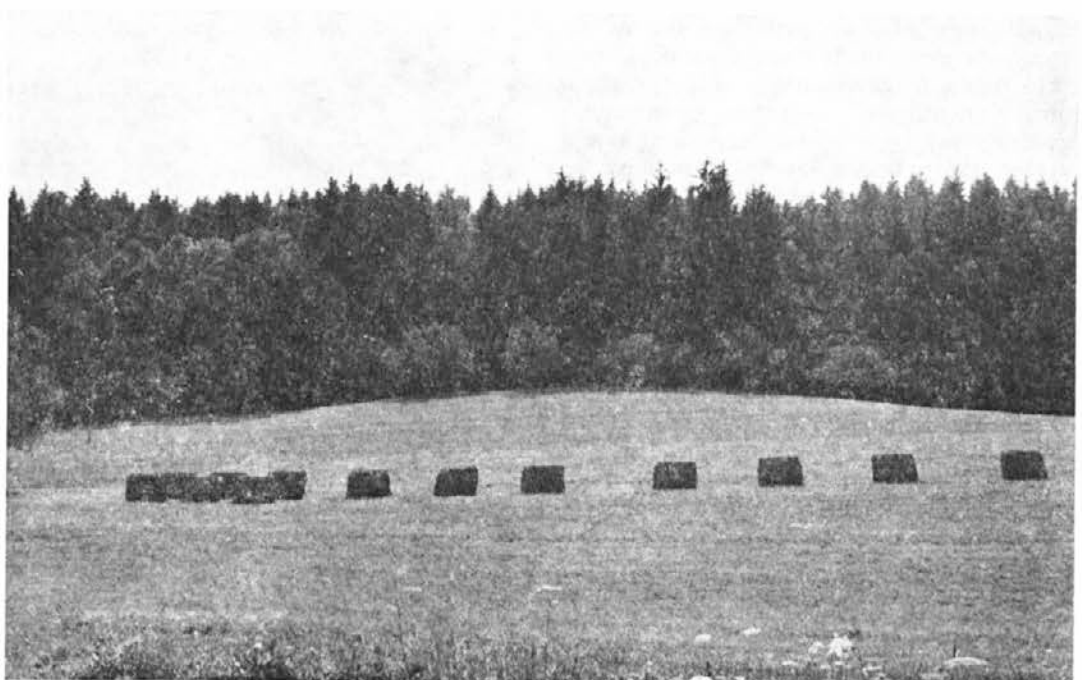
»Polje, kdo bo tebe ljubil,
ko bom jaz v grobu spal?«

Hoja po gozdni kamionski cesti, ki drži od Jezerčnika na Libeliče, je precej daljša od prejšnjih poti in stez. Izogiba se namreč prevelikih vzponov in klancev in je speljana tako, da zajema čimveč kmetij.

Poldrugo uro smo spremljali Jezerčnika na tej poti. Na njej nisem molil za rajnega. Imel sem druge posvetne, a morebiti nič manj pobožne misli.

Omenil sem že, da sem bil pri Jezerčniku zadnjobart pred mnogimi leti. V spominu sem imel borno, razdrapano cimprovje, lopa, dimnice in velika poslovka hiša, podobna veliki parni, marof razdrapan. Nad tem, kar sem pa zdaj videl, sem bil naravnost presenečen. Jezerčniki so si postavili nov marof. Uredili so si kuhinjo, spalnico, samo velika poslovka hiša še spominja na stare čase. Bolj skromno so sicer preuredili hišo, vendar, kar je najvažnejše: prekrita je na novo in s tem obvarovana pred nadaljnjim propadanjem.

Misli so mi pohitele na Šteknijo, nekdanje Jezerčnikovo matično posestvo. Po ustnem izročilu mi je znano, da so tam včasih dobro avžvali. Imeli so veliko glav živine, več hlapcev in dekel, prvega in drugega izbrznika, pastirja in varučko. Ko je pozneje kupil pliberški Metniz, si je že itak mogočno cimprovje preuredil v svojo letno rezidenco. Kako je danes vse to ohranjeno, si lahko vsak sam ogleda. Nič boljše ni pri sosedu Jakobu, katerega je pa uničil črneški Kurt. Metniz in Kurt sta sekala les, štantmani so se menjavali, opu-

Vzorec

ščali sajenje sadnega drevja in zanemarjali cimprovje. Kako žalosten in boleč je pogled na ostanke nekdanje Štekneče in Jakoplje bogatije! Pogled na vso to podrtijo niti ob lepem vremenu ni razveseljiv, ob dežju pa je naravnost boleč. Voda, ki je sicer vir življenja, delo naših prednikov počasi, a vztrajno uničuje. Misli nisem zaključil pri teh dveh propadlih gruntih, kajti takih gruntov je na žalost še veliko. Ni jih treba iskati na tako visokih in odročnih krajih, tudi blizu centrov jih imamo. Ali niso domačije naših prednikov, ki so si jih postavili s krvavimi žulji, del zgodovine našega naroda? Zakaj tako neodgovorno propadajo? Kje naj iščemo vzroke? Pri ljudeh, pri naši družbeni ureditvi, sistemu? Jezerčniki namreč kljub rōdi zemlji in po vsem tem, kar je že prišlo nad nje, vztrajno rijejo po tenki zemlji in z merjascem obirajo pečovje. Vzdržujejo, obnavljajo svojo burno kajžico. Kako resničen je tisti znani stari ljudski rek: »Grunt po ljudeh gor, grunt po ljudeh dol.«

Z nobenim purgarjem k'ne grem jaz tavšat. Verjetno se bo ta naslov zapisu — ki naj bo Jezerčniku v spomin — zdel marsikomu neprimeren. In vendar je primeren. Iz dveh razlogov. Rajni je bil namreč tudi dober pevec in rad je pel. Rad je bil v veseli družbi, veselilo ga je, če je prišel kdo k hiši dobre volje. Pijanim družinam, ki so na svoji poti iz Libelič trkale na njegova vrata, je odklepal ob vsaki nočni uri, jim nosil mošt, pomagal peti in jim delal družbo.

Svoje burne kajžice tudi ni hotel tavšati za nobeno, čeprav je imel za to nič koliko priložnosti. Po osvoboditvi je bilo mnogo praznih in veliko boljših gruntov na ponuj, jaz sam sem mu prigovarjal, naj prebandra na Jakobovo, vendar ni hotel nič čuti. »Nočem, da pri Jezerčniku propade cimprovje,« mi je rekel. Bal se je, da bi raznesel svoje domače gnezdo in vztrajal, četudi za ceno svojega osebnega življenjskega standarda!

Svojo veliko ljubezen do domače hiše, do zemlje, do vsega, kar ga tam gori obdaja, je znal vcepiti tudi svojim otrokom. Sedem jih je, vsi so v službi in znano je, da vsi radi vštati prihajajo domov. Vendar mladi Jezerčniki ne prihajajo domov po kolone in pisanke, temveč zato, da pomagajo delati in svoji rojstni hiši pomagajo tudi z denarjem. Vsekakor posnemanja vredno. Naj bodo mladi Jezerčniki svetel vzgled vsem tistim kmečkim puobom in dekletom, ki so v novem okolju tako hitro pozabili na dom, pozabili, da sta njihova zgarana, morda že celo obnemogla oče in mati potrebna njihove pomoči. Še več. Sramujejo se celo stanu, iz katerega so se sami izlegli ter tako rekoč pljuvajo v svojo lastno skledo.

Ne smem pozabiti na doromutnost in skromnost rajnega. Kljub garanju in trdemu življenju je bil vedno vedrega in nasmeganega obraza, to je bil znak, da je bil v srcu zadovoljen, zadovoljen s tem, kar je imel. Kdo se lahko pohvali s to čednostjo? Saj smo vsi navajeni le jamrati, eni bolj, drugi manj upravičeno, eni iz navade, spet drugi iz kakršnegakoli razloga.

Njegovo skromnost in ponižnost je izdajala tudi njegova govornica. Imel je navado govoriti: »Dva volija imamo, dve krav-

čki, dva telija, na njivički, dva ponjačija mošta smo naprešali« in tako naprej.

Nikjer se ni uveljavljal. Živel je svoje neopazno, nekako skrito življenje, vendar njegove zasluge niso majhne. Takih pavrov potrebuje naš narod še več. Tako zagrizeno zaljubljenih v domačo zemljo, da ne klonejo, pa naj pride nad njih kar hoče. Sedaj namreč tudi naša družba priznava, da je obstoj, trden obstoj privatnega kmeta zelo važen za obstoj našega naroda in da je naseljenost gorskih kmetij in fret še prav posebno v obmejnem pasu zelo važen člen v verigi naše obrambe.

Jezerčnik, ti si pa odpočij!

Zlata poroka zadnjega pudlarja

Draga zlatoporočenca!

Danes sta čula mnogo lepih voščil in srčnih želja. Lepa in ganljiva sta bila oba jubilejna poročna obreda. V potrdilo, da tudi družba pripisuje vajinemu jubileju vso pozornost, je civilni obred zlate poroke opravil sam predsednik občinske skupščine. V imenu nas vseh, ki sta nas povabila, da z vama praznujemo in se poveselimo, vama izrekam vse najboljše, skratka vse tisto, kar danes sleherni med nami čuti v svojem srcu, pa tega ne more na glas povedati.

Upam, da mi ne bosta zamerila, če se bom za nekaj trenutkov, z nekaj skromnimi stavki povrnil pet desetletij nazaj. Uvodoma poudarjam, da s tem ne želim odpirati vajinih že davno poceljenih, toda nikdar pozabljenih ran. Moja želja je, da bi znali ceniti delo in sadove vajinega skupnega življenja.

Dragi stric! Težko je bilo vaše delo pri pudlarici in pozneje pri martinovki. Na tem težkem delovnem mestu ste služili kruh za toliko lačnih ust.

Draga teta! Prav tako težko — velikokrat še težje je bilo vaše delo in skrb za številno družino. Ne boste mi zamerili, če vas zdaj primerjam z Vorančevo Huda-bivško Meto, o kateri piše, da je svoje otroke nosila s seboj na njive in odore, kjer so jih zibale tujtjke in jih je iz spanja budil grom. Tudi vi ste nosili svoje otroke s seboj na delo, travniki, njive, zare in odori — vse to je bilo vaše otroško varstvo. Po trudapolnem dnevu ste po večerih ponoči, ob nedeljah in praznikih in ob vsakem prostem času — držali v rokah ribežel in iglo za šivanje ter urejali otroke. Težko je bilo vse to, vendar ni bilo najhujše.

Vajno družino je pogosto obiskovala bolezen. Otroške bolezni so si kar kljuko podajale. Tri otroke sta izgubila. Kdo bi preštel vse tiste počitka potrebne noči, ki sta jih prebedela ob slabi svetlobi petrolejke ali sveče za zdravje svojih otrok!

Pa tudi to ni bilo najhujše. Prišla je nesreča z ognjem in spet je ugasnilo mlado življenje.

Vajino mladost so kalila huda leta prve svetovne vojne. Družinsko življenje so vama zelo otežkočala dolga leta hude svetovne gospodarske krize. Takrat je bilo treba vsak dinar trikrat, štirikrat obrniti. Mladina, ki sedaj dobesedno razmetava denar, si tega ne more predstavljati.

Prišlo je olajšanje. Pepi je odšel v tovarno. Ponosen je lahko še sedaj na to, da vama je takrat dajal vse plače. Pa vendar: prišla je druga svetovna vojna, Pepi je moral na vojsko, težave so se začele znova.

Skozi vse vajino skupno življenje se je vlekla rdeča nit, na katero so bile nanizane samo skrbi in težave, lepih dni sta imela malo. Šele zdaj, na jesen življenja, vama je bolje, kar v svoji skromnosti tudi priznavata.

Naj se vama želje, ki smo vama jih danes izrekli, tudi izpolnijo! Naj živita naša zlatoporočenca!

Ajnžik

5. oktobra sta praznovala 50-letnico skupnega življenja Miha (79) in Neža (75) Paradiž iz Prežihove ulice na Ravnah. 5. oktobra 1934 se je namreč Zmelcarjev sin Miha oženil s sosedovo Travnekarjevo Nežo. Obe ovseti sta bili na nevestinem domu. Zlatoporočenca imata 11 še živih otrok, 19 vnukov in 4 pravnuke

Smučanje z druge plati

V času, ko je smučarska sezona tik pred vrati in ko se tekmovalci mrzlično pripravljajo na prva tako imenovana pregledna tekmovanja, je povsem razumljivo, da nekoliko več prostora namenimo razmišljanju o razmerah v jugoslovanskem smučarskem športu. Kako se pripravljajo naši tekmovalci, kaj od njih pričakujemo, kakšne so njihove realne možnosti? To so vprašanja, ki si jih v letu po svetovnem prvenstvu v St. Moritzu in ko niso več tako daleč olimpijske igre v Innsbrucku leta 1976, postavljajo ljudje, ki jim ni vseeno, da smo Jugoslavlani doslej skoraj praviloma capljali za dosežki tekmovalcev drugih držav.

Trenerji, trenerji...

Med glavnimi »krivci« za poprečne ali celo podpoprečne dosežke naših alpskih smučarjev so bili razen finančnih sredstev in tako razvpitih »neustreznih pogojev za trening« prav trenerji, ki so morali pogoltniti prenekatero kritiko smučarskih delavcev in tekmovalcev samih. Le-ti so si namreč v nekaj letih reprezentančnega staža že nabrali toliko izkušenj, da so znali primerjati in ocenjevati, kaj je slabo, kaj bi moralo biti bolje, česa ne bi smelo biti v odnosu med njimi in trenerjem...

To, da so sicer perspektivni tekmovalci in tekmovalke potem, ko so iz klubskih vrst prešli v reprezentanco in se pripravljali z njo, stagnirali in ostali nedodelani, neizkoriščeni (mislil na to, kar bi pod dobrim strokovnim vodstvom kot perspektivni kader še lahko dosegli), je bilo zadosten alarm in preteča grožnja za vse. Potem so na smučarski zvezi staknili glave in se odločili — sklenili so pogodbo z enim od tujih trenerjev. So morda vrli možje mislili, da bo že en sam tak korak spravil našo smučarico na konja? Kakšna iluzija! Prav gotovo ne za malo denarja je treniral naše fante Avstrijec Alois Kahr (brat veliko bolj znanega in slavnega trenerja avstrijske in pozneje angleške ženske reprezentance Karla Kahra). Bilo je bolje, toda v letu dni ni bilo tega, kar so praviloma vsi upali in pričakovali, ni bilo čudeža-rezultatov, ki bi razveseljevali, čeprav poznavaleci tudi ne morejo zanikati, da je bilo Kahrovo delo brezplodno. Po letu dni so ostali reprezentantje spet brez stalnega trenerja. Ker tako ni moglo ostati, so problem reševali pač začasno — z začasnimi trenerji.

V sezoni pred svetovnim prvenstvom v St. Moritzu je prevzel delo trenerja izbrane vrste bivši reprezentant, trener mariborskega Branika in vodja smučarske šole na Pohorju Tone Vogrinec. Sprva so vsi precej skeptično gledali na to, češ Tona je tako mlad, ne bo imel kdo ve kakšne avtoritete, reprezentantje bodo v njem videli kolega s smučarskih tekem, ne pa trenerja ipd. Tudi Vogrinec je z dokaj mešanimi občutki sprejel dolžnost zveznega trenerja. Izkušnje, ki si jih je nabral v letih aktivnega nastopanja za klub in reprezentanco, so mu pomagale, da je svoje delo začel načrtno in z namenom, da ne bi ponavljal napak svojih predhodnikov. Avtoriteto in zaupanje tekmovalcev vanj in v njegove

sposobnosti je gradil na prijateljstvu in medsebojnem razumevanju. Odnosi v reprezentanci so se tako rekoč čez noč spremenili. Trud vsakega posameznika je samo še potrjeval zaupanje trenerju, njegovim nasvetom, željam in zahtevam.

Prvi vzpodbudni rezultati

Že v prvi tekmovalni sezoni, na katero je tekmovalce pripravljala Tone Vogrinec, so rezultati, doseženi na tekmovanjih doma in v tujini, dali slutiti, da je jugoslovansko alpsko smučanje stopilo korak naprej. V reprezentanci niso bili le rutinirani tekmovalci, ki so poprej leto za letom branili barve našega smučanja na velikih mednarodnih prireditvah. Reprezentančni dres in svoje mesto v vrsti najboljših so dobili mladi, ki so poprej le tu in tam imeli priložnost, da se pridružijo velikemu smučarskemu showu na tujem in ne le na dveh domačih mednarodnih prireditvah v Kranjski gori in na mariborskem Pohorju. Ponudila se jim je priložnost, da tekmujejo z elito svetovnega in evropskega smučanja, da nabirajo izkušnje. Pa ne takih, da bi za vsako ceno morali skozi cilj, čeprav bi potem stali ob veliki tabli ali semaforu z rezultati in potem šteli tiste, ki so še za njimi. Ne.

»Bolje, da nekdo prevozi pet vrat res brezhibno in potem naredi napako, kot da vozi »ziheraško« do cilja. Tak, ki bo del proge prevozil zares dobro in bo šel ven, veliko bolj obeta, da bo s svojo vožnjo nekoč sposoben priti do cilja in doseči dober rezultat kot tisti, ki že od samega začetka vozi počasi, »ziheraško«.« Tako je govoril Tone takrat pred meseci in prav gotovo bi danes povedal isto.

V pretekli smučarski sezoni so tako že štirje Jugoslavlani prišli pod mejo 30 FIS točk (računa se zaostanek za zmagovalcem; čim manjši je, tem boljše so točke; da pa so te priznane, mora tekmovalac vsaj na dveh tekmah v sezoni doseči tako dober rezultat s seveda čim manjšim časovnim zaostankom), kar pomeni, da imajo pravico nastopati na tekmah za svetovni pokal. In Bojan Križaj, Andrej Kozelj, Miran Gašperšič ter Dušan Jaunik so tisti, ki so to »normo« izpolnili, medtem ko je Dušanu Gorišku le za las ušla za 0,70 točke. To hkrati pomeni, da bodo že v tej sezoni imeli možnost štarta v boljši jakostni skupini z boljšimi startnimi številkami in boljšimi tekmovalnimi pogoji, kar jim bo omogočilo ne nazadnje tudi boj za vidnejši rezultat — uvrstitev.

Kdo bo trener ženske reprezentance?

Potem ko je najuspešnejša jugoslovanska udeleženka minulega svetovnega prvenstva Irena Jež zaradi poškodbe hrbtenice morala skrečiti svoje treninge na minimum in se odpovedati nastopom v reprezentanci, je sedaj v vrsti najboljših najstarejša in z največ izkušnjami 20-letna Radovljčanka Barbara-Pika Pikon, ki je skupaj z Ježovo in Mariborčanko Ilko Čerpes nastopala v St. Moritzu. Najbolj rutiniranim in z najdaljšim stažem v reprezentanci Pikonovi, Čerpesovi in Črešnarjevi (tudi slednja je Mariborčanka ali

V mrazu in megli

bolje članica Branika) se bodo v tej sezoni pridružile tekmovalke, ki so doslej nastopale v mladinski reprezentanci.

Trenersko delo ženskega dela reprezentance je v začetku poletja prevzel Jeseničan Marko Žmitek. Dekleta so se pod njegovim vodstvom precej resno pripravljala, zdaj, ko je tekmovalna sezona skoraj tik pred vrati, pa se je zataknilo. Ker se odgovorni na smučarski zvezi niso potrudili urediti Žmitku razmer v jeseniški železarni, kjer je stalno zaposlen in ker zaradi tega ni mogel opravljati in nemočno izpolnjevati svojih obveznosti do reprezentance, je odstopil, še preden se je sezona sploh začela, in to prav v času, ko bi morala dekleta pospešeno trenirati. Namesto da bi šle na trening slaloma in veleslaloma v Kaprun, kjer so bili pred njimi že fantje, so tekmovalke ostale doma. Vprašanje trenerja pa ostaja še naprej nerešeno. Na zvezi sicer pravijo, da bodo poskušali urediti odnose z Žmitkom in mu zagotoviti ustrezne pogoje za delo, kar bi bila tudi najbolj pametna rešitev. V nasprotnem mestu bo »vskočil« in prevzel delo zveznega trenerja smučark Celjan Vili Koražija, ki je že lansko leto, ko je celo reprezentanco treniral še Tone Vogrinec, večkrat priskočil na pomoč.

Cilji so dosegljivi...

Na vprašanje, kakšne so možnosti naših alpskih smučarjev v tekmovalni sezoni 74/75, je poskušal zvezni trener Tone Vogrinec, ki mu pri delu pomaga tudi bivši tekmovalac ravenskega Fužinarja, sicer pa Slovenjgradčan in absolvent VSTK Tomo Levovnik, odgovoriti nekajkrat še v pripravljalnem obdobju. Kot drugje so tudi tukaj napovedi precej nehvaležne. Toliko je tistih če-jev, ki lahko marsikaj postavijo na glavo (poškodbe ipd.)

Treningi, treningi in še enkrat treningi naj bi bili porok za premik navzgor. Tega se nekdanji reprezentant Vogrinec še kako zaveda. Zato ne preseneča dejstvo, da se je sredi poletja odločil za kolesarski trening do Zaostroga v Makarski in na-

Najboljši na snegu pod tritisočakom Kitzsteinhornom

Foto: Egon Kaše

zaj, ki ga je dopolnil še s smučanjem na vodi. Pozneje, ko so fantje nabirali moč in spretnost na Pohorju in v Mariboru, se je spomnil še, da ne bi bilo napak, ko bi se reprezentantje preizkusili še v motokrosu v Orehovi vasi. S tem je naporne treninge uspel popestriti in prav gotovo pridobil še večjo naklonjenost in prizadevnost svojih varovancev.

Štartna osnova — dobre FIS točke, marljive priprave, zdravi in prijateljski odnosi med reprezentanti, želja vseh po čim boljših rezultatih in ne nazadnje po zaslugi smučarskega sklada (ski poola) preskrbljenost reprezentantov z vsemi potrebnimi športnimi rekviziti — zdaj resno obeta, da ne bo ostalo le pri željah in da napovedi niso pobrane iz živega peska. Po Vogrinčevih besedah so ti tekmovalci na tekmovalnih za evropski in svetovni pokal, kjer lahko sodeluje vsaka država le z določenim številom tekmovalcev (in prav zato še toliko bolj), sposobni dosegati uvrstitve pod 20. mestom oz. tam okrog 10. mesta.

Bojan Križaj (17-letni Tržičan), Andrej Kozelj (19-letni Slovenjgradčan), Dušan Jaunik (23-letni Mariborčan), Roman Hölzl (18-letni Ravenčan), Dušan Gorišek (21-letni Radovljčan), pa »veteran« Miran Gašperšič (26-letni Jeseničan) in morda še kdo... so imena izbrancev, ki se bodo prav v kratkem poskušali čim bolj približati trenerjevim željam in ciljem ter pričakovanju nas vseh. Bo tekma za svetovni pokal konec decembra v Kranjski gori že prva stopnička navzgor? Da Tone-tovi varovanci le ne bi zatajili in da se ne bi ponovil dan, kot je bil tisti na svetovnem prvenstvu v St. Moritzu, ko so v veleslalomu vsi »zatajili« in se je uvrstil le poškodovani Gorišek in ko se je razočarani Tone dobesedno razjokal. Preveč truda in žrtev je bilo vloženo v priprave, da bi priložnost za uvrstitev Križaja, Gašperšiča in Kozelja tako lahko šla po zlu!

Svetovni pokal — smučarski show

Ko že toliko govorimo o točkah in o tekmovalnih za evropski in svetovni pokal in ker je tudi Jugoslavija med prirediteljicami največjih smučarskih tekem na svetu s slalomom za moške v Kranjski gori (»Pokal Vitranc«) in veleslalomom za ženske na Pohorju (»Zlata lisica«), ne bi bilo napak, če povemo, kakšno to tekmovalje sploh je in kako je nastalo.

Ideja za tekmovalje se je porodila v glavah kolesarja in smučarja. Kolesar je bil francoski Švicar Serge Lang, ki je kot novinar dopisoval v športne liste širom po svetu. Smučar in poznavalec kolesarskega športa je bil Michael Clare, sodelavec francoskega športnega dnevnika L'Equipe. Oba sta si želela smučanje še bolj popularizirati in poskrbeti za čas mirovanja med olimpijskimi igrami in svetovnim prvenstvom.

Po vzoru avtomobilskega svetovnega prvenstva in kolesarske trofeje »Colombo« sta želela narediti tudi tekmovalje smučarjev. Njihove uspehe na tekmah naj bi točkovali in ob koncu sezone naj bi tako dobili ne le najboljšega smučarja in smučarko, temveč po številu točk tudi najboljšo ekipo sezone.

Tri desetletja po tem, ko so se smučarji prvič pomerili na zimskih olimpijskih igrah v Garmisch Partenkirchnu (1963), se je rodil nov »svetovni šport« — prvo smučarsko svetovno prvenstvo, ki je bilo v Portillu v čilskih Andih leta 1966. Takrat ko je bila Evropa sredi poletja (avgusta), so dekleta in fantje francoske ekipe slavili dotlej svoj največji uspeh — osvojili so 16 od 24 medalj in prav takrat je zasvetila zvezda Jean-Claude Killy. To tekmovalje pomeni tudi nekakšen začetek tekmovalja, imenovanega svetovni pokal.

Sezona 1965/66 je bila preizkus — generalna tekmovalja za SP. Zmagovalca sta bila Marielle Goitchel in Karl Schranz. Pa še nekaj je bilo: tekmovalce, trenerje

Miro Kostanjevec, dipl. ing.

Plan izgradnje športnih objektov

Decembra 1973 je odbor za objekte pri TTKS Ravne pripravil seznam vseh športnih objektov po posameznih krajih v občini Ravne. Iz tega pregleda obstoječega stanja smo ugotovili, da nam v občini manjka, upoštevajoč republiški normativ, 4000 m² pokritih in 21.000 m² nepokritih površin. Omenjeni primanjkljaj nam bolj nazorno kažejo naslednji podatki:

- le ena šola v občini ima telovadnico v pravem pomenu besede;
- v vsej občini ni kegljišča, ki bi zaslužilo ime kegljišče in bi na njem lahko tekmovali;
- v občini ni nobene športne dvorane ali telovadnice, ki bi zadovoljevala norme za igranje odbojke v zvezni ligi, da o košarki in rokometu niti ne mislimo;
- nimamo odprtega plavalnega bazena, v katerem bi lahko organizirali tekmovalje;

in vse, ki so kakorkoli sodelovali v »smučarskem cirkusu«, je nova ideja vzpodbudila. Končno sta pobudnika poskrbela še za mecena. Tekmovalje je prišlo prav francoskemu združenju za pridobivanje mineralne vode, ki si je na ta način delalo reklamo in tako je dobilo tekmovalje tudi svoje ime po kraju blizu švicarske meje — Evian (»Evian FIS World Cup«). Sezona 1966/67 pomeni torej pravi štart svetovnega pokala — tekmovalja, ki se s polnim imenom imenuje »Coupe du Monde de Ski FIS, Trophee Evian«. Tako je svetovni smučarski show slavil premiero. Zvezdi le-te pa sta bila Jean-Claude Killy in Nancy Green...

Sprva je imel »svetovni pokal« prav toliko kritikov kot prijateljev, kar je bilo po svoje celo dobro. V tekmovalje so ves čas vnašali kaj novega, boljšega. V glavnem je šlo za spreminjanje kriterijev točkovanja. Medtem, ko so sprva prišli na svoj račun le »univerzalni« smučarji in smučarke, ki so bili dobri tako v slalomu, veleslalomu in smuku, so pozneje ločili točkovanje po posameznih disciplinah, a ni ostalo pri tem. Ker je povsem razumljivo, da smučarji, ki so v glavnem mladi, ne morejo vzdržati napornih tekmovalj od srede decembra pa do konca marca in selitev s tekme na tekmo, so določili tekmovalja, ki se točkujejo za svetovni pokal (tako je med enim in drugim vsaj 14—20 dni pavze, ki jo tekmovalci izkoristijo za sodelovanje na svojih državnih prvenstvih, za polete iz Evrope v Severno Ameriko in na Japonsko). Velika sprememba pa je tudi delitev tekmovalj za SP v tri cikle.

Tekmovalja za svetovni pokal so v vsem tem času imela svoje junake: »tigrice« iz Kanade Nancy Green, »snežno srno« iz Francije Michele Jacot, »velikega borca« Avstrijca Karla Schranza, »temperamentnega Azzura« Italijana Gustava Thöniya in Piera Grosa, največja junakinja pa je prav gotovo »muhasta Kleinarlčanka« Annemarie Pröll-Moser.

Kdo bo junak-junakinja »svetovnega pokala 74/75« in lastnik velike kristalne krogle (pokala oz. trofeje Evian)? Lov na trofejo se začne prihodnji mesec v Jugoslaviji.

M. Matvoz

— nimamo streljšča za MK in vojaško puško.

Od obstoječih športnih objektov pa jih je 1/4 v takšnem stanju, da so za kakšno širšo športno dejavnost povsem neprimerni.

Odbor za objekte je ob sodelovanju krajevnih komisij in pripombah športnih društev sestavil program objektov, ki bi jih v posameznih krajih zgradili. Seveda moramo ostati v mejah neke razumne nujnosti.

Program »B«, kot pravimo izgradnji športnih objektov, je odvisen predvsem od vseh nas, od naše pripravljenosti dati del svojega dohodka za gradnjo športnih objektov. Ne samo hoteti, tudi odpovedati čemu se bo treba, da bomo s skupnimi močmi zgradili to, o čemer se bomo dogovorili.

Ne glede na to, koliko denarja bomo imeli in kdo ga bo dal, pa nam naj bo vodilo naslednje:

— gradili bomo takšne objekte, ki jih bomo lahko uporabljali vse leto;
— služiti morajo čim večjemu številu občanov;
— biti morajo uporabljivi v čim več namenov;
— to morajo biti predvsem telovadnice ob solah in asfaltirana igrišča za male športe;
— tudi to, da nekateri objekti nedokončani propadajo, ne smemo dovoliti.

Se o nečem si moramo biti na jasnem. Ne moremo vsi imeti vsega. Ne moremo na razdalji par deset kilometrov graditi 4 ali 5 športnih dvoran, ne moremo v vsakem kraju postaviti olimpijskega bazena ali smučarske skakalnice. Lahko pa se dogovorimo, da bomo z zbranimi sredstvi gradili takšne in tako locirane objekte, ki bodo pospešili kakovostno in množično rast športa na Koroškem. In to mora biti naš cilj, ne pa zapiranje v ozke krajevne meje.

Ob večkratnem premlevanju naših želja in možnosti smo izoblikovali pregledne manjkajočih športnih objektov. Ti pregledi naj bodo osnova za nadaljnje razprave.

V prvem pregledu so le naštetni vsi objekti, za katere smatramo, da bi jih morali prej ali pozneje imeti. Tu so zajeti vsi objekti od športnih dvoran do TRIM stez, v drugi razvrstitvi pa so prikazani le večji (in dražji) športni objekti po vrstnem redu, kot so ga postavili po krajih samih. V končnem pregledu pa so ti objekti razvrščeni v zaporedju, v kakršnem bi naj prišlo do njihove realizacije.

A. MANJKAJOČI ŠPORTNI OBJEKTI

1. RAVNE NA KOROŠKEM

a) pokriti objekti

1. telovadnica ob osnovni šoli »Prežihovega Voranca« 800 m²
2. kegljišče 500 m²

b) nepokriti objekti

3. letno kopališče z olimpijskim bazenom
4. igrišča za odbojko
5. igrišča za tenis
6. drsališče, kotalkališče

c) manjši objekti rekreacijskega pomena

7. sankaska proga
8. finenban — tekaška TRIM proga
9. balinišče
10. asfaltna ploskev na Javorniku (40×20)
11. asfaltna plošča v Reki
12. asfaltna plošča v Kotljah
13. mini golf
14. centralno otroško igrišče na Čečovju

2. PREVALJE

a) pokriti objekti

1. telovadnica v sklopu obstoječe šolske telovadnice 400 m²
2. kegljišče 200 m²

b) nepokriti objekti

3. ureditev stadiona (ograditev) ter športnih naprav in igrišč na njem
4. strelišče za MK in vojaško puško s strelno lopo v dveh etažah (na Poljani)
5. balinišče
6. kotalkališče, drsališče
7. bazen v sklopu športnega parka »Korotan«
8. asfaltna plošča (40×20) na Lešah
9. asfaltna plošča na Strojni

3. MEŽICA

a) pokriti objekti:

1. telovadnica ob šoli (40×20)

b) nepokriti objekti

2. nogometni stadion z vsemi potrebnimi atletskimi napravami ter manjša tribuna s klubskimi prostori in garderobami
3. teniška igrišča, ki bodo pozimi drsališče in igrišče za hokej
4. adaptacija kopališča in naprava novih rekreacijskih površin — balinišče, odbojka, košarka
5. otroško igrišče

4. ŽERJAV

1. popravilo telovadnice
2. adaptacija kopališča
3. TRIM kabinet v sklopu telovadnice

4. ČRNA NA KOROŠKEM

a) pokriti objekti

1. telovadnica ob šoli
2. kegljišče

b) nepokriti objekti

3. smučarske skakalnice
4. stadion NK Peca — dokončna ureditev s postavitvijo manjše tribune za gledalce, garderobe in klubski prostori
5. kotalkališče in drsališče

B. VRSTNI RED GRADNJE OBJEKTOV PO POSAMEZNIH KRAJIH

(Po predlogih iz krajev samih)

Kraj	Objekt	Velikost	Opis
RAVNE	športna dvorana	40×20 m	redna šolska telesna vzgoja, igrišče za odbojko, roket in košarko
	kegljišče	500 m ²	4 steze za kegljanje (avtomatsko) 2 stezi za bowling
	kopališče		veliki olimpijski bazen 50×25, mali bazen za učenje plavanja 20×10, okrogli bazen za otroke ϕ 10 m
PREVALJE	ureditev stadiona		ograditev, popravilo obstoječih atletskih naprav in naprava novih
	strelišče		novi strelišče za MK in vojaško puško na Poljani s strelskimi jaški na 50, 100 in 200 metrov in strelsko lopo v dveh etažah
MEŽICA	telovadnica ob šoli	40×20 m	adaptacija obstoječe telovadnice v telovadnico za orodno telovadbo; nova telovadnica za redno telesno vzgojo in igranje odbojke, roket in košarke
	stadion		adaptacija igralne ploskve, naprava novih atletskih naprav, manjše tribune s klubskimi prostori in garderobami
	tenis		dokončanje gradnje teniških igrišč, ki bodo pozimi služila hokeju in drsanju
ŽERJAV	telovadnica		adaptacija obstoječe telovadnice in ureditev TRIM kabineta
	kopališče		popravilo bazena in ureditev rekreacijskega prostora
ČRNA	skakalnice	90 m, 40 m	že začeta gradnja, dokončati zemeljska dela, most in stolp
	telovadnica	28×14 m	v sklopu obstoječe šolske telovadnice zgraditi novo telovadnico za osnovno telesno vzgojo in za igranje odbojke in košarke
	nogometni stadion		dokončna ureditev s pomožnim igriščem, ureditev atletske steze in naprav, manjša tribuna in klubski prostori

C. PREDLOG PREDNOSTNEGA VRSTNEGA REDA GRADNJE VEČJIH OBJEKTOV

Objekt	Velikost	Orientacijska vrednost	Kraj	Opomba
1. telovadnica	800 m ²	6,000.000	Ravne	
2. telovadnica	800 m ²	1,000.000	Mežica	brez tribune
3. skakalnice		1,000.000	Črna	dograditev
4. strelišče		2,000.000	Prevalje	
5. stadion		1,000.000	Mežica	
6. kegljišče	500 m ²	3,000.000	Ravne	
7. stadion		1,000.000	Črna	brez tribune
8. telovadnica	800 m ²	5,000.000	Črna	
9. kegljišče	200 m ²	2,000.000	Prevalje	
10. kopališče		5,000.000	Ravne	
11. kopališče		2,000.000	Mežica	
12. telovadnica	400 m ²	4,000.000	Prevalje	

Cene v zadnjem pregledu so le orientacijske. V pregledih namenoma nismo postavljali časovnih mej. Hitrost in obseg gradnje sta namreč odvisna od zbranih sredstev. Če bo več denarja, bomo gradili več objektov hkrati, če bo denarja manj, pa bo tudi manj objektov. Vsi ti objekti so za posamezne kraje finančno neizvedljivi. Zato se bomo morali resnično vsi zavzeti, da bomo našli poti in načine in zainteresirati čim večje število občanov za naš program »B«.

Ta program je na svoji XIII. redni seji dne 12. 9. 1974 obravnaval IO TTKS občine Ravne ter sprejel predlagani prednostni vrstni red gradnje.

Zürich — pol tako velik kot newyorško centralno pokopališče in dvakrat tako mrtev.

»Kaj je kalif, oče?«

»Mož iz Kalifornije?«

»Zakaj sta si ponos na prednike in krompir podobna?«

»Ker je najboljši del pod zemljo.«

Pametni se opraviči moškemu, če ni imel prav, in ženski, če je imel prav.

Reorganizacija koroškega alpinizma

Koroški alpinistični odsek je v preteklosti z lastnimi močmi in s pomočjo GRS Prevalje vzgojil precej inštruktorskega kadra ter tako ustvaril temelje za množično vzgojo mladih alpinistov. Za letošnje leto so alpinisti sprejeli program dela, ki so ga tudi finančno ovrednotili, vendar se je prav tu zataknilo, ker je vseskozi pičila pomoč planinskih društev letos povsem usahnila. Aprilska analiza stanja koroškega alpinizma je pokazala naslednje:

1. V preteklih dveh letih smo vključili v PD čez 100 mladih. Veliko smo jih zainteresirali za delo v AO.

2. Ustanavljali smo alpinistične šole; na Uršlji gori v januarju 1973 je bilo 27 udeležencev. Glede na slabo finančno stanje pa smo letno šolo organizirali v obliki tedenskih vaj v dolini. Vaje so bile vse leto v Črni in na Ravnah.

3. Organizirali smo tabore (Julijci, Visoke Ture), kjer so se udeleženci izpopolnjevali v letni in zimski tehniki, odpravljali pomanjkljivosti in opravili nekaj dobrih vzponov.

4. Sredi leta 1973 je bilo v Koroškem alpinističnem odseku registriranih 81 članov in pripravnikov; podrobnejša primerjava stanja z aprilom 1974 pa kaže naslednji padec.

	1973	1974
Črna	17	2
Mežica	13	1
Prevalje	10	2
Ravne	30	16
Dravograd	6	—
Radlje	5	—

Vzroke za takšno stanje moramo iskati predvsem v matičnih PD, ki nam niso dajala moralne in finančne podpore.

Ker kljub večkratnim urgencam ni prišlo do seje meddruštvenega odbora za planinstvo Koroške, smo na zboru koroških alpinistov 10. junija 1974 predlagali reorganizacijo alpinizma v Mežiški dolini.

KAO je kot občinska organizacija v preteklih 12 letih s šolami, tečaji in tabori razvil alpinizem v vseh krajih Mežiške doline ter ga postavil na vidnejše mesto v planinski orga-

nizaciji, predvsem v PD Ravne in Črna. Z reorganizacijo TTKS pa je alpinizem enakopravno obravnavan z drugimi športnimi panogami, zato je tudi urejeno redno financiranje od TTKS Ravne.

Ker so to dobri temelji za nadaljnji razvoj, je bil tudi soglasno sprejet predlog nove organizacije alpinizma v Mežiški dolini.

1. Ustanoviti strokovni odbor za alpinizem pri TTKS Ravne. Cilj naj bi bil enoten razvoj alpinizma po vseh krajih Mežiške doline, njegove glavne naloge pa bi bile predvsem vzgojne. V sestav tega bi lahko prišla tudi GRS Prevalje.

2. Ustanoviti AO Črna s sekcijo v Mežici in AO Ravne, s sekcijo v Prevaljah.

Njihove glavne naloge bi bile: skrbeti za razvoj PD, vključevanje mladine v PD, skrb

Rok Gorenšek

V VOLGOGRAD

»Za vse tiste, ki si bodo ogledali tudi Volgograd (bivši Stalingrad), je budnica jutri zjutraj, 9. julija 1973, že ob pol peti uri po moskovskem času, to je ob pol dveh po vašem, jugoslovanskem,« nam je zvečer po ogledu Kutuzovljevega prospekta in panorame borodinske bitke dejala naša Inturistova vodnica Nataša pred velikanskim moskovskim hotelom »Rusija«, izpred katerega je prelep pogled na nasproti stoječe starodavne, nazobčane in z mogočnimi obrambnimi stolpi iz temnordeče opeke utrjene kremeljske zidove. Na stolpih sijajo ponoči velike rubinaste peterokrake zvezde, ki se vidijo kilometre daleč prav do roba ogromne ruske prestolnice. Tudi zlato bleščeče se kupole cerkva za obzidjem se vidijo, predvsem pa čudo starodavne ruske umetnosti — cer-

kev Vasilija Blaženega na bližnjem Rdečem trgu.

65 od skupno 87 Jugoslovancev se nas je zbralo drugo jutro. Večinoma smo bili Slovenci in Zagrebčani, med njimi tudi vsi štirje Korošci: moj kolega Franc Čas z ženo Mojco iz Šentjana, moja žena Štefka in jaz. Na kratko, čisto »po rusko« nas je Nataša seznanila s programom naše poti. Prtljaga ostane v hotelu, s seboj je treba vzeti le fotoaparata. Z avtobusom se odpeljemo na 60 km oddaljeno letališče Vnu-kovo, od tam pa s štirimotornim Il-18 proti Volgogradu. Polet bo trajal približno 1 uro in 40 minut, zajtrk pa bo na cilju.

Sledil bo avtobusni ogled mesta in njegovih znamenitosti: planetarija in filma o stalingrajski bitki ter povojni obnovi porušenega mesta, Trga padlih borcev iz državljanske vojne, zgradbe, v kateri je bil ujet feldmaršal von Paulus, hiše Pavlova, vojnega muzeja, pristanišča in promenade ob Volgi. Nato izlet s hidrogliserjem 70 km po Volgi navzdol do vhoda v Volgodonski kanal, kosilo in ogled veličastnega spomenika branilcem mesta v II. svetovni vojni na Mamajevem kurganu (hribu). V zgodnjih nočnih urah povratek z letalom v Moskvo in večerja na letališču, ker bo zanj v hotelu že prepozno.

Jutro je bilo prekrasno, nebo brez oblačka, sonce že visoko, vožnja po skoraj še praznih, za naše pojme neverjetno širokih moskovskih ulicah pa zanimiva. Mesto je še spalo, kajti delati začnejo šele ob 9. uri, po našem ob 7. uri zjutraj. Najprej smo se vozili skozi stare predele, nato pa skozi nove, kjer levo in desno rastejo nove mestne četrti. Ker vse gradijo na industrijski način (na gradbiščih stavbe le bolj sestavljajo), je pogled na velikanske bloke dokaj enoličen. Močan vtis pa seveda zapusti obširnost gradenj in velikost posameznih objektov; za naše pojme je vse razsežno in veliko.

Kmalu so se na obeh straneh ceste pojavili brezovi gozdovi Podmoskovja. Križali smo avtocesto, ki obkroža Moskvo, kmalu zatem pa smo že zagledali letališče Vnukovo I. Da je za državnike in diplomate, nam je povedala Nataša, mi pa smo nadaljevali vožnjo še nekaj kilometrov naprej do Vnukova II.

E. V.

Onstran vertikale

Kmalu so se na obeh straneh ceste pojavili brezovi gozdovi Podmoskovja. Križali smo avtocesto, ki obkroža Moskvo, kmalu zatem pa smo že zagledali letališče Vnukovo I. Da je za državnike in diplomate, nam je povedala Nataša, mi pa smo nadaljevali vožnjo še nekaj kilometrov naprej do Vnukova II.

Pisee na Rdečem trgu

Povsod je bilo veliko potniških letal, največ reaktivnih raznih velikosti in tipov: tupoljevi, jakovljevi, antoni, iljušini in ne vem, kakšni vse še. Kmalu smo sedeli v našem Il-18, v katerem je prostora za 100—120 ljudi, in sicer v prednjem delu, tik za pilotsko kabino s pogledom na motorje in štirikrake propelerje, ki so se začeli vrteti in vzleteli smo.

Pogled iz letala na zemljo je bil čudovit. Pod nami so bežali gozdovi Podmoskovja, Moskvo namreč obdaja 100 km širok pas gozdov, ki ga imenujejo »pljuča Moskve«. Leteli smo nad mestimi in tovarnami, nad gosto naseljeno pokrajino okoli Moskve na 4000—5000 m višine. Z nami so potovali tudi Rusi, med njimi ženske z majhnimi otroki. Tedaj je prišla v kabino stjuardesa in na posebne kljuge nad sedeži, kjer so bile matere z otroki do treh let, obesila posebne viseče mreže, na katerih so bile igračke. Matere so v te mreže vtaknile otroke, da so se zibali in bingljali v njih ter se igrali. Ni kaj reči — domiselno in praktično.

Pri poletu z ruskim letalom tudi izgubiš strah. Poleg tega, da so nam servirali hrano in pijačo, sta stopila v potniško kabino kar dva od treh članov posadke, se šalila z nami, prisedla in vprašala naše ženske, če se kaj bojijo. Zatrjevala sta, da je polet popolnoma varen in se ni česa bati. Na vprašanje, kdo vendar vodi letalo, sta med smehom povedala, da kar dva, to je posadka in avtomatični pilot.

Pokrajina pod nami se je kmalu spremenila. Naselja so postajala redkejša, žitna polja in plantaže sadnega drevja pa vedno večje. Gozdovi so postajali redkejši, vlekli pa so se od severovzhoda proti jugozahodu vse do obzorja v neskončnih progah, da je videti vsa pokrajina kot velikanska šahovnica. Spomnil sem se zaščitnih gozdnih pasov, ki so jih po II. svetovni vojni zasadili po brezmejnih stepah — o tem smo se pred leti učili v kmetijski šoli. Sedaj pa sem na svoje oči videl, da so

ti pasovi, ki naj varujejo polja pred suhimi vročimi vetrovi, postali resničnost. Začuden sem bil le nad velikanskim delom, ki je bilo opravljeno, saj so se pasovi gozda vlekli stotine in stotine kilometrov daleč.

Videli smo tudi, da zbirajo vodo za namakanje, kajti kjerkoli je bila kakšna rečica, že je bila z jezom pregrajena in ob njej nešteto umetnih jezer. Zasejani kompleksi njiv pod nami so postajali vedno večji in vedno bolj pravilnih kvadratnih in pravokotnih oblik. Mnogo jih je po obliki spominjalo na naš Šrotnek, le veliko večji so bili. Po sredi je peljala cesta, v sredini farme in hlevi, ločeno od stanovanj, na obeh straneh pa veliki kompleksi plantaž. Pri preletu neke njive sem nalašč gledal na uro in skoraj pet minut je trajalo, da jo je letalo preletelo. Zdi se neverjetno, pa je vendarle res.

Se v Moskvi sem poslušal vremensko napoved, in ker je bila ugodna, sem oblekel samo srajco in hlače, pa še kolega sem prepričal, da je pustil suknjič v hotelu. Res je bilo vreme ves čas lepo, naenkrat pa se je letalo zarilo v goste oblake, postalo je temno in v kabini so se prižgale luči. Lepa reč, priti tako daleč, potem pa ničesar videti! In še pristanek na slepo, kot se nam je zdelo.

Ko je letalo naposled predrlo oblake, smo se znašli v pravem tropskem nalivu. Že precej nizko nad tlemi sem opazil, da ima zemlja podobo lunine površine — krater pri kraterju, kotanja pri kotanji, vse obraslo s travo. Tedaj me je prešinilo: to so sledovi bomb in granat, ki so padale tod pred 30 leti v boju za Stalingrad.

Takrat pa smo že pristali, in čeprav je pripeljal po nas letališki vlakec prav do letala, sem bil vendarle premočen do kože. Vso pot do hotela nismo videli iz avtobusa ničesar razen dežja in megle. Presenetil pa nas je v hotelu odličen in obilen zajtrk, še bolj pa pol ure kasneje sonce, ki je spet posijalo. Volgograjska vodnica pa nas je potolažila:

»Ta dežek je vsaj malo ohladil neznošno pripeko. Pri nas je poleti do 45° C vročine, pozimi pa prav toliko in še več mraza. Dobrodošli!«

Že med poletom sem razmišljal o Volgi, tej največji reki Evrope in evropskega dela SZ. Zaradi dežja in gostih oblakov je seveda nisem mogel videti, mora pa biti pogled iz zraka na 3 do 5 km široko reko gotovo veličasten. In tako mi je prišlo na misel to in ono, kar sem se kdaj o Volgi učil in bral, spomnil pa sem se tudi l. 1942, ko smo vsi z zadrževanim dihom sledili vestem o vojni na njenih bregovih.

Volga meri od izvira v Valdajskih višinah do izliva v Kaspiško morje celih 3649 km. Podaljšana z prikopi in umetnimi morji pa sega od Baltika do Azovskega in Črnega morja ter celo do Severnega ledenega morja. Sploh ni več reka v običajnem pomenu besede, ampak cel sistem vodnih tokov, povezanih z namakalnimi sistemi. Njeno porečje meri nad 1,5 milijona km² in je tako veliko kot površina vseh držav evropske gospodarske skupnosti. Če hočeš, se torej lahko odpelješ iz Anglije ali Hamburga, iz Kopra, Ljubljane ali Beograda z motornim čolnom v Moskvo ali Astrahan.

Za Ruse je Volga sveta. Ljubeznivo jo imenujejo mati — mamica — matjuška. In prav imajo, saj napaja in hrani pokrajine in ljudi, daje kruh ribičem, splavarjem, mornarjem in delavcem, navdihuje pesnike, skladatelje in slikarje. Ribinska, gorkovska, saratovska, kujbiševska, volgograjska in druge velike hidrocentrale, ki jih poganja njena voda, dajejo ogromne količine cenene električne energije, ki napaja velikanske industrijske komplekse ob njenem toku.

Volga pa je, kakor lepo pravi ruski pregovor, tudi prvovrsten tovorni konj — velik tovor lahko nese in daleč. To je veljalo sicer posebno v časih, ko še ni bilo železniških prog, velja pa tudi danes. Vodni promet je še vedno daleč najcenejši, zime zaradi modernih ledolomilcev močno skrajšane in tako Volga prenese letno več

Pogled čez Volgo

kot 120 milij. ton raznega tovara ter na stotisoče potnikov in turistov. Kjer koli se ji človek približa, pri Jaroslavlju, Gorkem, Kazanu, Kujbiševu ali Volgogradu, povsod občuti njeno veličino, naj gleda na obalah več sto let stare cerkve z njihovimi značilnimi čebulastimi kupolami ali cele gozdove tovarniških dimnikov. Široka reka pa teče teče, ne samo v svojem koritu, ampak, kot pravi ruski pregovor, teče tudi v srcu vseh ruskih ljudi.

V vseh 400 letih, odkar se je velika moskovska kneževina začela razvijati in se razširila v velikanski ruski imperij ter v današnjo Sovjetsko zvezo, je služila Volga tudi kot vojaška cesta, kot preskrbovalna pot in glavna žila utripalnice, po ka-

teri so se pretakali material in čete. In prav na bregovih te reke se je kar dvakrat odločila usoda Sovjetske zveze. Prvič leta 1920, ko je pri Caricinu, kakor se je takrat Volgograd imenoval, Rdeča armada odločilno premagala bele, in leta 1942-43, ko se je na obalah Volge odločila ne samo usoda Sovjetske zveze, ampak tudi II. svetovne vojne in vsega sveta, ker je bila prav tu zlomljena os Hitlerjevega vojnega stroja.

Kako pa smo doživeli Volgograd in Volgo ter kakšne vtise smo odnesli iz tega, pravzaprav čisto novega mesta, pa bom opisal v prihodnji številki Koroškega fužinarja.

Niko R. Kolar

Ohridsko poletje 74

Na jugu Makedonije so še druga jezera poleg Ohridskega. Pa vendar, nobeno izmed njih ne zveni s tako plemenitim zvenom v naših ušesih, kot to. Tudi cilj potovanja, začeti že od bogve kdaj, se je venomer nanašal na Ohrid. Prirodno usklajen in dopolnjen z umišljeno kontinuiteto ljudskih usod skozi stoletja; v linijah, ki so jih izpisovale bistre vode z nebom, ujetim nad mestom, so se ohranili sledovi ljudskega bivanja.

V letošnjem letu sem prišel v mestece po drugi poti, kot pa bi sicer moral, saj je pravi vhod z jezera s tiste strani, kjer vodni tok obrača svojo pravo podobo. Pa bi bilo prav. Seveda, nisem bil izjema. Vroče poletje je pritegnilo stotine obiskovalcev iz severnih območij Evrope. K jezeru, kateremu so Grki že v davnih časih nadeli naziv Lihnidos, kar pomeni svetlo. Pozneje je jezero dalo svoje ime mestu, nekoliko zatem pa je bilo spet obratno! In ko danes izgovorimo Ohrid, se lahko vprašujemo, na kaj mislimo, na mestece ali na jezero? Ali pa na tiste pradavne čase in vode, ki so ustvarile to čudovito svetlobo in staro mesto nad njo.

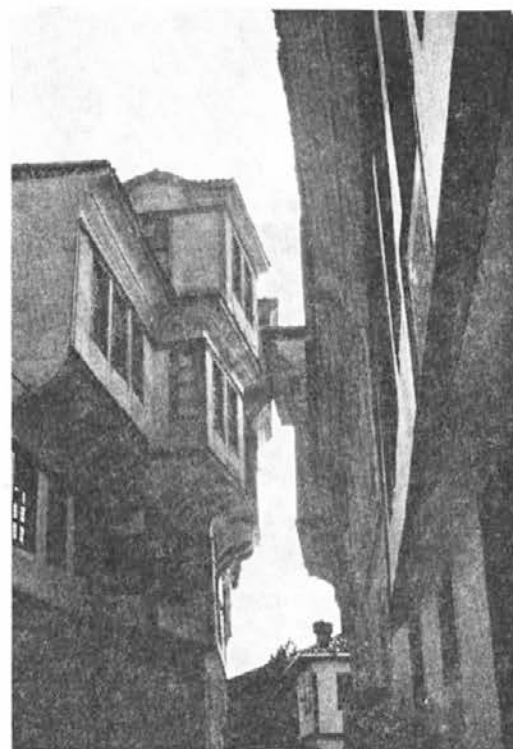
Za tistega, ki prihaja od daleč, mimo avionskih poti, je jezero nekaj, kar pride šele po srečanju z mestom; zdi se zapostavljeno, kot da bi bilo v oblasti trdnjave, cerkve in hiš, čeprav je bilo davno nekoč jezero tisto, ki je dajalo zaščito kraju. Prav na obali tega območja je vsa zgodovina. Na tistem kraju in v istem času so se brez sistematičnosti smeri pojavljale kulture, ki so bile izgrajene in ohranjene v povsem nasprotnih principih. Na pročeljih bizantinskih cerkva se še vedno vidno odražajo ostanki stebrov, ki so krasili poganske hramove; med nepravilnimi oblikami turške kapele se naenkrat zblešči kos belega marmorja z nepoškodovanimi črtami grških rokodelcev. V neposredni bližini obale se izpod zemeljske površine nahajajo ostanki rimskega gledališča, sestavljenega iz velikih kamnitih blokov. Še pejsaž naokrog deluje kot del zgodovine: prav enak veter in isti valovi ustvarjajo sive strehe in stene skozi dolga leta; skupna usoda materialnega bivanja pod enakim nebom, ki prinaša isto barvo in isto presušenost kot kamnu tako tudi travi. Tisti pa, ki pride prvič v mesto, se mora zavedati, da je to kraj, ki je naravnan sedanjosti in obenem stoletjem, ki so že davno za nami. Če si bo mislil, da bo kar tako odkril vse to, kar je videl v prospektih in kar je razbral iz ornamentnih fresk ali ikon, se precej moti. Zaživeti bo moral vsaj nekaj dni z mestom, v katerem že tako ali tako ostaja venomer še kaj neodkritega, nevidnega in skrivnostnega. Človek dobi občutek, da ne more prodreti do srca mesta, vse je tako blizu in tako daleč naenkrat. Sama urbanistična zasnova mesta s svojimi specifičnimi arhitektonskimi rešitvami ti ne omogoča končnega pregleda mesteca. Ko stopaš po ulicah, vdihavaš vonj kot daljni zvok, nič dojemljivega, vse je samo približno označeno v odnosu dimenzij in volumnov v zraku. Mesto pa živi.

In še verjeti ne moreš da se izza zidov, v notranjosti manastirjev, vrše skoraj ista opravila kot pred stoletji, zapisujoč vsak dogodek iz mesta: o krajah v cerkvah ali o ceni žita. V marsikaterem višjem nadstropju hiš, ki segajo nad ulice, se prenekaterikrat zgodi, da kakšen starec spravlja račune, si beleži datume z grško pisavo ali pa obračunava dohodke od prodanih koz, ki so našle svoje odjemalce v Stuttgartu ali Trstu. To je mesto, ki je gosto spleteno z znanim in neznanim, z doživljenim in zasanjanim.

Da bi prodril v ta splet skrivnostnega središča, sem si zabeležil nekatere točke, od koder se bom začel pomikati. Najprej sem si dodobra ogledal hotel Palas. Sprejel me je za devet dni. Nekaj metrov stran od vodne površine, s svojim prostranim in zelenim vrtom, s terasami, ki zadovoljijo tudi najzahtevnejše goste. Obrnjene so naravnost tja proti svetlobi in oblakom; proti vodi, ki je nekoliko gostejša od zraka in ki ogroža ravnotežje neba. Kam od tukaj? Edina pot vodi k vodnim globinam, proti sredini, v udore, ki se skrivajo v vodah in so odraz večnih hribov in seveda mimoidoči prizori zgodovine.

Osebe hotela je vljudno, natančno, sobe čiste, prisrčnost te spremlja iz dneva v dan. Tudi makedonska beseda se ti vpne v ušesa. Nič si ne moreš, priznati je treba, da so na Ohridu znali misliti na tujega gosta. In še preden sem začel s svojo potjo, sem vedel, da moram poiskati tiste majhne hramove, ki hranijo ikone, ki hranijo freske in so stisnjeni med druge hiše trga brez bistvene razlike. Isti zidovi obdajajo hiše kot kapele in s tem oznanjajo svojo skupno starost in skupno usodo. Veliko malih hramov je razmetanih po Ohridu, ponekod so skoraj neopazni. Odpirajo jih majhne ostarele ženske, zavite v črno. Pridejo z velikimi ključi, ki jih nosijo zavezane okrog pasu; te žene hodijo počasi, drseč s sandali, v prepričanju, da ljudje še vedno prihajajo z namenom prisostvovanja obredu molitev.

Pod velikimi arkadami katedrale Sv. Sofije gnezdijo vrabci. Otroci, ki se igrajo naokrog, se premnogokrat dotikajo bližnjih antičnih reliefov, ki predstavljajo detajle iz bitk kentavrov in Lapita, vgrajenih v fasadi cerkve. In poleg nekaterih poškodb še vedno ta cerkev ohranja pod svojimi strehami srž preteklega časa, njegove veličine in modrosti. Tukaj se še lahko občuti sijajno razkošje Bizanca. Freske, ki so bogastvo notranjosti, so lirične in mehke, polne neke nadzemjske glasbe. Vse je polno harmonije: priroda in človek sta ustvarjena zato, da živita v sožitju med seboj. Sv. Sofija je bila zgrajena v 11. stol., pozneje večkrat restavrirana, danes pa je osrednji prostor za znamenite kulturne prireditve mesta Ohrida. V izjemno akustičnem prostoru se prirejajo večeri glasbe. Devetindvajsetega julija sem imel priložnost prisostvovati enemu izmed takšnih večerov in priznati moram, doživel sem svojevrstno in toplo občutje. Pianistka Ermana Verda iz

Narodni muzej v Ohridu

Turčije je s svojim dobro naštudiranim in pripravljenim koncertom navdušila domače in tuje poslušalce. V dobri uri in pol je odigrala Suite J. S. Bacha, Fantazijo op. 15 F. Schuberta, Balade F. Chopina, Pour le Piano C. Debussyja in Variacije J. Brahmsa.

Po končanem koncertu me je še uklenilo zahodno pročelje Sv. Sofije; bilo je osvetljeno in naravnost neverjetno je, kako da se je tako dobro ohranilo pet dolgih stoletij? In vso to nočno razpoloženje me je krepko spominjalo na renesančni Dubrovnik, ki prav tako kleči v blagem šumenju nevidne sfere, preko katere se kdaj pa kdaj oglasijo pljuski vode, ki udarjajo nedaleč stran od obale. Vsakokrat pa, ko zaide sonce, se ohridsko mestece zapre vase. Le jezero ostane neprestano prisotno pred človeškimi pogledi, ki pa vendarle ne morejo uzreti poti, ki bi obetale lahek in nevdoumen dohod k njemu.

Na hribu izpod ruševin Samuelove trdnjave stoji druga cerkev iz povsem drugega obdobja. Postavljena je v čast boginje Perivlepte. Tukaj mečuje srednji vek in na obzorju se zbirajo oblaki, ki napovedujejo hudo nevihto. Freske, ki so v notranjosti zgradbe, so polne moške prepričljivosti, čvrste so črte in linije figur odsekane. Dosti orožja, sabelj; slikarji so občutili šelestenje nemirnega časa, ki se je približeval in se kasneje odražal v krvavih bitkah. To je bilo 14. stol., čas, katerega je Balkan dobro zapisal v svojo zgodovino.

V sam Ohrid pa so prihajali slikarji iz Carigrada, da so okrasili cerkve in hramove s freskami in ikonami: v mestu nad jezerom so se križale poti in naletele na odziv drugih kultur in daljnih prostorov. Vgrajeval se je kamen v stene cerkva in hiš, marsikdo je poskušal dati dokončno obliko in podobo kraju. Ni mu uspelo, mesto se je spreminjalo, preživelo je vsako kamnito obliko, skrbelo je za vizijo časa. Zaradi tega se je rušilo, pozabljalo in naposled spet gradilo iz temeljev. In seveda, mesto ni več vzdržalo živeti med tesnimi zidovi: prebilo jih je in se odprlo v svobodni prostor pred seboj. Pa vseeno obdržalo duh svoje povezanosti. Nagnjenost nad vodo mu je vedno pomagala, da se je vračala tista prava podoba.

To mesto ob »malem morju«, stisnjeno med planine, je vedno težilo k navezovanju stikov navzven; s slovanskimi pismi je začelo svoj pohod vse do ravnin daljne Rusije, kot upravno središče je poveljevalo pravoslavnim cerkvam na Siciliji in Malti. Odsekan od sveta je ta kraj znal ostajati odprt. Tukaj se je vedno izkazovalo hrepenenje po odkrivanjih in potovanjih. V neki španski listini, ki se danes nahaja v muzeju v Pragi, piše, da je na eni izmed treh Kolumbovih ladjah plul tudi neki Dragan iz Ohrida. In včasih se zazdi, kot

da celo mestece plava. Njegove hiše so grajene druga nad drugo; prava mojstrovina pa je poslopje narodnega muzeja v središču Ohrida, ki je najvišji dosežek mestne arhitekture iz 19. stoletja. V njem so razsvetljeni eksponati in najdbe (prstani, vrči, sekire, čolni, mreže, ikone itd.), ki segajo v tisočletja nazaj. Omeniti pa moram, da je nadzor v muzeju dokaj šibak, da so označbe in naslovi eksponatov samo v makedonskem jeziku in marsikje povsem nečitljivi zaradi obledelosti črk. Pravo nasprotje se ti odkrije v sosednjem poslopju etnografskega muzeja, ki na zelo nazoren in avtentičen način ponazarja prostore in notranjo opremljenost stanovanj bivših velikašev Ohrida. Ambient dopolnjujejo razstavljena najrazličnejša oblačila narodnih nož z nakitom vred. Obiskovalcu je omogočen prepričljiv dostop, od blizu si lahko ogleda ročno oblikovane zaplestnice, prstane in verižice, ki so izdelki znanih in neznanih rokodelcev iz vseh koncev sveta.

Ko pa se človek že utruji od vsega tega ogledovanja, je nujno, da se odpočije v prostorni restavraciji modernega kova, ki zaobema bistvene prvine nekdanjih kavarnic. Izvrstno skuhana kava te samo še bolj poživi in tako lahko spet nadaljuješ pot nazaj navzgor proti cerkvi Sv. Klimenta, katera hrani ikone od 11. do 14. stoletja. To so biseri in zlata vredne upodobitve posameznih prizorov in podob. Dobro so ohranjene. Največja vrednost pa je v tem, da so razstavljene v prostoru, ki je odprt za vsakogar, ki hkrati tudi razpolaga s freskami, kakršne le redko kdaj lahko ustre oko.

Nikoli ne vemo, kje se skriva duša mesta. Včasih je v zvoku večernega zvona, včasih je v popoldanskem blesku z jezera, ki odsivta med hišami; včasih pa je v jutranjem vonju sveže pečenega kruha in pravkar ujete ribe.

In kaj se skriva v hišah? To je majhen svet zase. Če pogledamo na dvorišče, bomo videli zloženo kamenje, ki tvori stopnice, videli bomo redko izbrane cvetlice. V sobah se nahaja še vedno star porcelan, prinesen iz Münchna in Dunaja, ki se v večernem zraku svetlika z motnim bleskom spominjanja. Vse skupaj je preveč obremenjeno od let. Izgublja se občutek za čas, mesto živi v nekem drugem obdobju, katero je različno od našega, ki pa vendarle oddaja signale o svojih pomankljivostih. Propada od zgoraj navzdol, pri strehah se začnejo ljudje zapuščajo nesigurno višja nadstropja, omet odpada, mahovina se razrašča v žlebovih in cvetlice usihajo. Mesto propada v lepoti in sijaju. Ampak vse to je samo navidezno. V Ohridu je bilo vedno prisotno rušenje z namenom, da bi se še bolj odkrila njegova lepota. Tukaj je bilo izobesenih že veliko črnih zastav, nanašale so se na katero izmed tistih stark, ki so še včeraj se dele na lesenih stolih pri vhodih v hiše in premišljevale o svoji in tuji usodi.

Vsak sončni zahod pa pokaže na iztrošenost teh poslopj in obenem s svojim bleskom spreminja zarjavelo pločevino, katera ščiti visoke dele hiš od zimskega vetra, v patinirano, potemnelo in svečano okovje bizantinskih ikon.

Cas ima v tem majhnem mestecu posebne zakone; ura teče počasneje in z večjim dostojanstvom kot marsikje drugod. Po ulicah moraš hoditi počasi. V starem predelu čaršije se nahaja nekaj majhnih prodajal, ki nudijo izvrstne filigranske izdelke, ohridske bisere in predmete kmečkih nošenj. Omeniti moram, da so že Iliri kovali zlato v neposredni bližini Ohrida. V grobiščih so odkrili trupla, ki so bila obdana z zlatimi oklepi in maskami. Za neko dekle iz davnine, ki je živela ravno tako ob jezeru, so ilirski mojstri naredili uhane v obliki goloba. Prisotna je tradicija, mesto ljubosumno ščiti svoje obrtnike in vse, kar je ustvarjenega skozi stoletja. V neki stari knjigi piše, da so proti koncu 18. stol. v tem kraju obesili dva zlatarja, ki sta kovala ponarejene kovance iz zlata. Mogoče so to bili celo predniki današnjih zlatarjev iz starega trga, ki izdelujejo svoje okrase za turiste? Kdo bi vedel, na obali tega jezera ostaja vrsta vprašanj nerazrešenih. In četudi bi jih želel spotoma, ko se nameniš čez hrib k cerkvi Sv. Jovana-Kanea, razrešiti in si ustvariti jasnejšo podobo o Ohridu, bi moral misli za čas odložiti... Freske v Sv. Jovanu so spet tiste, ki presenetljivo ogledovalca, dobro so ohranjene in s po-

močno dežurnega za silo obrazložene. Kaneo leži na čudovitem kraju par sto metrov iz trga in je prepuščen soncu že dobrih sedem stoletij.

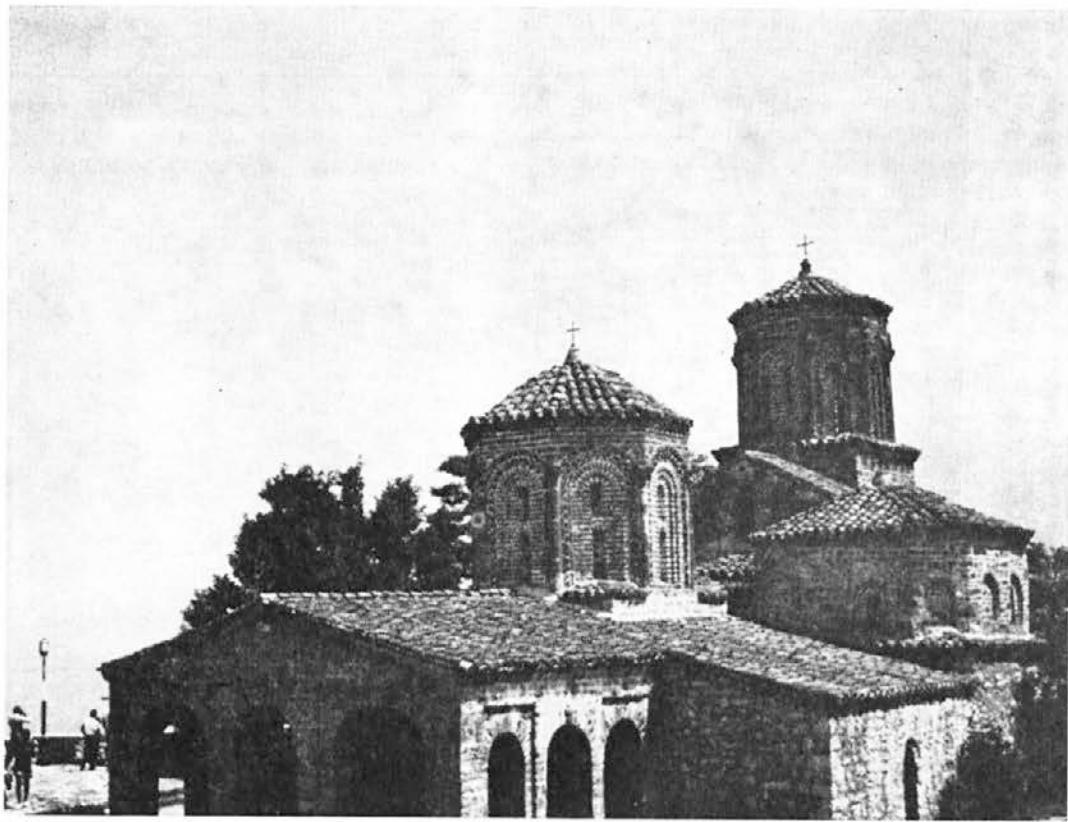
Sonce pa je tukaj v poletnih mesecih neusmiljeno. Zge in spet žge. Počutil sem se kot na Hvaru. Nasploh ima Ohrid veliko skupnega z Mediteranom. Že stari potopisci iz Evrope so primerjali modro jezero z modrino Lago Maggiore. Ohridčani vsako leto proslavljajo dotikanje sonca in vode. Prirejajo »ohridska poletja«, ki so iz leta v leto bogatejša in znamenitejša. Sem prihajajo gostovat svetovno znani glasbeniki, gledališča, folklorne družine in drugi. To je predel, kjer v sončni sezoni gospodari turizem. Ohrid je v veliki ekspanziji. Hoteli rastejo vsakih nekaj kilometrov. To so čudovite stavbe naj sodobnejših dosežkov domače arhitekture. Ljudje so tega veseli. Podredili so se zahtevam svojega turističnega društva in zaenkrat je to sodelovanje vzpodbudno in vzorno. Dejstvo namreč je, da se je že v letošnji sezoni zaustavilo in letovalo v Ohridu in njegovi okolici okrog dvajset tisoč turistov.

Začuden sem ugotovil, da je med turisti zelo malo Slovencev. Kot da nam Ohrid še ni dovolj blizu, kakor da ga še nismo dovolj odkrili! Da pa bi Ohrid spoznal v celotnostni podobi, sem se odpravil tudi v njegovo okolico. Začel sem z leve strani, tako rekoč pri kopališču, ki ga domačini nazivajo »mala gorica«, dokler se s čolnom nisem pripeljal do prave »gorice«, katere sestavni del je izjemen hotel, vzidan v podnožju hriba. Notranja opremljenost hotela je sodobna in na najvišjem evropskem nivoju, poseben čar je urejeno okolje in ko zvečer potegne veter, ti zagotovi svežino in mir. Vse skupaj pa te potegne v prijeten sen, iz katerega te v zgodnjih urah previdno in molče prebudi sonce. Do naslednje vasi ni daleč. Imenuje se Peštani. Peštani so znani ribiči. V jezeru lovijo še na povsem klasičen način s precejšnjim uspehom. Prava posebnost pa so ohridske »pastrmke«. Te potrvi so v primerjavi z našimi nekoliko večje, domačini pa jih znajo pripraviti na več načinov, zlasti za praženje so specialisti. Ob nadaljevanju poti po vodni gladini si ne moreš kaj, da se ne bi za trenutek ustavil na peščenih plaži avtokampa »gradišče«. Prijetno urejen kotiček za ljudi, ki prihajajo iz najrazličnejših krajev Makedonije na izlet. Posebej v sobotah in nedeljah. Tukaj sem sicer pogrešal zelenja, trava je preveč izsušena, da bi me privabila za dalj časa. Hitro smo odrinili naprej proti izviru reke Drim. To je pa že nekaj drugega. Ta čudoviti in zaščiteni kos prirode

te uklene, še posebej zaradi prostrane mivkaste plaže, ki ti omogoča umirjeno plavanje do iznemoglosti. Voda te s svojo prozornostjo in čistino naravnost drži v svojem toplenem objemu. Po plavanju se lahko obiskovalec tega predela sprehodi v zelenem gozdu in se naposled povzpne do cerkvice Sv. Nauma. Ta objekt je bil zgrajen v 10. stoletju in je eden najstarejših in najbolj obiskanih daleč naokoli. Preprosta pripoved, ki še danes kroži med ljudmi, zadeva Cirila in Metoda ter učence, ki so prihajali v ta kraj. Drugače pa je notranost poslikana s freskami in obogatena z lesenimi vrati, sestavljenimi iz majhnih ikon. Z več strani obdajajo prostor tudi večje ikone, v stranskem predelu se nahaja grobnica Sv. Nauma; nasploh ima ta »manastir« globoko vsebino in močan vpliv še na današnje ljudi. S tega kraja se lahko vrneš do mesta Ohrida s precej veliko motorno ladjo, ki je hkrati tudi zelo poceni.

Pravo nasprotje pa človek doživi, ko se napoti v Strugo. Majhen kraj, le nekaj kilometrov od Ohrida, te sprejme s svojimi tipičnimi makedonskimi hišami. Vozne vprege, ki se lenobno pomikajo po cestah, so v napoto avtomobilom. Se v zraku tiči nekaj domačega in pristnega. Pelješ se mimo letališča. Najboljša pot je z avtobusom, saj ko se oziraš po jezeru s te strani, je takoj opazno, da je zapuščeno in komaj dostopno. Struga je enkrat letno (od 25. do 30. avgusta) prizorišče največjega srečanja pesnikov iz vsega sveta. Domačini jih sprejmejo v svojem čudovitem poslopju »domu poezijev«. Ko pa je ta pretesen, se pesniki napotijo na ulice in po poteh ob kanalu črnega Drima, ki priteče v Strugi iz jezera. In ravno zaradi tega pretoka je Struga pomemben turističen kraj, ki se iz dneva v dan dopolnjuje z vrsto novo zgrajenih poslopj. Nova arhitektura vlada hotelom in trgovinam. Ljudje sami pa ostajajo zvesti svojim nizkimi hišami in svojim starodavnim navadam.

Zadnja zanimivost z desne strani jezera se nanaša na skoraj neopazno in razmetano naselje Kalište. Nekje med zelenjem in drevesi ima svoj hram. Ko pa nadaljujem pot proti najlepšemu hotelu, kakršnega že dolgo nisem videl, si ne morem kaj, da ne bi občudoval poslopja, ki se bohota s svojimi petimi ali šestimi nadstropji, s svojim črnim lesom in terasami. Takšen je, da se ti vtisne v spomin za vse čase. In nisem povsem prepričan, če se ne bom spet kdaj vrnil v te kraje, ki so mozaično prizorišče, strnjeno nad vodo, pod planino Galičice, pripravljeni sprejeti vsakogar ob vsakem času.

Sv. Naum

POROTNIK

SKEPTIK: Vidim, da ravno prihajaš iz sodne palače, tedaj je vendar res, da si postal član porote, in si najbrž pravkar dvignil roko, ko je bilo treba izglasovati »kriv« ali »nekriv«.

POROTNIK: Resnično je, kakor praviš, sodeloval sem v razpravi proti nekemu poverniku, ki je olajšal blagajno svojega podjetja za dokajšen znesek.

SK: No, dovoli, da te ob tem vprašam, kakšen občutek ima človek, ko sodeluje pri takšnem opraviilu, ko, kakor vi pravite, s kaznijo dokazuje da se krivica ne obnese in tako posredno druge napeljuje k pravičnosti!

PO: Na splošno ti občutki če jim sploh smemo tako reči, niso ravno slabi. Prav prijetno je imeti zavest, da sodeluješ pri utrjevanju pravičnosti, ki med ljudmi sicer nima več kaj dosti zaveznikov, posebno še, če jo je treba plačati s to ali ono neprijetnostjo. Ali, kaj hočeva, vse lepe reči so drage, koliko bolj še pravičnost.

SK: Meniš potem, da sta pravo in pravičnost zgolj dva izraza za sicer eno in isto stvar — drugače povedano — ali misliš, da se zavzemaš hkrati za pravico, ko varuješ pravo, in narobe?

PO: Mislim vsaj tako. Mogoče bi rekla, da je pravo v jezikovnih okvirih zajeta pravica, pravičnost sama pa je drugače širša, vendar se o vsej njeni širini ne da govoriti, da se jo le občutiti.

SK: Vaše početje, da namreč sodite zlikovcem in krivičnikom, imaš vsekakor za potrebno in dobro?

PO: Ne vem, čemu me o tem sploh sprašuješ, saj je stvar razvidna sama po sebi; mar ni jasno kakor na dlani, da je pravo še edina sila, ki zadržuje krivičnike in zločince, da ne razpredejo svojih mrež po vsem prostoru, kjer ljudje bivamo in se med seboj srečujemo? Naj ti kar naravnost povem, pa bodi jezen ali ne, da že približno vem, kam meri vse to spraševanje. Ljudje tvoje vrste pač ne morejo gledati stvari na svojem pravem mestu. Kar naprej nekaj sumničijo in razkrivajo, kjer ničesar ni: radi bi porušili vsako ustaljeno normo, vsak še tako umesten človeški dogovor. O vseh stvareh res ni pametno dvomiti, še posebej ne o taki zadevi, kot je pravo, ki mu tudi sam želim z vso predanostjo služiti in ga izpopolnjevati!

SK: Saj ravno to me pri vsej stvari moti: da hočeš služiti pravu, ne pa ljudem, ki naj

bi jih to pravo varovalo pred vsakršno samovoljo. In izpopolniti želiš zopet le pravo, ne pa ljudi, ki naj bi se po njem ravnali...

PO: Po tvojem govorjenju bi lahko upravičeno sklepal, da razmejuješ pravo od ljudi, ki jim je namenjeno — in najbrž tudi od pojma pravičnosti, iz katerega izvira.

SK: Na to vprašanje ti ne morem takoj odgovoriti, ker te moram poprej sam vprašati še za nekatere druge reči. Saj smem upati, da mi ne boš odrekel pametnega odgovora, ker sam prav dobro veš, da mojih vprašanj ne porajajo zlobna nagnjenja, ampak zgolj nekakšna intelektualna radovednost, ki pa jo štejem med dobre lastnosti, saj botruje ne samo vsakteri znanosti, pač pa tudi vsakemu napreduku.

PO: Ne vem, če je čisto res, kar obljubljaš, vendar se bom potrudil pokazati toliko dobre volje, da ugodim tvoji radovednosti, če gre res samo zanjo.

SK: No, poslušaj! Pravniki in pomočniki pravnikov imate pri presojanju obtožb pravzaprav na voljo samo dva znaka, ali ne?

PO: No, nihče ni samo ali pa absolutno kriv in nihče ni absolutno nedolžen, vendar je nazadnje res, da sta osnovni določitvi samo dve: kriv — nedolžen, v okviru teh dveh skrajnosti pa obstajajo jasnoda številne ni-anse.

SK: Kadar se odločate za eno ali drugo opredelitev, morate seveda imeti neka merila, šablone, po katerih sodite.

PO: Tako je. Postopek obtoženega primerjamo z ustreznim pravnim določilom in po tej poti pridemo do sklepa. Razumljivo je, da pravo ne more predvideti vsakršnega postopka do zadnje podrobnosti — in tu odloča subjektivna presoja, ki pa je do neke mere spet objektivizirana ravno s porotniškim svetom, ki bo vsekakor manj pristranski, kakor pa je lahko en sam človek.

SK: Vprašal bi te še, kako pridete do podatkov o dejanju in o motivih, ki so obtoženega vodili v dejanje?

PO: To so predvsem dejstva, ki so materialno dokazljiva, izjave prič in obtoženčeve lastne izjave. Marsikatero vrzel pa je treba zapolniti tudi z bolj ali manj zamotanim sklepanjem.

SK: Če dovoliš, bi se za nekaj časa oddaljila od samega sodnega postopka, ker bi rad, da razčistiva pred zaključkom še nekaj dru-

gih pojmov. Če trdiš, da je pravo varuh DOBREGA, in preganjalec ZLA, potem morava vedeti kaj več ravno o teh dveh pojmih. Vprašam te torej: od kod izvira v človeku dobro in od kod izvira zlo?

PO: Vprašanje ni tako enostavno. Moral bi me namreč še vprašati, ali priznavam apriorno dobro in apriorno zlo, ki ždi in čaka v človeku, kdaj se uresniči v njegovih dejanjih — ali pa menim, da je dobro in zlo zgolj naš komentar k temu, kar nekdo naredi, in česar posledice občutimo.

SK: Ta dilema je skoraj odveč. Človeška praksa je namreč že zdavnaj dognala, kaj nam prija in kaj nas draži, kaj nam koristi in kaj škoduje. Vsak razumen človek torej ve, kako bodo njegova dejanja učinkovala navzven, saj, če tega iz objektivnih vzrokov ne ve, tudi pravno ni odgovoren! Naj bo dobro ali zlo tudi naš komentar, še vedno on s tem komentarjem računa, ga pričakuje in se lahko v skladu s tem tudi odloča. No, da ti malo pomagam, si oglejva najin konkreten primer. Danes si pomagal obsoditi tatu, ki si je prilastil denar iz blagajne svojega podjetja. Od kod peljejo niti do te njegove odločitve?

PO: Mož je bil pač potreben denarja, kakor nazadnje mi vsi, pa si je zamislil poverbo kot najkrajšo pot do njega.

SK: Rekel si, če sem prav slišal, da si denar želim vsi, ukradel pa ga je le on sam. Zakaj ga ne krademo po isti logiki tudi mi?

PO: Eni nedvomno zato, ker se bojijo posledic — in ti niso v resnici nič boljši od tatu — drugi pa, ker so prepričani, da bi to škodilo njihovi časti, njihovemu lastnemu ponosu, tretjim se stvar čisto preprosto upira.

SK: Kar si rekel, je odlično. Ljudje skratka podrejšo ene vrednosti drugim. Tisti, ki mu je največ predvsem do denarja, bo torej kradel, tisti, ki se boji zapora in ima rajši svobodo kot denar, bo kradel le takrat, kadar mu po njegovem mnenju ne grozi več sankcija, oni pa, ki najvišje cenijo svoje poštenje in dobro ime, ne bodo kradli nikdar, ker jim pač denar manj pomeni od omenjenih vrednot.

PO: Natanko tako bo, kot praviš.

SK: Vendar pa, to morava dodati, če je komu denar najvišja vrednota, ga mora tako tudi **POJMOVATI**, tudi varnost in svobodo je treba pojmovati, in poštenje ter dobro ime najbrž tudi?

PO: Tudi temu ne moremo oporeči.

SK: In naravno je, da lahko samo eno od teh stvari pojmujejo za najvišjo? Kaj pa takrat, ko nekdo sicer verjame, da je poštenje najbolj čudovita stvar na svetu, pa ga vendarle zanese in ukrade neko stvar. Kaj bi rekel k temu?

PO: Rekel bi pač, da možakar ni imel dovolj moči, da bi uspel uveljaviti svoje lepo prepričanje v praksi.

SK: Še en skok si dovoliva! Kaj se zgodi telesu, če v kakem svojem delu ali pa v celoti nima dovolj moči?

PO: Vsakdo ve, da je to bolezen!

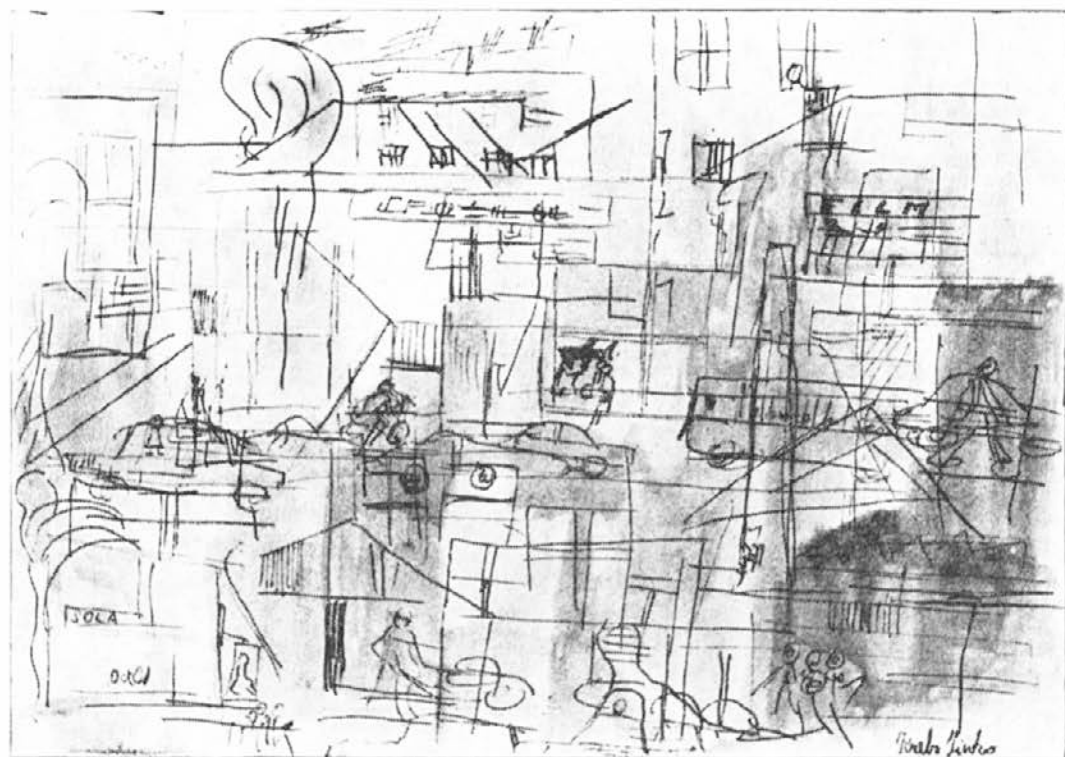
SK: Torej ne bi veliko zgrešila, če bi tudi za našo zavest rekla, da je bolna, če ji primanjkuje moči, kadar ne more usklajevati pojmovanj z dejanji?

PO: Ne vem sicer, če je umestno uporabljati za zavest iste izraze kakor za telo, vendar priznam, da v tem je nekaj logike.

SK: Pojdiva dalje! Nemoč človeka, da bi se odločil za dobro, sva torej poistovetila z boleznijo. Ali ne bi mogla tega še bolj upravičeno storiti v primeru, ko človek ni prišel do pravega spoznanja, ko se je z vso zavestjo obrnil v napačno smer, ko pojmuje in dela ravno nasprotno od zlega prestarega pravila: »Stori drugim to, kar hočeš, da bi drugi storili tebi!«? Ali nisva pravkar prispela do tega, k čemur so se v mislih povzpeli že stari Grki, ko so dejali, da izvira zlo iz neznanja, zdravilo zanj pa je spoznavanje — predvsem samega sebe!

PO: Hočeš reči...

SK: Da, prav to hočem reči! Telesne bolezni ljudi zdravimo z vso nežnostjo in previdnostjo, zdravniški študij je povsod najdaljši, ker je telo zamotan mehanizem; karakterne bolnike pa pošiljamo v to mračno

V. Krebs, Mesto, akvarel

stavbo, kjer vi preprosto pogledate v deliktne klišeje, izglasujete svoj »kriv« in ga pošljete v zapor, kjer bi moral tudi zdrav človek zboleti, kje šele bolnik, ki ste ga tjakaj poslali!

PO: Ali se ti ne zdi malo huda obtožba? Ti bi torej pošiljal hudodelce v sanatorije, ljudi bi pa pustil, da bi postali žrtve samovolje teh tvojih ljubih bolnikov! Zločinca bi zaščitil pod pretvezo, da jih zdraviš, kdo pa bo zaščitil žrtve?

SK: Se zmeraj si nisva na jasnem, ali pri vas uganjate maščevanje ali pa bi radi naredili iz delinkventa poštenega državljanca? Če se želite zgolj maščevati, potem vam dam prav. Če pa želite drugo, potem naj ti povem najprej to, da nihče od nas ni kvalificiran, da kogarkoli obsoja, kajti ni ga človeka, ki bi do zadnjega spoznal človeški čud in pota človeških misli, čustev in odločanj. Lahko smo zgolj dobrotorni zdravniki, biti sodnik, to je namreč toliko, kakor biti bog. O »nedolžnih« žrtvah pa takole: če je medicini uspelo izolirati vsak pojav epidemije in tako zaščititi zdrave ljudi, bi se podobno dalo urediti tudi v najinem primeru. Drugo vprašanje pa je, če so tisti tvoji nedolžni ljudje, ki morajo prenašati nasilje in samovoljno zločince, res tako čisto nedolžni in brez vsake vzročne povezave s prvimi. O tem pa kdaj drugič!

Vinko Ošlak

POMEN ARHIVSKEGA GRADIVA

Nekoliko anahronistično (časovno zgrešeno) je sedaj pisati o razstavi arhivskega gradiva, ki je bila oktobra v likovnem salonu, lahko pa le dodamo nekaj misli.

Če bi nas na ulici ustavil in intervjuval reporter (dandanes je to moderno in neizbežno) in nas vprašal, kaj nam pomeni arhiv, bi verjetno ne vedeli odgovoriti, če se že ne bi posmehnili. Vsekakor pa imamo navadno dokaj čudne predstave o arhivu. To je pač nekaj, kar je zaprašeno, in kdor brska po tem prahu, mora biti takšen in takšen. Podobne predstave nas spremljajo vse do penzije in nas do takrat arhiv ne zanima. Šele ko hočemo najti pričevanja in listine, da smo bili res tam in tam zaposleni, da imamo toliko in toliko let službe, in moramo to dokazati (osebne dokumente pa smo »nekam zataknila«), tedaj se srečamo z arhivom. Spominjam se, da je nekdo izgubil! spričevalo o mojstrskem izpitu (tudi to se zgodi) in smo mu postregli z datumi, številkami in z ocenami vred. Arhiv pa ni pomemben le za potrebe posameznikov, marveč ima mnogo širši, družbeno-politični, kulturno-zgodovinski in tudi znanstveni pomen. V arhivu je zapisana zgodovina nekega naroda, tovarne, ustanove, iz arhiva je mogoče razbrati organiziranost družbe v določenem času, bitje njenega kulturnega srca, utrip življenja v preteklosti, gradivo pa čaka na znanstveno raziskovanje in iskanje iskušenj za prihodnost. Vsi ti pomeni arhiva za sedanjost in bodočnost so mnogo večji, kakor pa si navadno predstavljamo, posebno še, ker se pomen arhiva pokaže šele po daljši dobi in obdobju.

Na razstavi smo lahko videli dopis družbe o zmanjšanju delovnih dni (»proste« sobote), Rudnikom svinca v Mežici samo da so lahko ohranili isto število delavcev, s tem pa tudi vsakdanji kruh njihovim družinam. To dejstvo je zelo zanimivo za zgodovinarja in za jasnejše predstave o življenju družbe nekje na začetku tega stoletja. Druga takšna zanimivost je prija-

va političnega shoda »komunistične stranke« (dokler ni bila z »Obznano prepovedana), ki jo je naslovil in prijavil takratnim oblastem na avstrijskem Koroškem naš pisatelj Prežihov Voranc. To sta le dva primera z razstave, ki se ju »splača« videti, saj tega morda nismo vedeli, če smo se pa že pri zgodovini v šoli učili, pa teh spisov nismo videli.

Zaderžekov, katiri zakon rezdero, je petnajst

1. Je faller na peroni. Kader kedu mene, da je ta taista, ta prava, katire je zakon oblubil: ali de je ta taiste, ta prave, kati-remu je oblubila, da óče njega uzeti, je pak en druge, ali ena druga, tok take zakon neč navella, dezlih be že poročena bila.

2. Je sužnost. Tu je: kader en sam svoj človek navedama uzame eno peršono, kati-ra je v'sužnosti, tu je: svoji Gosposki toku podložna, de njo žihr preda, ali počne z njo, kar Gosposka óče, tok tak zakon se rezdere. Take sužnoste pak na kraynskem ni.

3. Je klosterska obluba enega Meniha, ali Nune; zakaj taki ludji so Bogu oblubili, inu persegli noter da smerte večno čistost deržati.

4. Je žlahta, bodi že potem žlahta te postave, ali duhovna ali telesna žlahta. V žlahto po duhu, katira zakon zaderžy, se pride, kader kedo zvunej nevarnoste enu dete kerste: ta žlahta je med tem, katire kerste: med tem, katire bo kersten, inu med staršami tega kerstenega; toku lih tudi med botram inu botro: med tem, katirega ony per kerstu derže, inu med njegovimi staršami. V'glih viži se more tudi od botrov, inu botr per S. Firmi zastopiti. Botri pak inu botre med sabo v'nobeno duhovno žlahto napriđejo.

Ta žlahta po telesu pak (nej bo že po klobuku, ali po peči) zaderžy, inu razdere zakon noter do petega rodú: al v'petem vonder ne več. Koku se pak ta žlahta rajta, se morejo duhovni zatu poprašati.

Ta žlahta te postave je, kader kedu enega ptujega otroka za svojega otroka gorizuzame inu njemu oblube, da óče njega za irba svojega premoženja sturiti. K'temu more vikše Gosposka te duželle pervoliti. Na tako vižo nasme potem ta ptuje v bližni žlahti tega, katire je njega gorizuzel, v zakon stopiti.

5. Navella zakon, kader en mož per življenju svoje zakonske žene, ali drugi: ali žena per svojemu živemu možu, enemu drugemu oblube, de se óčeta uzeti, potem pak se skupaj pomeneta, da óčeta svojemu živemu zakonskemu talu k smerti pomagati. Ali tudi kader se dve zakonske peršone, ali ena zakonska, inu druga nazakonska per temu, ke dobru eden za drugega vesta, kaj sta zenega stanu, po smerti svojega sedanega zakonskega tala zakon oblubejo, inu ali poprej, ali potler prešustvu daperneseta.

6. Neč navella zakon ene Kristiane iz enem Turkam, Judam, ali najovirnekam, katire še ni kersten, ali enega Kristiana iz

Kakor smo že omenili, je ta zapis z razstave anahronističen tudi zaradi poznejše objave, vendar pa naj bo kakor bežna skica v beležki kronologije o kulturnem utripu na Koroškem, obenem pa želja, da bi bilo še več podobnih razstav in da bi znali dojeti kulturni pomen »mrtvega in prašnega« arhivskega gradiva...

Marijan Gerdej

eno Turkeno, Judeno, ali najovirneco, katira še ni kerstena.

7. Huda sila, ali persiljenje k'zakonu: ali en velik komu k'zakonu sturjene strah stury, de se zakon rezdere.

8. Mašnekovu žegnuvanje, tu je ta pete žegn že stury, de, aku be en take človek, katire že ta pete žegn ima, v zakon stopil, tok zakon neč ni.

9. Dokler mož živy, namore žena se možit, dokler njene mož živi: scer zakon neč navella.

10. Rezdere zakon ta očitna spodobnost, ali čednost inu poštenje, tu je: kader je kedu že eno pravo inu terdo oblubo ali zaroke iz eno nevesto sturil, se namore več ženiti v'temuistemu rodu, ali žlahti, kar perve rod v'sebi žlahte zapopade, tu je: on nasme uzeti sestro svoje neveste, ne marter, ne hči: tok tudi nevesta uzeti brata svojega ženena, ne njegovega Óčeta, ne Synu.

11. Pred začetem trinajstem lejtam navella zakon per fanteh: per dekletah pak, aku be se pred začetem trinajstem lejtam omožile, gre zakon nazaj.

12. Kader možu žena umerje, se nasme potem več v'lete svoje ranke žene žlahti noter da petega rodu ženiti: lih toku, kader ženi nje mož umerje, se potem nasme v'svojega rankega žlahti da petega rodu možit. Se je pak kedu iz eno loterco popolnema pregrešil, se scer žihr potem loter ožene v svoje loterce žlahti, ali loterca omoži v'svojega lotra žlahti v'tretemu, al po nobeni ceni ne v pervemu, ali drugemu rodu. Vedeti je tukej treba, de, kader se enu taku svakstvu ali švogria med možam, ali ženo permire potem, ke sta že prov, in po pravici poročena, tok scer njuh zakon deržy inu njuh narezveže, ampak le pravico k zakonski dolžnuste njima oduzame, de se zakonske lubezne po svojeh žellah nasmeta dapolniti, dokler njuh duhovna Gosposka zupet v'leto zakonsko pravico napostave.

13. Neč navella zakon, kader se dva brez vedeža inu perpušenja svojega fajmaštra pred enem drugim mašnekam pusteta poročiti; ali tudi: kader se dva pusteta poročiti brez mejn koker dveh prič.

14. Rezdere zakon namožnost, kader enemu, ali temu drugemu, ali obema na njuh telesu, ali vudeh fally toku, de se namoreta zakonske lubezni dolžnuste nekol prov dapolniti.

Krajevni odbor SZDL Kotlje je 25. avgusta letos priredil skromno proslavo za vse krajanje, stare nad 60 let, da se jim tako zahvali za njihovo minulo delo. Med 39, kolikor jih je prišlo, sta bila najstarejša Franc Herman, pd. Hrvat, in Julijana Kamnik, oba rojena l. 1891. Morda se bo res uresničilo tako, kot je izzvenelo, da bi naj namreč taka srečanja postala lepa hotuljska šega

Znanje pred 120 leti

Sto in več let stare slovenske knjige so redke. Pri nas jih ima študijska knjižnica in Franjo Gornik jih kdaj da na vpogled iz svoje zasebne zbirke. Nabožne so in poučne — dosti kaj več poprečnemu Slovencu takrat pač tudi ni bilo dostopno.

Listamo npr. po »Velikem berilu in pogovorilu za vajo učencev drugega odreda« — učbeniku iz l. 1855 — in se smehljamo, nikakor ne posmehujemo: jezik je precej drugače zasukan kot današnji, mnogo takratnih besed smo že davno opustili in pozabili, kar so takrat sveto verjeli, ne verjamemo več, kakšna zemljepisna in prirodoslovna predstava pa je prav grozljivo zabavna. A ko listamo in izpisujemo za pokušino to in ono, se plete vmes vprašanje:

kako pomilovalno bodo le gledali znanjci l. 2090 na našo današnjo učenost?

V uvodu berila je zapisano, »... naj se v šoli prvega odreda serce učencov oživi za Boga in vero, za cesarja in domovino... V drugem odredu naj se učencom glava izbistri, izjasni razum in razcveto blage dušne moči...«

Poučuje pa ta knjiga o ljudeh in svetu takole:

V **Afriki** so naj strašnejše puščave, v kojih se cele gore pekočega peska nametejo; kraji so nezdravi in večidel suhi. Ljudje, katerim zamorci pravimo, so črni, mahomedanci in neznabogi. Veliko sto jezer teh revnih divjakov se vsako leto polovi in v hudo sužnost poproda. V Afriki so orosla-

15. Neč navella zakon, kader kedo iz silo, ali gvavtjo, ali tudi skuz permočnu perlizovanje enu dekle, ali udovo čez nje, ali njeneh staršev volo odpelle s'tega cila, inu konca, de be njo potler uzal.

(Povzeto iz: Evangeliumov inu branja iz Svetega pisma. U Lublani 1772)

ni, tigri, krokodili, velike kače in drugi grozovitni zmaji doma; veliko krajev znotranje Afrike je nam pa še clo neznanih.

Popis morja. Suho zemljo od vsih krajev morje obdaja, zelenkasta, gorjupa, slana voda, ktera ni za piti, tako da mornarji v sredi morja žeje pomerjejo, ako jim sladke vode pomanjka. Malokdaj je morje pri miru, ampak se neprenehoma mezi, da se ne usmradi.

Ogenj in luč. Ogenj je tekoča, lehka stvar, ktera kakor toplota v mnogoterih rečih živi, na pr. v vodi, v olju, v živem srebru. Se tem stvarjem toplota vzame, se sterdijo, voda bo led, živo srebro terda ruda...

...Povsod po zemlji in pod nebom je razširjena tenka ognjena stvar, kojoj divjo ognjino (električnost) imenujemo. Se te ognjine v oblakih dosti nabere, v druge šviga, kateri je nimajo, in se bliska. So oblaki nebeškega ognja prepolni, na zemljo šine in strela vdari...

Kako za zdravje trupla skerbeti. Kedar zbolíš, prevaruj, da se ti bolezen ne zaide; od kraja zdravi telo, da ti ne bo prepozno. Odhenjaj težko delati, le po malem pij in jej, ali se clo posti, dokler ti jesti ne diši, in svoje bolezni prav ne spoznaš. Ne jemlji zdravil od vsake babele, popra na žganju, mišnice ali kaj tako hudega se varuj; ako za čern nohet preveč dobiš, bo tvoja smert. Pošlji po modrega zdravnika, in zvesto vbogaj, kar naroči. Kadar pa po vraštvo ali zdravilo pošiljaš, zastopnega človeka pošlji, da bo naročilo prav izporočil. Mazecov, babjih vraz in vsih praznovernih zdravil se varuj; vse to je rado škodljivo in greh. Poterpežljivosti je bolnikom naj bolj potreba, in pa popolnoma podanja v sveto voljo božjo. Bog nam pošilja težave in križe, ter nas po njih spravlja bliže svetih nebes.

(Opomba: smert, skerb itn. so seveda že takrat izgovarjali: smrt, skrb itn.)

FOLKLORA V ŽELEZNI KAPLI

Pred dobrimi štirimi leti so v Železni Kapli pri slovenskem prosvetnem društvu »Zarja« poleg pevskega zbora ustanovili še folklorno sekcijo. Tovarišica Helena Kuhar, ki pa jo vsi poznajo bolj po njenem partizanskem imenu kot Jelko, vodi organizacijske stvari pri društvu. Povedala je, da so od začetka imeli težave s prostori in učiteljico za folkloro. V Sloveniji so jim res obljubili pomoč, vendar si morajo zdaj pomagati sami.

Na Ravnah so v tovarišici Nuši Ugovšek našli dobro učiteljico, ki jo je kapelska mladina rada poslušala in vadila pod njenim vodstvom. Njej gre tudi zahvala, da je folklorna skupina nastopala na Koroškem in v Sloveniji. Ker ima na slovenskem Koroškem kulturno prosvetna dejavnost zmeraj tudi še narodnostno obrambni pomen, si želijo z delom enako uspešno nadaljevati, pri čemer jim tudi mi želimo dosti uspeha.

Franc Rotar

SLANA ABECEDA

Racionalizator je človek, ki predlaga, da bi deset zapovedi zreducirali na šest.
Nespečnost je zmaga duha nad žimnico.
Snob je človek, ki ima več izobrazbe kot razuma.

Statistik je človek, ki je sposoben ugotoviti, da lahko utoneš v povprečno 13 cm globokem jezeru.

Trojanska vojska — zadnja, pri kateri se je še vedelo, za kaj gre.

Obvoz — največja razdalja med dvema točkama.

Benetke — drugo razočaranje neveste na poročnem potovanju.

Preteklost — tisti del našega življenja, ki postaja vedno večji in lepši.

Posilstvo — najbolj nasilni od vseh komplimentov.

Božič — čas miru, dokler se ni nekdo spomnil, da morajo biti tudi darila.

Vdovec je človek, ki nima nikogar več, da bi z njim delil skrbi, ki jih nima več.

Carina — ljubezen do domovine, urejena po dinarjih in gramih.

Dvom je zibelka znanosti in grob vere.

Dvojčka — krik in stroški v stereotehnikah.

Cinik je človek, ki ničesar ne verjame in bi rad vse spreobrnil k svoji veri.

Vest je tisti del človeka, ki se v alkoholu topi.

Gnu je žival, ki se večinoma pojavlja v križankah.

Grobost je pretirana odkritosrčnost.

Para je dinar po odtegljaju davkov.

Harfa je slečen klavir.

Pogan je vernik, ki stanuje v napačnem mestu.

Upepelitev — zanesljivo je zanesljivo.

Izdaja odbor za informiranje in kulturno dejavnost Železarne Ravne. Ureja uredniški odbor: dipl. inž. Jože Borštnar, prof. Silva Breznik, inž. Joško Kert, Marjan Kolar, Franciška Korošec, Jože Šater, dipl. inž. Mitja Šipek, inž. Štefan Vovk, Milan Zafošnik. Odgovorni urednik Marjan Kolar. Telefon 86 031, interni 304. Tiska CGP Mariborski tisk. Maribor.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, št. 421-1/72 prosto plačila prometnega davka.